

ODTÜ Mezunları
Derneği Yayınıdır

179

kasım 2008

odtülüler bülteni

Devrim **40.** yılında

ODTÜLÜLER BÜLTENİ

ODTÜ Mezunları Derneği aylık yayın organıdır. Dernek üyelerine ücretsiz gönderilir.

Kasım 2008

Dernek Adına Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü
Himmet ŞAHİN (EDS'83)

Yayın Kurulu

Tülay ÜNLÜEVCEK (PSY'83)
Nermin FENMEN (CHE'80)
Çiğdem Berdi GÖKHAN (ARCH'71)
M. Nilgün EGEMEN (CHE'89)
Şule ŞAHİN (PSY'85)
Melda TANRIKULU (CRP'06)
Emrah DELİKAN (CE'06)
Sema ONURLU (METE'80)
Hürol TAŞDELEN (EE'84)
Kamil AKDOĞAN (ES'90)
Günay BULUT (ADM'85)
İlkiç KUCUR TAŞDELEN (SOC'83)
Hilmi GÜVEN (EE'83)

Yayın ve Reklam Sorumlusu

Eda ACARA (SOC'04)
yayin@odtumd.org.tr

Grafik, Tasarım ve Baskı

AJANS-TÜRK BASIN VE BASIM A.Ş.
İstanbul Yolu 7. km. No: 24 Batıkent/Ankara
Tel: 0312 278 08 24
Baskı Tarihi: 30.10.2008

İmzalı yazılardaki görüş ve düşünceler yazarlarına ait olup, ODTÜ Mezunları Derneği'ni ve ODTÜ'lüler Bülteni'ni sorumlu kılmaz. Yayımlanan yazılar ve fotoğraflar, Derneğin ve yazarların izni olmadan kullanılamaz.

ODTÜ Mezunları Derneği Yönetim Kurulu

Himmet ŞAHİN (EDS'83), Başkan
Burçin BÜYÜKPAMUKÇU (BIO'88), Başkan Yardımcısı
Oğuz ÜLKER (EE'86), Başkan Yardımcısı
Nilgün EKERMEN (CHE'87), Yazman
Nevres DABIL (CE'98), Sayman
Taner ÖZDEMİR (EE'88)
Fusun GÖNÜL (ECON'87)

Ödentileriniz İçin

T. İş Bankası, ODTÜ Şubesi 4229/0528642
Garanti Bankası, Maltepe Şubesi 6201160-6

Burs ve Yardımlar Fonu

T. İş Bankası, ODTÜ Şubesi
4229/0422059 (YTL)
4229/3282408 (EUR)
4229/3165117 (USD)
Garanti Bankası, Maltepe Şubesi
6299535-2 (YTL)

Yönetim Yeri

ODTÜ Mezunları Derneği
428. Sk. 100. Yıl, 06530, Ankara
Tel: (312) 286 79 79
Faks: (312) 287 75 00
E-posta: odtumd@odtumd.org.tr
www.odtumd.org.tr

Kapak Konusu

Sendikacılık

Yerel Süreli Yayın
ISSN 13027390

İÇİNDEKİLER

4 10 Kasım

Cumhuriyet Şairlerinden Gazi Mustafa Kemal Atatürk

6 Dün ve Bugün

Devrim 40. Yılında Yeniden Yazıldı

8 Ayın Dosyası: Sendikacılık

Cumhuriyet Öncesi Sendikal Örgütlenmeler: MİRAS VE MİLAD

Dünya Sendikacılık Tarihinde Notlar

Türkiye Sendikal Hareketi ile İlgili Bazı Görüşler

DiSK'in Türkiye Sendikal Hareketindeki Yeri Üzerine Bir Değerlendirme

Kadınlara Sendikalar, Sendikalara Kadınlar

21. Yüzyıl İçin Yeni Sendikal Örgütlenme ve Mücadele Arayışı

Grev Gözcüsü

Neden Olmasın? Bir Öğrenci Sendikası...

26 Vişnelik'te Bu Ay

27 Etkinlik İzlenesi

28 Dernekten

Panel: İklim Değişikliği, Kyoto ve Karbon Ticareti

11. Rock Station Open Air Festivali Vişnelik'ten Geçti!

Bir Bizans Sürprizi: SERGİLLA

Bergama'da Müzik Keyfi

Bir Gölgenin Peşinde 9000 Yıl Çatalhöyük

33 İçimizden Biri

Gururumuz Gizem Girişmen

34 Üyelerden

Aydınlanmaya Giden Yolda Yazı Devrimi

Ustaya Selam Olsun

38 Kavramlar

Emek

40 Mahzen

Bir Keşfediş Öyküsü: Gitmek...

42 Hocam İncecek Var

Halfeti, Rumkale, Zeugma

44 Kültür-Sanat

Beyaz Perde Renkli Rüyalar

46 ODTÜ'den Bir Köşe

ODTÜ Atatürk Anıtı

47 Anılarla ODTÜ

Enver Gökçe

48 Kitaplar Arasında

Şans Müziği: Şans, Müzik, Tesadüf ve Özgürlük...

49 Anma

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Ardından

33

42

5

44

Sevgili Üyeler,

Küresel kapitalist ekonomi, 2001-2002 yıllarında yaşanan krizden bugüne kadar belirli oranda sükunet dönemine geçti, bu süreç içinde hızla büyüyen ekonomik ve politik gelişmeler, artan iç ve dış finans dengesizlikleri, ücretlerin ve istihdamın sabit kalması, borçla finanse edilen tüketim eksensiz süreç, ekonominin sürekli artan cari açık vermesi, Çin'in küresel ekonomik istikrarın korunmasındaki rolü, dünyanın doğal kaynaklarının ve çevresi üzerindeki gittikçe artan baskı, kontrolsüz petrol üretiminin maksimum noktalara ulaşması ABD'nin Orta Doğu'daki uygulamalarındaki başarısızlığı neo-liberalizme ve ABD'ye karşı direnişlerin artmasına sebep olmuştur.

Doların küresel finans sistemi üzerindeki egemenliğinin belirsizleşmesi ile küresel kapitalist ekonomi yeni bir istikrarsızlığa ve durgunluk dönemine girdi.

1 Şubat tarihinde tanınmış dünya sistemi teorisyeni, Immanuel Wallerstein'ın Monthly Review Dergisi'nin Ekim 2008 tarihinde Mingji Li imzasıyla yayımlanan yorumlarında, 2008 yılının Neo-liberal küreselleşmenin çöküş yılı olacağını ilan etti. Wallerstein, kapitalist dünya sisteminin tarihi boyunca asgari hükümet müdahalesi gerektiren serbest piyasa kapitalizm fikirleri ile bir miktar toplumsal korumanın eşlik ettiği müdahaleci devlet kapitalizmi fikirlerinin sırayla moda olduğunu vurguluyor. Neo-liberal politikalar, özelleştirme, fiyat serbestisi ve emek piyasasındaki gelir ve kaynak bölüşümündeki eşitsizlikler büyüdü ve dünyanın pek çok bölgesinde insanların yaşam standartlarında gerilemeler yaşandı. Spekülatif kazançlar peşinde koşan ülkeler arasındaki finansal kapitalistlerin ve kurumsal yetkililerin baskısıyla (IMF, Dünya Bankası ve ABD Hazine Bakanlığı gibi.) birçok ulusal hükümet sonuçta feci ekonomik ve toplumsal yıkımlara yol açan sözde sorumlu mali ve parasal politikalar uygulamaya zorlandı.

1970'lerdeki dünya çapında kâr durgunluğuna bir tepki olarak neo-liberalizm ileri kapitalist ülkelerde, çevre ülkelerde ve son olarak da eski sosyalist blokta politik olarak baskın hale geldi. Ne var ki; iktisadi büyüme vadini gerçekleştirmedi ve küresel eşitsizlikler arttıkça dünya nüfusunun çoğu, reel gelirlerinde kayıplar yaşadı. 1990'ların ortalarından itibaren neo-liberalizm dünya çapında bir direnişle karşılaştı ve birçok hükümet, kimi devlet müdahalelerini ve toplumsal korumaları yeniden uygulamaya zorlandı.

Ekonomik krizle yüz yüze kalan Amerikan yönetimi eş zamanlı biçimde yurtiçinde eşitsizlikleri genişletti ve yurtdışında tek başlı bir emperyalist saldırganlığa girişti. Bu politikalar bugün itibarıyla çökmüş durumda. Wallerstein'a göre; ABD artık ekonomisini finanse edebilecek durumda olmadığından, emperyalist serüveni içinde giderek artan dış borçlarla ABD Doları serbest bir düşüş yaşayarak dünyanın döviz kuru olma statüsünü yitirecektir.

Wallerstein şöyle bitiriyor: politik terazi sallantıda ... Asıl soru bu sürecin bitip bitmediği değil, geçmişte olduğu gibi, dünya sisteminde görece bir denge oluşturmak için bu sallantının yetip yetmeyeceği. Ya da görülen zarar çok mu fazla? Bizler şu anda dünya ekonomisinde ve bir bütün olarak dünya sisteminde daha şiddetli bir kaosla mı karşı karşıyayız?

Wallerstein'in iddialarına göre, önümüzdeki yıllarda küresel ekonomik ve politik güçlerin yeniden şekillenmesine tanık olacağız. Küresel sınıf mücadelesinde küresel toplumsal dönüşüm yönünde bir kalkışma yaşanacak. Eğer kapitalist dünya sisteminin normal döngülerinin birinin içindeyse, mevcut istikrarsızlıklar ve kriz sürecinin sonuna doğru, Keynesçi ya da devlet kapitalizmi politikalarına ve kurumlarına dünya çapında bir dönüş olduğunu gözlemleyeceğiz.

Ne var ki, görülen zarar oldukça fazla. Yüz yıllar süren kapitalist birikiminin ardından küresel kapitalizmin yeni büyük genişlemesi için yeterli alan yok. Seçme şansımız yok. Ya insanoğlu kapitalizmin çevreyi ve böylece, insan uygarlığının maddi temelini yok etmesine izin verecek ya da kapitalizmi kendisi yok edecek. Ekolojik sürdürülebilirlik mücadelesi küresel ekonomiyi insani ihtiyaçlar temelinde, demokratik ve sosyalist ilkeler eşliğinde yeniden inşa etmek amacıyla ezilenlerin ve sömürülenlerin mücadelesiyle birleştirilmelidir.

Bu anlamda, yeni bir geçiş evresine girmiş bulunmaktayız. Bu evrenin sonuna doğru şu ya da bu şekilde kökten değişmiş bir dünyanın içinde olacağız ve bu dünyanın nasıl bir yer olacağı ise yalnızca bize bağlı.

**Saygılarımızla,
ODTÜ Mezunları Derneği
Yönetim Kurulu**

**Burs fonuna
yapacağınız ayda
10 YTL ve üzeri
yardımlar bir araya
geldiğinde, kaynak
yetersizliği
yüzünden burs
veremediğimiz
birçok ODTÜ'lü
kardeşimizin
yüzünü
güldürecek...**

**Dileriz, bu
kampanyada
bizi yalnız
bırakmazsınız!**

**ONLARI
UNUTMAYINIZ**

**Burs ve Yardımlar
Fonu**

Türkiye İş Bankası

ODTÜ Şubesi

0422059 (YTL)

3282408 (EUR)

3165117 (USD)

Garanti Bankası

Maltepe Şubesi

6299535-2 (YTL)

10 Kasım 2008'de Başöğretmen Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü Cumhuriyet Şairleri'nin şiirleri ile anıyoruz....

Cumhuriyet Şairlerinden Gazi Mustafa Kemal Atatürk

Mustafa Kemal öldü mü?
Yunus Emre "canlar ölmez" diyor;

"...

*mana eri bu yolda
melul olası değil
mana duyan gönüller
hergiz ölesi değil*

*ten fanidir can ölmez
çün gitti geri gelmez
ölür ise ten ölür
canlar ölesi değil
..."*

Yunus Emre

Bağımsızlık Gülleri yetiştirelim yurdun her yanında; Ceyhun Atuf Kansu'nun anlattığı gibi;

BAĞIMSIZLIK GÜLÜ

*Yerden alıp o gülü
Hangi gülü?
Bir topçu neferinin
Sakaryalı yaz toprağında
Sıcak kan gülü.*

*Alıp koklamak o gülü
Hangi baharda?
Türkçenin özgür kurlarında
Türkülerde burcu burcu,
Bilgeliğin ana gülü!*

*Bir basmadan alıp o gülü,
Hangi basmadan?
Nazilli fabrikasından
Pamuğumuzdan, emeğimizden,
Dokuduğumuz halk gülü.
Hoyrat ellerinden alıp o gülü*

*Hangi ellerden?
Uzak Teksaslı çobanların
Bilmediği, uğruna can vermediği
Türkiyeli o çileler gülü.*

*Yerine koymak, kutsamak o gülü,
Hangi yerine?
Mustafa Kemal'in bahçesine
Bir ulusun suladığı beslediği
Yediveren bağımsızlık gülü!*

Ceyhun Atuf Kansu

Her 10 Kasım'da yeniden and içmeliyiz yürümeye... Mustafa Kemal'in yolunda. Yeniden yazmalıyız Gazi Mustafa Kemal'i... Fazıl Hüsnü Dağlarca coşkunluğu ve aşkınlığında; göklere denk...

ON KASIM'LARDA YÜRÜMEK

*Atatürk'üm işte 10 Kasım yine
Dalgalanır ağaçlarla oğullar
Dalgalanır oğullarla nineler
Dalgalanır ninelerle genç kızlar
Özlemin ta yüreğime işlemiş
Seni bulmak, seni görmek için ben
Bütün toprakaltıyla barışacağım ..*

*Ereceğim sana usta, barışta, başarıda
Öyle
Güçlüsün ki
Güçleneceğim
Öyle yücesin ki, yüceleceğim
Düşüne düşünene seni kocaman kocaman
Dağlara, dağlara karışacağım ..*

*Ozan mıyım, ordu muyum, su muyum anlaşılmaz
Çağlar upuzun allığı yüreğimde ülkünün
Sanki bayrak bir kalemdir, sanki gökler bir kağıt
Sanki ellerim gece
Sanki ellerim gündüz
Yazacağım seni daha, bir daha*

Fazıl Hüsnü Dağlarca

Mustafa Kemal'i şiirle en güzel anlatan, Cumhuriyet şiirinin en büyük şairi, Vatan Şairi Nazım Hikmet;

DESTAN

"...
Dağlarda tek tek
ateşler yanıyordu.
Ve yıldızlar öyle ışıltılı öyle ferahtular ki
sayak kalpaklı adam
nasıl ve ne zaman geleceğini bilmeden
güzel, rahat günlere inanıyordu
ve gülen bıyıklarıyla duruyordu ki
mavzerinin yanında,
birden bire beş adım sağında onu gördü.
Paşalar onun arkasındaydılar.
O, saati sordu.
Paşalar 'üç' dediler.
Sarışın bir kurda benziyordu.
Ve mavi gözleri çakmak çakmaktı.
Yürüdü uçurumun kenarına kadar,
eğildi durdu.
Bıraksalar
ince uzun bacakları üstünde yaylanarak
ve karanlıkta akan bir yıldız gibi kayarak
Kocatepe'den Afyon Ovası'na atlayacaktı
...."

Nazım Hikmet

Mustafa Kemal yoldaşı Attilâ İlhan anlatır halimizi Mustafa Kemal'e;

MUSTAFA KEMAL

Dağ başını efkâr almış,
gümüş dere durmaz ağlar,
gözyaşından kana kesmiş gözlerim,
ben ağlarım, çayır ağlar, çimen ağlar,
ağlar, ağlar, cihan ağlar.
Mızıkalar iniler, ırlam ırlam dövülür;
altmış üç ilimiz, altmış üç yetim,
yıllar gelir geçer, kuşlar gelir geçer,
her geçen seni bizden parça parça götürür;
Mustafa'm, Mustafa Kemal'im.

Diz dövdüm,
gözlerim şavkı aktı Sakarya'nın suyuna,
Sakarya'nın suları nâmin söyleşir.
Hemşehrim Sakarya, öksüz Sakarya.
Ankara'dan uçan kuşlar,
Kemal'im der günler günü çağırır;
kahrolur bulutlara karışır,
gök bulut, yağmak bulut,
uca dağlar, dev boyunlu morca dağlar
divan durmuş bekler;
Mustafa'm, Mustafa Kemal'im.

Nasıl böyle varıp geldin, hoşgeldin,
çingri kaymış yalazlanmış gözlerin,
şol yüzünde güneş südü sıcaklık,
ellerinden operim, Mustafa Kemal.
Senin dalın, yaprağım, biz, senin fidanların,
biz bunları yapmadık,
sen elbette bilirsin, bilirsin Mustafa Kemal.
Elsiz, ayaksız bir yeşil yılan,
yaptıklarını yıkıyorlar Mustafa Kemal.
Hani bir vakitler Kubilay'ı kestiler,
çün buyurdun kesenleri astılar,
sen uyudun asılanlar dirildi,
Mustafa'm, Mustafa Kemal'im.

Karalar kuşanmış, Karadeniz akmam diyor,
dokunmayın, ağlamaktan bıkmam diyor,
bu gece kıyamet gecesi, bu vapur Bandırma
vapuru,
yattığı yer nur olsun Mustafa Kemal,
ben ölümden korkmam diyor,
korkmam diyen dilleri toz oldu, toprak oldu,
değirmen döndü dolandı, yıllar oldu,
bir kusur işledik bağışlar mı kimbilir,
o bize öğretmedi kazan kaldırmasını,
günahı vebali öğretenin boynuna,
erdirep oldurana ana avrat sövmesini,
yüreğim kırıldı kanım kurudu,
var git Karadeniz var git başımdan,
mızık çalındı düğün mü sandın,
bir yol koyup gidene gelir mi sandın,
Mustafa'm, Mustafa Kemal'im.

Ankara'nın taşına bak,
tut ki baktım, uzar gider efkârım,
çayır ağlar, çimen ağlar, ben ağlarım,
gözlerimin yaşına bak,
Ankara Kalesi'nde, Rasattepe'de
bir akça şahan gezer dolanır,
yaşın yaşın mezarını aranır,
şu dünyanın işine bak,
Mustafa'm, Mustafa Kemal'im...

Attilâ İlhan

DEVİRİM 40. YILINDA YENİDEN YAZILDI

10 Ekim 2008 tarihinde ODTÜ'lü öğrenciler 1968 yılından beri ODTÜ Stadyumu'nda yazılı DEVİRİM yazısını yeniden yazdılar. ODTÜ'lü öğrencilerin arasında, 40 yıl önce sabaha kadar DEVİRİM harflerini Stadyumun tribünlerine yazan öğrencilerden biri olan Mete Ertekin de bulunuyordu.

Yıl 1968... Hüseyin İnan, Taylan Özgür, Alpaslan Özdoğan, Mustafa Yalçiner ve Mete Ertekin... Bir avuç, yurtsever ODTÜ'lü genç... Uğruna mücadelesini verdikleri DEVİRİM'i kendi Üniversitelerinde ölümsüzleştirmek amacıyla 40 yıl önce ODTÜ Stadyumuna DEVİRİM yazmaya karar verirler. Fakat kolay değildir sonraki kuşaklara bırakacakları DEVİRİM'i yazmak, sorumluluğu büyüktür. Özenle ne yapmaları gerektiğini planlarlar; Yeri Hüseyin İnan belirler, herkesin en uzaktan bile görebileceği Stadyum'u seçer. En büyük ve en iyi görünen yazıyı nasıl yazabileceklerini araştırırlar; yıllar boyu silinmeyecek bir DEVİRİM yazmaktır amaçları. Mete Ertekin geliştirdiği formülle yazının kalıcı olmasını sağlar, aradan geçen yıllara ve değişen şartlara direnecek DEVİRİM yazısı, gece saat 12.30'ta yazılmaya başlanır. 50 m.'lik bir halat yardımıyla harfler sabitlenir ve 5 arkadaş hummalı bir şekil-

de çalışmaya başlarlar. DEVİRİM yazıldığından tan yeri ağarmaktadır. DEVİRİM yazısı yıllara meydan okumak üzere Stadyumdaki yerini almıştır. Mete Ertekin, yazının sabah 5.30'da bittiğini ve sabah erken saatlerden başlayarak stadyumun önünden geçerek bölümlerine giden öğrencilerin hepsinin kafalarının sola dönük geçtiklerini anlatıyor.

Onun için boyanan her harf, Türkiye'nin 68' kuşağı öğrenci hareketinin, şimdiki ODTÜ'lülere devredilmesi demek. Mete Ertekin o günleri anlatırken; o dönemde fondaki DEVİRİM yazısı eşliğinde stadyumda gerçekleştirilen öğrenci forumlarından da bahsediyor. DEVİRİM 40 yıl boyunca ODTÜ'de okuyan ve mezun olan tüm öğrencilerin gurur duydukları en anlamlı simgelerden biri hala.

VE Yıl 2008... Bu sene DEVİRİM 40. yılında yeniden yazılacak. Aylardır ODTÜ'lü öğrenciler bu çalışmayı en ince ayrıntısına kadar planlıyorlar, hatta sadece DEVİRİM yazısını değil, bu harika günün gecesini de bir şenliğe dönüştürmek için ODTÜ Mezunları Derneği ve diğer bazı STK'lar ile var güçleriyle çalışıyorlar. ODTÜ Hazırlık Binası'ndan hareket eden ODTÜ'lü öğrenci korteji stadyumun spor salonu girişinden içeri girerken sloganlar artıyor. DEVİRİM yazısının harfleri, boyamayı kolaylaştırmak amacıyla tıpkı 68 yılında olduğu gibi bir halatla sabitlenmiş, öğrencileri bekliyor. Boya açılışını, boyanın formülünü bulan ve 40 yıl önce bir gece yarısı arkadaşlarıyla Stadyuma DEVİRİM yazan Mete Ertekin yapıyor. "Hüseyin İnan'a" diyerek başlıyor ve haya-

tını kaybeden diğer arkadaşlarının isimlerini anarak 40 yıl sonra aynı heyecan ve coşku ile DEVİRİM'in yeniden yazılmasına eşlik ediyor. Her fırça darbesi, yeni bir kuşağa, yeni bir emanet bu defa.

10 Ekim 2008, saat 14.00'te DEVİRİM yazısı bir kez daha yazılıyor. Stadyumda boya yapan grubun dışındaki öğrenciler bu coşkulu güne kendilerini kaptırıp halay çekmeye başlıyorlar. Bir ara halay o kadar büyüyor ki, tribünlerdeki DEVİRİM boyacıları da kendi aralarında bir yandan halay çekiyorlar, bir yandan DEVİRİM'i yazıyorlar. Ve bu büyük şenlik içinde halaylar eşliğinde DEVİRİM yeniden yazılıyor...

1968' ler, 1980' ler, 2000' ler... Kaybettiğimiz onca gencecik yiğit yaşam. Yitip giden hayallerden geriye kalan hüznün... Ve şimdi yeniden umutlar... DEVİRİM, ODTÜ'nün dünden getirdiği, bugün büyüttüğü ve yarına taşıyacağı geleneğidir...

DEVİRİM COŞKUSU AKŞAM VİŞNELİK'TE SÜRDÜ

40. yılında yeniden DEVİRİM yazısını yazan ODTÜ'lü öğrenciler, bu coşkuyu akşam ODTÜ Mezunları Derneği'nde ikincisi düzenlenen öğrenci şenliği ile sürdürdüler. Bu senenin en önemli teması; "Gelenek Sürüyor, ODTÜ Yürüyor" sloganıyla kendini ifade eden DEVİRİM yazısıydı kuşkusuz.

Gecenin organizasyonu bazı sivil toplum kuruluşları ve ODTÜ MD Yönetim Kurulu tarafından yapılırken, geceye büyük emeği geçen ve öğ-

rencileri konuk eden ODTÜ MD YK Başkanı Himmet Şahin duygularını şöyle ifade etti;

"ODTÜ öğrencilerinin gelenekleri yaşatması ve bugüne sahip çıkması, aynı geleneği dün savunan bizleri duygulandırmış ve mutlu etmiştir. İnsanların en önemli arzusu inandığı değerlerin yaşatılması ve sahip çıkılmasıdır. Bu etkinliğin iki önemli boyutu vardır; birincisi; apolitik olarak nitelendirilen gençliğin geçmişine sahip çıkması, ikincisi ise farklı görüşteki öğrenci gruplarının devrim yazısı ile aynı hedefte bütünleşmesi, tek yürek, tek ses olarak barış ve saygı içinde bu etkinliği gerçekleştirmiş olmalarıdır. 40 yıl sonra DEVRİM yazısının tekrar canlı hale getirilme arzusunun altında yatan toplumsal sorunlar, Üniversite'nin bilimsel duruşuna karşı saldırılar, YÖK'ün baskıcı uygulamaları, sorunların bundan 40 yıl önceki sorunlardan çok da farklı olmaması ve gençliğin toplumsal sorunlara karşı gösterdiği duyarlılık ve geçmişe sahip çıkarak geleceğe umutla yürüme isteği olduğu bir gerçektir."

10 Ekim gecesi, Vişnelik Çim Amfi'de 5000'den fazla öğrenci, ODTÜ Mezunları Derneği çatısı altında, ODTÜ'lü mezunlarla kol kola, hep bir ağızdan şarkı söylemenin, hep beraber eğlenmenin ve konuşmanın coşkunu anlarını paylaştılar.

Önce Kızılırmak sahne aldı, güzel şarkılarıyla halaylar çekildikten sonra sahneye Yaşar Kurt çıktı ve Cahit Külebi'nin ,

"Kamyonlar kavun taşır,

Ben hep seni düşünürdüm.

Niksar'da evimizde küçük bir kuş kadar hürdüm." dizelerini çim amfi'yi dolduran gençlerle hep beraber söyledi. Şarkılardan sonra öğrenciler tarafından hazırlanan 68'den bugüne ODTÜ fotoğrafları eşliğinde öğrenci tarihinin yeniden anlatıldığı "Gelenek Sürüyor, ODTÜ Yürüyor" sinevizyon gösterisi gerçekleştirildi. Sinevizyon gösterisinin ardından, hafif hafif yağmur çiselese de bu Ezginin Günlüğünü dinlemeye kararlı öğrencileri ve mezunları yıldırmadı, onların şarkıları eşliğinde bir kez daha DEVRİM yazısının nostaljisi yaşandı.

ODTÜ Mezunları Derneği, ODTÜ'lü öğrencileri bu etkinlik ile yeniden kucakladı ve birlikte gelecekte umutlu olduklarını bir kez daha gösterdi. Gençler gecenin karanlığını gözlerindeki ışıltılarla delerken, soğuğu yüreklerindeki aşkla, türküleriyile ısıtıyorlardı. ODTÜ gençliğine yaraşır bir vakurlukla başlayan şenlik, barış ve dostluk içinde tamamlandı...■

_____ Eda ACARA (SOC'04) _____

Bu ay dosya konusu olarak Sendikacılığı seçtik. İlerleyen sayfalarda, geçmişten günümüze, Dünya genelinde ve Türkiye özelinde, sendikacılık hakkındaki değerlendirmeleri paylaşıyoruz.

CUMHURİYET ÖNCESİ SENDİKAL ÖRGÜTLENMELER: MİRAS VE MİLAD

■ Türkiye'de sendikal örgütlenme, batıdaki örneklerine göre çok sonraları ortaya çıkmıştır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde belli üretim dalları dışında sanayileşme yaşanmadığından işçi sınıfının ortaya çıkışı gecikmişti. Buna bağlı olarak sendikaların ortaya çıkması da batıdaki örneklere göre ileri tarihlerde oldu. İmparatorluk döneminde bilinen ilk işçi hareketleri 1830'lu yıllarda tarım işçilerinde görüldü. Bunlara karşı padişah tarafından çıkarılan nizamnameler oldukça sertti. Üretimin durdurulması vatan hainliği olarak değerlendirilerek ölümle cezalandırılıyordu.

1871 yılında kurulan "Ameleperver Cemiyeti" sendikal yapıdan oldukça uzak, yardımlaşma sandığı işlevine sahip bir örgütlenmeydi. Bir sınıf olarak işçilerin ilk sosyal mücadeleleri 1872 yılındaki Beyoğlu Telgrafhane çalışanları grevi ile başlamıştır. Bunu takip eden 1873 Kasımpaşa Tersanesi grevi ise işçilerin daha sonra gelecek ilginç deneyimlerine öncülük etmiştir. Ömerli-Yarımburgaz demiryolları yapım işçileri ile İzmir demiryolu işçileri tarafından yapılan grev ve eylemler, Osmanlı tarihinde bilinen ilk örgütlü grevler olarak kabul edilmektedir. Yine aynı yıl Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası işçileri tarafından gerçekleştirilen eylemler sonrasında ise artık bir sınıf pratiği edinilmiştir. 1873 - 1880 yılları arasında sanayinin kısmen yoğunlaştığı İstanbul, İzmir, Selanik gibi şehirlerde önemli hareketlilik ve eylemler gerçekleştirilir. Bunlar arasında, yoğun katılım ve eylem kararlılığı açısından sayılabilecekler; 1876 Haydarpaşa grevi, Fişekhane işçilerinin iş bırakarak Babıaliye yürümleri, 1878'deki İstanbul terzi, duvarcı ve ayakkabıcı grevleri, gemi ve demiryolu işçileri tarafından 1880 Şubatında yapılan genel grevlerdir. Sendika kelimesinin kullanılması ile ilk örgütlenme hareketi ise 2. Meşrutiyet öncesinde, 1906 yılında gerçekleşmiştir.

İmparatorluğun son yıllarına doğru işçi hareketi ve sendikal faaliyet bakımından çok önemli bir dönem gözlenmektedir. 1908 yılında 2. Meşrutiyetin ilanını izleyen günlerde, siyasal hareketlilikten etkilenerek Anayasaya örgütlenme hakkıyla ilgili hükümler konulması üzerine, başta İstanbul ve Selanik olmak üzere çeşitli işkollarının geliştiği bölgelerde çok sayıda sendika şubesi kuruldu. İttihat ve Terakki Fırkası'nın muhalefette iken verdiği destekten güç alan işçiler, artık sendikaları aracılığıyla taleplerini iletmek istemişlerdi. Siyasal iktidar değişse de, grevlere karşı tutumun değişmediği İttihat Terakki'nin uyguladığı sert yöntemlerden anlaşılırdı. Bu dönemde, hürriyet dalgasının etkisi (müsavat, hürriyet, uhuvvet) işçiler için anlamsızlaşmıştır. 1908 grevleri olarak bilinen eylemler, işçi sınıfının tarihi bakımından dönüm noktası olmakla, örgütlenme açısından ilginç özellikler taşır. Grev dalgası sadece İstanbul, İzmir, Selanik ile sınırlı kalmayıp tüm Osmanlı şehirlerine yayılmıştır. Ekonomik hayatı derinden etkileyen bu grevlere

karşı, artık iktidarda olan İttihat ve Terakki'nin cevabı gecikmemiş ve sendika kurulmasını sınırlayan, grevleri yasaklayan ve örgütlenmeye karşı tedbirlerin yer aldığı "Tatil-i Eşgal Kanunu" çıkarılmıştır. Grevlerin çoğunun yabancı sermaye egemenliği altındaki işyerlerinde örgütlenmesi, yabancı sermayenin ve diplomatik temsilcilerinin grevlere karşı birlikte hareket etmelerine yol açmıştır. 1908 grevlerinin bir başka ilginç tarafı da, genellikle bir kaç

saatlik veya bir günlük grevler olmasıdır. Grevcilerin temel isteği olan ücretlerin artırılması yanında, 8 saatlik işgünü ve iş koşullarının iyileştirilmesi taleplerinin de bulunması bu grevleri daha da ilginç kılmaktadır. Grevleri yasaklayan kanuna rağmen, işçilerin örgütlü eylemliliği sona ermemiş, farklı işkollarına yayılarak devam etmiştir: 1910 yılında 7, ve 1911 yılında ise 9 adet grev kayıtlara geçmiştir. İttihat ve Terakki iktidarında tüm baskılara karşın sendikal örgütlenme hızla güçlenmiş ve işçi eylemleri, sayı ve etki bakımından artış göstermiştir. 1910 ve 1911 grevleri olarak bilinen eylemler, Türkiye sınıfsal mücadeleler tarihinde dönüm noktası olmuştur.

Daha sonraki süreçler ve 1. Dünya Savaşının etkisi ile durgun bir dönem yaşansa da, işçi hareketleri tarihi savaş sonrası başka bir boyutta gelişmiştir. 1918 Mondros Mütarekesi ertesinde ulusal canlanma dalgasında işçiler de derlenip toparlanmak gereğini duydular. Ulusal birlik ve beraberliği sağlamak amacıyla kurulan Milli Kongre, kurucuları arasında Sanatkarlar Cemiyeti de yer almıştır. Ayrıca, Radikal Avam Fırkası, Ahali İktisat Fırkası gibi işçilerden ilgi gören örgütler de bu kongreye katılmışlardır. 1919 Sultanahmet Mitingi'ne pek çok işçi örgütü ve sendikalar katılmışlardır. Aynı yıl kurulan İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası, Damat Ferit Hükümeti'ne karşı çok sert bir muhalefet başlatarak diğer işçi örgütleri gibi, Anadolu'daki kurtuluş hareketini desteklemiştir. ■

_____ Hilmi GÜVEN (EE'83) _____

DÜNYA SENDİKACILIK TARİHİNDEN NOTLAR

Avrupa'da kapitalizmin ekonomik ve toplumsal bir düzen olarak yerleşmesiyle beraber bu sistemin en mağdur kesimi olan işçiler de doğal olarak harekete geçmiş ve gaspedilen haklarını geri almak, mevcut haklarını korumak ve geliştirmek için çeşitli mücadele ve örgütlenme yollarına girmişlerdir.

Sendikaların ortaya çıktığı koşullar, işçiler için en ağır dönemlerden biriydi. Korkunç miktarlara varan işsizliği de kullanan egemen kesimler işçileri karın tokluğuna çalıştırıyordu. Günün büyük bir kısmını fabrikalarda ve çok zor şartlar altında geçiren işçiler kendilerini yenilemek ve ertesi gün yeniden üretime geçmek için ancak birkaç saatlik boş vakit bulabiliyorlardı. Marx'ın deyimiyle, "Zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyleri yok"tu ve bu yokluk, sendikal hakların kazanılmasında biricik nesnel güç olacaktı.

Ludizm adı verilen ilk tepki, doğrudan üretim yapan makinelerle karşı girişilen fiili saldırılar şeklinde olmuştu. Kapitalizme karşı verilen bu ilk tepki; kimilerine göre ilkel bir makine kırıcılığı eylemi, kimilerine göre ise "en güçlü ve örgütlü" hareketti. Yöntem son derece tartışılır da olsa, makine kırmak için bir araya gelen işçiler birlikteliklerinin vazgeçilmez unsuru olan sendikaları da oluşturacak işçilerdi.

1790'lı yıllarda İngiltere'de dokuma işçilerinin kurduğu ilk sendikadan ardından, kapitalizmin hızla geliştiği ülkelerde pek çok sendika faaliyete geçmiştir. 1792'de Amerika Birleşik Devletleri'nde, 1820-1850 yılları arasında Almanya, Fransa, Belçika, İtalya, İspanya, İsveç gibi ülkelerde birbiri ardı sıra sendikalar kurulmuştur. İlk kurulan sendikalar meslek-zanaat sendikalarıyken; bilinçlenme arttıkça, işkolu sendikacılığı gelişmiştir.

İngiltere'deki sendikal örgütlenmeler, dönemlerine denk düşen Robert Owen'in ütopyik sosyalizm'inden, genel oy hakkı gibi taleplerle hareket eden Chartist'lerden ve sorunların uzlaşma ile çözüleceğini savunan Fabianizm'den etkilenmiştir. "Trade Union" adı altında farklı işyeri ve işkollarında örgütlenmiş bu sendikalar, 1868 yılında bir üst örgütlenme olan TUC'i (Trade Union Congress) kurmuşlardır. TUC her yıl düzenli olarak toplanan bir kongredir.

1864 yılında toplanan 1. Enternasyonal ise sendikaların ilk uluslararası örgütlenmesi ol-

muştur. O dönemin en doğal sonuçlarından biri olarak Marx'ın dünya görüşünden alabildiğince etkilenen ve "Bütün Ülkelerin İşçileri Birleşiniz!" sloganıyla hareket eden 1. Enternasyonal, siyasi yani ağır basan bir örgütlenme olarak tarihe geçmiştir.

1889 Temmuzunda Engels'in çağrısıyla Paris'te toplanan 2. Enternasyonal ise, ilk kurulduğu çizgiden epeyce farklı bir içerikle 1939'a dek varlığını sürdürmüştür. 1951 yılında kurulan Sosyalist Enternasyonal ise, günümüzde de varlığını sürdüren bir diğer üst örgütlenmedir. Hepsindeki ortak yan ise siyasi yanın ağır basmasıdır.

1913 yılında Avrupa'da kurulan ÜİSF / IFTU (Uluslararası İşçi Sendikaları Federasyonu), Ekim devriminin ardından 1921 yılında Sovyetler Birliği'nde kurulan Kızıl Sendikalar Enternasyonal, ÜİSF'nin 1945 yılında çalışmalarını durdurması üzerine kurulan DSF (Dünya Sendikalar Federasyonu) diğer önemli uluslararası sendikal örgütlenmelerdir. Bunlardaki ortak payda da sosyalist, komünist, sosyal demokrat eğilimli çizgileriyken; Ocak 1949'da DSF'de yaşanan bir ayrışma sonucu kurulan UHİSK / ICFTU (Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu) sol eğilimli olmayan en büyük uluslararası sendikal birliktir.

Günümüzde bile statü anlamında çeşitli sorunlarla karşılaşan sendikaların yasal çerçeveye kavuşmaları 1824 yılında İngiltere'de gerçekleşmiştir. Kuşkusuz bu statü bugünkü anlamda bir meşruiyetten son derece uzaktır. Grev hakkının 2. Dünya Savaşı sonrası dönemde ancak kazanıldığını söylersek, ilk sendikaların yaptırım gücü hakkında kaba bir fikir elde etmiş oluruz. Aynı İngiltere'de grev çok uzun bir süre boyunca "kamu barışına karşı bir komplo" olarak değerlendirilmiştir örneğin. Fransa'da ise 18. Yüzyıl'ın sonunda işçilerin örgütlenmelerini engellemek için birçok yasa yürürlüğe sokulmuştur.

Ortaya çıktıkları süreç itibariyle sosyalizmden büyük oranda etkilenen sendikalar; 1831 Lyon ayaklanması, 1848 savaşları, 1871 Paris Komünü gibi işçi sınıfı mücadelesinin doruğa çıktığı dönemlerde bu mücadelenin önemli bir bileşeni olmuşlar, çok büyük bedeller ödemişlerdir. 1917 Ekim devrimi ve başarıya ulaşmış bir-

çok diğer devrimde de aynı bedelleri görmek mümkündür.

Elbette ki; iş günü çalışma saatlerinin azaltılması, yasal güvence, çalışma şartlarının iyileşmesi gibi en temel haklar altın tepsi içinde sunulmayacak, 8 Mart 1857'de olduğu gibi büyük bedeller gerektirecekti. Bu tarihte New York'ta on binlerce dokuma işçisi, 8 saatlik iş günü için greve gitmişti. Amerikan polislerinin vahşi saldırısına uğrayan gösterilerde ve peşi sıra çıkan yangında 129 işçi can vermişti. Bu tarih, 1910 yılında 2. Enternasyonale bağlı bir toplantıda, Alman sosyal demokratlarından Clara Zetkin'in önerisi üzerine alınan karar sonucu "Dünya Emekçi Kadınlar Günü" olarak kabul edilmişti.

Tarihler 1 Mayıs 1886'yı gösterdiğinde ise işçi sınıfı tarihinin en görkemli direnişlerinden biri başlıyordu. Amerikan işçileri 8 saatlik iş günü için genel grevdeydi. İki gün sonra Amerikan güvenlik güçleri işçilerin üzerine ateş açacak, çok sayıda insan yaralanacaktı. Bu vahşeti ve hemen ardından gerçekleşen tutuklamaları protesto için yapılan gösteriler ise bir kışkırtıcının attığı bomba ile sona erecekti.

ABD kapitalizmi olayların sorumlusu olarak seçtiği dört işçi önderini idam etme yoluna giderek gözdağı vermişti ama Parsons, Spies, Fischer ve Engel isimli dört işçinin idamı işçi sınıfı tarihine unutulmaz bir sayfa eklemiştir. II. Enternasyonal tarafından eyellemlerin başladığı gün olan 1 Mayıs, işçi bayramı ilan edilecek ve her yıl dünyanın dört bir yanında kutlanacaktı.

Günümüz sendikacılığı, 1 Mayıs 1886'lardan ya da 18. 19. yüzyıllardaki ateşinden çok şey kaybetse de devam ediyor. Devam etmek zorunda çünkü onu ortaya çıkaran koşullar ne kadar değişirse değişsin, kapitalizm bü-

tün yaygınlığıyla hükmünü sürdürüyor ve o da yaşamak için işçi haklarını budamak zorunda. Sendikalar ise halen o sisteme karşı işçi haklarını korumak ve geliştirmek için en önemli örgütlenmelerden biri olma özelliğini taşıyor. O halde kapitalizm var olduğu müddetçe sendikacılık tarihi bitmeyecek... ■

— Kamil AKDOĞAN (ES'90) —

TÜRKİYE. SENDİKAL. HAREKETİ

İLE İLGİLİ BAZI GÖRÜŞLER

Ülkenin temel sorunu demokrasidir. Bunun ağır aksak olmasının nedenlerinden biri sendikaların zayıflatılmış olmasıdır. Sendikaları zayıf bir rejimin siyasetinin güçlü olması beklenemez. Bu yarım yamalak demokrasinin nedeni ülkemizde sınıflar arasında toplumsal uzlaşmaya dayalı, batılı tarzda bir demokrasinin geliştirilememiş olmasıdır.

1-Sendikacılık, sanayileşmenin bir sonucudur. Bir ülkenin sanayileşme tercihleri, bu tercihlerin değişmesi vb. süreçler ise, siyasaldır. Bu nedenle, bir ülkenin sendikal hareketi ister istemez siyasal süreçlerden etkilenir. Önemli olan bu süreçte, emekten yana bağımsız mücadele çizgisinden ödün verilmemesidir.

Ülkemiz sendikal hareketinin yasal başlangıç dönemi 1947'dir. 47 Sendikacılığı kavramı buradan geliyor. Dönemin üç karakteristik özelliği bulunuyor. Biri; sendikal hareketin devlet önderliğinde gelişen bir sanayileşmeye dayanması.

İkincisi, ülkemizde yeni başlayan sendikacılık hareketinin ABD uzmanlarınca yönlendirilmesi.

Üçüncüsü ise, sendikaların kurulmasına izin verilen fakat temel faaliyeti olan toplu pazarlık ve grev hakkının yasaklı tutulmasıdır.

Bu özelliklere genel bir etken olarak ve dönemi daha iyi kavramak adına, Soğuk Savaş döneminin anti-komünist propagandalarını da eklemek gerekir.

Bununla birlikte, sendikal harekette bir zaaf olarak görülen; siyasal iktidar ve sermaye ile iyi ge-

çinmenin, daha uzlaşmacı ve daha az mücadeleci bir tutumun benimsenmesi ve partiler üstü politika gibi anlayışların tarihsel dayanaklarını bu gerçekler içinde aramak gerekiyor.

2- 50'li yıllar, sendikal faaliyetin emeklediği yıllardır. Toplu pazarlık hakkının bulunmaması, sendika liderlerinin en küçük bir hak için işyerlerinde büyük çaba harcamaları, çözüm bulabilmek için "il hakem kurullarına" gidilmesi ve ülkemizde, bir toplu iş sözleşme ve grev yasası ihtiyacının kendini şiddetle hissettirdiği yıllardır. Bu dönemin kazanımı, hak için mücadelenin işyeri birimlerine inmesi olmuştur.

Ülkemizde sendikacılık adına böylesi bir sıkışma yaşanırken sosyalist sistemin kurulması ve emek odaklı uygulamalara yer vermeye başlamaları ülkemizde de dünyada önemli etkiler yaratmaya başlamıştı.

Böylece Türkiye Sendikal hareketi, kuruluş döneminde ABD sendikacılığı tarzından esinlenirken ilerleyen dönemde Kara Avrupa'sında yükselen, mücadeleyi sınıf mücadelesi ekseninde yorumlayan "demokratik sınıf ve kitle sendikacılığı" anlayışından da etkilenmeye başladı.

3- 61 Anayasası sonrası süreç, yeni bir siyasal ve sendikal ortama işaret ediyor. 1961 Anayasa'sının daha özgürlükçü bir ekseninde ele alınması, Anayasa'da grev hakkına yer verilmiş olması önemli değişiklikler.

Bu süreç; sendika, sendikal mücadele, sendikal demokrasi vb. temel kavramların yeniden tanımlanması fırsatı vermiştir. Dönemin sadece sendikal hareketi değil, siyasal hareketi de etkilemiş

olduğunu biliyoruz. Bu sürecin en önemli sendikal sonuçlarından biri ise, DİSK'in işçilerin elleri ile tarih sahnesindeki yerini almış olmasıdır. 1967-80 arası sendikal mücadele, iki konfederasyonun farklılıklarının daha çarpıcı biçimde ortaya çıkmasını sağladı.

Bu döneme ilişkin şu tespitleri yapabiliriz:

Türk iş, sermaye ve siyasal iktidara yakın, uzlaşmaya dayanan sendikal anlayışı daha da derinleştirdi. 15-16 Haziran Direnişinin gerekçesi olan, sendikalar kanunu değişikliği de bu dönemin tipik bir özelliğidir. Siyasal iktidarın anti-demokratik bir yasa değişikliğine Türk iş; hazırlığından yasalaşması süreci dâhil tüm aşamalarına tam destek vermiştir. Buna karşın Türk İş üyeleri; direnişe katılarak DİSK'in " çanına ot tıkamayı hedefleyen" lere karşı sendikal özgürlüklerden ve mücadelecilik sendikal anlayıştan yana net tavır koymuşlardır.

- Bir diğer özellik ise, TİP'in kuruluşundan itibaren başlayan, 68 döneminde yükselen ve yaygınlaşan emekten ve özgürlüklerden yana siyasal hareketler, işçi sınıfı içinde kitle bulmaya başlamıştır. Bu süreç; ekonomik ve demokratik taleplerini politik talepleri ile de bütünleştirmeye başlayan siyasallaşmış bir sendikal hareketi ortaya çıkarmıştır.

Kavel Grev'inden, Sendikalar Arası Dayanışma ve DİSK'in kuruluşu ile tamamlanan süreç olarak kabul edebileceğimiz dönemde Türkiye Sendikal Hareketi, tarihte ilk kez Toplu Pazarlık, grev hakkını yasalaştırdığı, Türk İş'e rağmen işçilerden yana tutum takındığı, mücadele cesaretini arttırdığı ve nihayet "kendi" konfederasyonu olan DİSK 'i kurduğunu önemli bir süreçtir.

Buna paralel olarak siyasal alanda da, Türkiye İşçi Partisi'nin kurulduğu ve parlamentoda 15 milletvekilliği kazandığı bir siyasal dönemdir. Bu süreç, 12 Mart darbesi ile kesildi.

Dönemin kazanımları, ilk toplu pazarlık ve grev yasası, DİSK'in kuruluşu, 15-16 Haziran Direnişi ile işçilerin örgütlü siyasal tutum takınabilmesi, 51 yıl aradan sonra -1 Mayıs işçilerin birlik, mücadele ve dayanışma gününün Taksim Alanında kutlanabilmesi, işçilerin DGM direnişi ve faşizme ihtar eylemleri ile politik tutum takınabilmesi...

Dönemin olumsuzluğu ise, sendikal hareketin aşırı parçalanmasının yarattığı zafiyet, sendika-siyaset ilişkisi arasındaki çizginin si-

yasal hareketler tarafından ihlal edilerek müdahale edilmesidir.

4-12 Eylül sonrası çalışma mevzuatı düzeninin, çok büyük ölçüde DİSK'in sendikal faaliyet alanını daraltacak tarzda "tepki" hukuku düzeyinde ele alındığı, genel kabul gören bir yaklaşımdır. Bununla kalmayıp DİSK ve bağlı sendikaların faaliyetinin askıya alındığı 11 yıllık süreçte, yeni bir sendikal sistem oturtulmaya çalışıldı. Bu anti-demokratik sistemin mevzuatında, 1983 yılından günümüze değin onlarca kez çeşitli değişiklik yapılmış olmasına karşın sendikal özgürlüğü kullanmayı engelleyen hükümler yerini korumuştur.

İktidarın çeşitli kez el değiştirmesi, ILO'nun uyarıları veya AB uyum yasaları süreçleri, bu anti-demokratik uygulamalar gerçeğini henüz değiştirmeye yetmemiştir.

Bunların sonucu olarak, 1980 sonrası sendikal hareketin özellikleri ile birlikte önerilerimiz şöyledir:

- Siyasi iktidar çoğunluk tespiti, itirazlar, yetki belgesi, uyumsuzluk aşaması, tahkim, grev gibi tüm süreçlerde yer tutmakta, fonksiyon üstlenmektedir. Çoğunlukla da, objektif davranmamakta, taraf olmaktadır. Bu olgu; bürokratik bir işleyiş ve anti demokratik müdahalelerin nedenidir. Bu mutlaka aşılması gereken bir husustur.
- İşçilerin büyük zarar gördüğü bu bürokratik süreçleri, hızlı, etkin ve sonuç alıcı biçimde çözümlenmenin yolu REFERANDUMDUR. Yıllar sürebilen hak kullanımının engellenmesi, en geç 24 saat içinde çözüme kavuşturulması mümkündür.
- Sendika içi demokrasinin geliştirilmesi, derinleştirilmesi ve işçilerin mücadelenin tam ortasında olmalarının sağlanması temeline dayanan bir sendikal işleyiş biçimine ulaşılması gerekmektedir.
- Genç işçiler, kadın işçiler, teknik elemanlar, emekliler ve diğer işçi kategorilerinin kendilerini ifade etme, demokratik katkı ve katılım göstermesi için İşçi komisyonları, bürolar, çalışma grupları vb. gibi gereken kanalların oluşturulması gerekir.
- Sendika içi denetleme mekanizmaları daha etkin olmalı, bağımsız bir çalışma biçimini hayata geçirmelidir. Bu, sendika içi demokrasi kültürünün derinliğinin de bir işaretidir.
- Siyasal iktidarlar, arka bahçeler amaçlı "yan-

daş sendikalar" yaratma heveslerinden vazgeçmeli, sendikalar arası rekabeti ve çatışmayı körükleyen hatalı politiklardan uzak durmalıdırlar.

- Grev hakkı üzerindeki yasak ve kısıtlılıkların kaldırılması, uyarı grevleri ile birlikte hak grevinin de sisteme ilave edilmesi gerekir.
- Anti-demokratik ülke ve işkolu barajlarının kaldırılması, sadece bizlerin değil 25 yıldır Uluslararası Çalışma Örgütü'nün de uyarı noktalarından biridir.
- Sendika üyeliğinin, noterden ve ücretli yapılması koşulu kaldırılmalıdır.

Bu önermelerin tamamı ülkemizde demokrasinin var olması ve geliştirilmesi ile de ilgilidir.

Sendikaları baskı altında olan bir demokrasi düşünebilir mi?

Günümüzde sendikalarla ilgili olumlu kimi özellikler de dikkati çekmektedir. Bunlar, işçilerin ve sendikaların mücadele cesaretinin artmakta olması, işçilerin çoğunlukla mücadele içinde sahhipsiz kalmaması, sendikalar arasında dayanışmanın artması gibi özelliklerdir.

Konfederasyonları da ortak mücadelelerde daha çok birlikte görmek sevindiricidir.

Dünyanın geldiği ekonomik ve siyasal özelliklere denk düşen biçimde sendikalar arasında da uluslararası dayanışmaya önem verildiğine dair uygulamaların artmakta olması sevindiricidir.

Günümüz sendikal hareketinin eksikleri ise, kimi sendikaların faaliyetlerini büyük ölçüde kapalı sürdürmeleri;

Demokratik işleyiş yerine, tek kişi liderliğine veya belli grupların iktidar erkini elinde bulundurmasına (oligarşi) dayalı işleyişlerin görülmesi;

İşçilerin emaneti olan sendikal mal ve parasal varlıklarının amaç dışı kullanıldığına dair haberlere rastlanması;

Sendikal eğitimlerin azaltılması veya tümüyle ortadan kaldırılması olur.

Sonuç olarak;

Ülkenin temel sorunu demokrasidir. Bunun ağır aksak olmasının nedenlerinden biri sendikaların zayıflatılmış olmasıdır. Sendikaların zayıf, bir rejimin siyasetinin güçlü olması beklenemez.

Bu yarım yamalak demokrasinin nedeni ülkemizdeki sınıflar arasında toplumsal uzlaşmaya dayalı, batılı tarzda bir demokrasinin geliştirilememiş olmasıdır. ■

Rıdvan BUDAK

Tekstil İşçileri Sendikası Genel Başkanı

DİSK'İN TÜRKİYE SENDİKAL HAREKETİNDEKİ YERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Türkiye işçi sınıfı hareketleri tarihinde, devrimci-siyasal bilinçli örgütlenme ve mücadele düzeyini kitlesel nitelikte gerçekleştirmeyi başarmış ilk sendikal örgüt olan Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun, doğuşu- gelişimi ve 1970'lerin ikinci yarısından başlayarak düzeniyleştirilmesi sürecine girmesinin belirleyici makro tarihsel-toplumsal bağlamında irdelenmesi ve 21. Yüzyıl küresel kapitalizm çağında DİSK ve benzer örgütlerin yeniden doğuşu- gelişme olanakları üzerine arayışlar ve düşünceler, sınıfsız-sömürsüz-özgürleştirici bir toplum idealini gerçekleştirme yolunda gereği-önemi hep sürecek olan toplumsal odaklı entelektüel bir ilgi alanı olduğunu düşünüyorum. Doğal ki, benim bu önemli konu üzerindeki değerlendirmelerim bültenin bu sayısında ayrılan sayfa sınırlılığında olabilecektir.

Türkiye işçi sınıfı hareketleri tarihinde, 1960'larda başlayan devrimci sınıfsal-siyasal hareketlerin yükselişinin bir boyutu olan DİSK'in doğuşunun Marksist sınıf kavramının öngördüğü gibi, 1960'larda temelde Türk toplumunun makro sosyo-ekonomik ve siyasal-hukuksal dönüşümlerinin ve dolaylı olarak da Dünya'nın makro toplumsal koşullarındaki değişim ve dinamiklerinin bir sonucu olduğu görülür. Şöyle ki; Cumhuriyet, dönemin başlarında gerçekleştirilen ilk planlı devletçi sanayi girişimi, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra, 1950'lerde yeniden başlayan tarımın makineleşmesi ve sanayileşme, daha önemlisi 1960'ların planlı sosyo-ekonomik kalkınma dönemi gelişmelerinin sonucu Türkiye'de artık yerli sanayi burjuvazisinin geliştiği, sonuç olarak da bir sanayi proletaryasının oluşmaya başladığı bir toplumsal yapıya evrilir.

İkinci önemli makro toplumsal gelişme, 1961 Anayasası'nın siyasal, hukuksal düzende gerçekleştirdiği gelişmiş, Batı burjuva demokrasi-leri düzeylerine yaklaşan özgürlükçü-demokratik bir siyasal-hukuksal sistem; bunun Marksist

toplumsal düşüncenin görece özgürce okunması- tartışılması ve yayılmasına ortam sağlanması ve emek sermaye arasındaki ilişkileri Türkiye tarihinde, en çok düzenleyen anayasal hükümler ve anayasal düzenlemeleri ayrıntılı-bütünüleyici yasal düzenlemeler (İş Yasası, Sendikalar Yasası, Toplu Sözleşme, Grev, Lokavt Yasaları) olmuştur.

1960'larda Türkiye'de toplumcu sınıfsal hareketlerin yükseliş dönemine girişinin arka planında olumlu etkileyici-yönlendirici bir önemli etmen de Sosyalist Blok'un o dönemde Kapitalist Blok karşısında etkili bir ekonomik, siyasal, ideolojik konumda olması ve sosyalizmin Üçüncü Dünya ülkelerinin bağımsızlık mücadelelerinden dünya proletaryası ve bütün dünyada, 1968 üniversite gençliği ve aydınları üzerinde en etkili ideolojik konumunda olduğu gerçeğidir.

İşte bu ulusal ve uluslararası tarihsel-toplumsal gelişmelerinin bileşik olumlu sonucu Türkiye tarihinde işçi sınıfı hareketlerinde bir devrimci sınıf bilinci ve mücadelesi gerçekleştirilebilmiş, bir devrimci moment yaşanabilmiştir, TİP, DİSK,

Devrimci Meslek ve Gençlik Örgütleri ve devrimci aydınları ile.

DİSK'in oluşumunun bu makro tarihsel toplumsal koşulları ya da bağlamını tanımlayıp -temellendirilmeden sonra, DİSK'in doğuş-gelişme-gerileme (çürüme) dönemlerine ilişkin daha doğrudan ve somut ana çizgilerle değiniler ve değerlendirmelere gelirek:

DİSK'in doğuşunda, yukarıda belirtilen makro toplumsal koşullarda Türkiye'de bir yandan emek-sermaye-çıkar çelişkinin daha belirginleşmesi-şiddetlenmesi sınıfsal siyasal bilinç ve mücadelenin gelişmesi; öbür yandan, Türkiye İşçi Partisi'nin doğuşu ve gelişmesi ile Türk-İş'in yapısal özelliklerinin doğrudan bir ilişkisi-etkisi olduğu görülür. DİSK'in doğuşu ile TİP arasında en doğrudan ilişki, DİSK'i kuran sendikacıların aynı zamanda 3 Şubat 1961'de TİP'i kuran sendikacılar olması; 1965 seçimlerinde, aynı zamanda bu sendikacıların TİP milletvekili olarak parlamentoya girmeleri, sosyalist işçi sendikası- sosyalist sınıf partisi ideolojisi ve pratiğini birlikte yaşamaları ile başlar.

Öbür yandan, Türk-İş 'teki egemen yapı ise, 1952'deki kuruluşundan beri ekonomist-uzlaşmacı partiler üstü geleneksel bir sendikal perspektife sahiptir, aynı zamanda hem TİP üyesi milletvekili, hem de Türk-İş üyesi olan sendikacıların sendikal perspektifleri ile Türk-İş'in uzlaşmacı düzen sendikacılığı perspektifinin uyumsuzluğunun yarattığı gerginlik giderek DİSK'in doğuşunun yolunu açar. Bilindiği gibi bu, sürecin başlangıcı. Kristal-İş Sendikası'nın Paşabahçe grevi olur. 31 Ocak 1966'da başlayan grev, anlaşma ile sonuçlanmayınca 24 Mart 1966'da Türk-İş greve el koyar, işverenle anlaşarak greve son verir. Ancak, Kristal İş Sendikası ve işçileri, Türk-İş'in kararını kabul etmezler ve grevi sürdürürler. Kimi bağımsız sendikalar ve Türk-İş'e bağlı sendikalar Türk-İş'e rağmen Destek Komiteleri kurarlar ve 16 Ocak 1967'de ortak bir toplantıda, ayrı bir işçi konfederasyonu kurulması kararlaştırılır. 13 Şubat 1967'de (TİP'in 6. kuruluş yıl dönümünde) Türk-İş üyesi, Maden İş, Basın-İş ve Gıda-İş tarafından Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu kurulur.

DİSK'in doğuş ve gelişme dönemindeki devrimci sınıf bilinci temelli politik, ideolojik yapısı ve politik pratiğini en iyi yansıtan, manifesto niteliğinde bir metin olduğu için 1968, İkinci Genel Kurulu'nda kabul edilen tüzüğünün amaç maddesinin ilgili bölümlerini burada sunmak yerinde olacak:

"Madde 3: DİSK, işçi sınıfının ekonomik, sosyal ve kültürel bakımdan kalkınması ve yükselmesi için, öncelikle Türkiye'nin her bakımından tam bağımsız olmasını ve hızlı bir kalkınma yoluna girmesini zorunlu görür. Bundan ötürü de, Türk işçi hareketinin, Anayasa'da öngörülen köklü dönüşümlerinin gerçekleşmesini sağlayacak bir devrimci öze kavuşmasını şart sayar."

Tüzüğünün amaçlarla ilgili maddesi gösteriyor ki; Türkiye işçi sınıfı tarihinde ilk kez bir sendikal örgüt (DİSK) işçi sınıfının sorunlarının çözümünü insanın insani sömürsünün aşılmasını amaçlayan devrimci sosyalist bir toplum düzeninin kurulmasında gören ve amacının bunu gerçekleştirmek olduğunu deklere eden bir sendikal konfederasyon olarak doğuyor. DİSK tüzüğünün bir başka önemli boyutu da Paris Komü-

nü deneyimine dayalı doğrudan demokrasi (sosyalist demokrasi) perspektifini seçerek, bu toplumsal düzen dönüşüm tasarısının emekçilerin doğrudan yönetimi ve denetiminde gerçekleşeceğini öngörmesidir. Ve doğuş ve gelişme döneminde temelde bu amaçla tutarlı sınıfsal siyasal bilinç ve mücadele sergilemektedir.

Belirtmek gerekir ki; tüzüğünde resmi olarak açıklanan amaçları arasında bir toplumsal ölçekte özel mülkiyetten toplumsal mülkiyete dönüşümü öngörmemesi ve var olan anayasal çerçeveyi vurgulamak zorunda olması, var olan burjuva toplumsal düzen içinde mücadele vermek zorunluluğunun gereği olarak görülmesi kanısındayım. Bu nedenle, doğuş ve gelişme döneminde DİSK'in Batı Ülkelerinde görülen bir sosyal demokrat sendikal örgüt olarak nitelendirilmesinin doğru olmadığını düşünüyorum, bu alanda önemli çalışmaları olan bazı araştırmacıların görüşünün tersine².

DİSK, doğuş ve gelişme döneminin ilk evrele-

rinde filiz verdiği ve geliştiği özel sektör sanayi alanında sanayi proletaryasının örgütü oluştuğunda, öbür toplumcu eğilimli sendikal, mesleki, gençlik örgütleri ile birlikte, özellikle sınıfın partisi olan TİP ile etkili bir dayanışma içinde geleneksel ücret sendikacılığının ötesinde emekçilerin gerçek sınıf bilincini ve kapasitesini geliştiren birçok sınıf mücadelesi gerçekleştirilmiştir, 1960'lar ve 1970'lerde (bir en önemlisi de 15-16 Haziran 1970, işçi sınıfı kalkışması olmak üzere).

Ancak, 12 Mart 1971 Askeri Darbesi ile etkinliğini yitirmiş bir TİP ile dayanışmasının olanaksızlığının sonucu, önce TKP'nin UDC (Ulusal Demokratik Cephe) taktiği, sonra da TÜRK-İŞ'den

ayrılan CHP eğilimli sosyal demokrat sendikaların (Bir sayıca en önemlisi, A. Baştürk'ün Başkanlığı olduğu Genel-İş Sendikası olmak üzere) DİSK'e katılmaları sonucu, 1978'de yapılan 7. Genel Kurul'da DİSK, CHP'nin güdümündeki bir sendikacılar grubunun yönetiminde bir sosyal demokrat, düzeniçileştirilmiş sendikal örgüt evresine girer^{3,4}. 1980'lere gelindiğinde üye sayısı 500 binlere erişmiş olsa da, 12 Eylül 1980 Askeri Darbesinin getirdiği daha otoriter bir siyasal sistem, Türkiye'deki DİSK ve tüm sosyalist örgüt ve kişiler üzerinde etkisi hala süren bir faşist baskı rejimi, DİSK'in 12 yıl yasaklı kalması, emek-sermaye ilişkilerini sermaye lehine yeniden düzenleyen yasal düzenlemeler ve 1990'lardan sonra, küresel kapitalizmin neo-liberal yeniden yapılandırma politikalarının da etkisiyle 1992'de DİSK'in Ören Tezleri'nin gösterdiği gibi, DİSK'te egemen sendikal ideoloji ve pratik, sermaye ile uzlaşan toplumsal düzende devrimci dönüşümün bir amaç olmaktan çıktığı uzlaşmacı bir sendikal örgüt olma özelliği daha da yerleşmiş gözükmektedir⁵. Bu nedenle, ben DİSK'in 'sosyal demokratikleştirilmesini', Türkiye'deki siyasal ve sendikal sosyal demokratların devrimci sosyalist sendikal gelişime ve sonuç olarak da Türkiye'de sosyalist bir toplum ideali için mücadelenin gelişmesinin önündeki en önemli engel olduğunu ve bunu DİSK'in yeniden 1960'lardaki DİSK olması önündeki için mutlak aşılması gereken bir engel olarak görüyorum.

Ancak, ben 21. Yüzyıldan nesnel temellerde umutluyum. 21. yüzyılda küresel kapitalizmin ve onun dayattığı neo-liberal politikaların etkilerinin daha yaygınlaştığı ve derinleştiği, çağımızın bilgi toplumu koşullarında bu çelişki ve radikal özgülleşme olanağını bilimsel sınıf bilincinin insanlık tarihindeki en yüksek düzeylerine erişeceği aşamalarda, Dünyada ve ülkemizde, sosyalist devrimci çözüm için dinamiklerin sendikal ve siyasal örgütlenmelerin (DİSK'in de) yeniden ve daha yetkin olarak gelişmeye başlayacağını güçlü bir olasılık olarak görüyorum⁶.

Dr. Ali MİLLİOĞULLARI

ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi

¹ DİSK, Kuruluş Bildirisi, Ana Tüzüğü. İstanbul: DİSK Yayınları no.2, 1968, s.33-35.

² Koç Yıldırım, "Türkiye'de Sosyal Demokrasi ve Sendikacılık" 11. Tez, Sayı 4 (1986) içinde, s.133-134.

³ Öngider, S. Kriz ve Sendikal Hareket, İstanbul, 1994, s. 82

⁴ İşlek, Uğur. Sınıf Sendikası, İstanbul, Dünya Yayıncılık, 2000, s. 139-149.

⁵ Belek, İlker. DİSK'in Ören Tezleri ve Sosyalist Tavrı, İstanbul, Sorun Yayınları, 1992, s. 105-110

⁶ Millioğulları, A. "1980 Sonrası Sendikal Kriz ve Sınıf Sendikacılığı için Olanaklar" Sınıf Tavrı, Sayı 12 (2000), s.42-44

KADINLARA SENDİKALAR, **SENDİKALARA KADINLAR**

Ayın dosyası kapsamında, kadınlar ve sendika konusunda ODTÜ Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi ve Kadın Çalışmaları Ana Bilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Yıldız Ecevit ile internet ortamında bir söyleşi gerçekleştirdik.

Türkiye'de emekçi kadınların örgütlenmeleri onundaki engeller neler?

Emekçi kadınların örgütlenmeleri her zaman erkeklerden daha zor olmuştur ama hiçbir zaman 2000'li yıllardaki kadar zor olmamıştır. Çünkü çalışanların örgütlenmesine konulan engeller bu yıllarda görülmedik biçimde artmıştır. Küreselleşme, üretim süreçlerinde ciddi değişimler, esnekleşme, sosyal politika alanında liberal ekonomik tercihler ve daha buna benzer birçok neden, sendikaları çalışanların haklarını koruyan güçlü örgütler olmaktan alıkoymaktadır. Birkaç büyük ve güçlü sendika hariç, sendikalar ait oldukları iş kollarındaki işçileri kendilerine üye yapamaz olmuşlardır ve işçiler de sendikalı olmaktan iyiden iyiye çekinmektedirler. Emekçi kadınların iki özelliği, onları sendikalara üye olmaktan erkeklerden daha olumsuz etkiler. Bunlardan biri yoğun olarak küçük işyerlerinde çalışıyor olmaları, ikincisi de kayıtsız olmalarıdır. Küçük işyerleri işverenin sendikalaşmaya karşı olduğu yerlerdir; dolayısıyla bu işyerlerinde ne erkek çalışanlar ne de kadın çalışanlar sendika üyesi olabilirler. Ayrıca kayıtsız çalışıyor olmak da sendikallığı engeller. Bugün çalışan kadınların % 67'si enformel sektörde ve kayıtsız çalışmaktadır. Bu grubun zaten sendikalı olabilmesi mümkün değil.

Kadınların iş yaşamındaki sorunlarına sendikalar ne kadar duyarlı?

Sendikalar işçi örgütleridir ve bu tanımlarıyla toplumsal cinsiyet farkı gözetmeksizin kadın erkek bütün işçileri kucaklayıcı yaklaşım ve

politikaları olmalıdır. Oysa Türkiye'de sendikalar, işçi örgütleridir ama aynı zamanda erkek egemen örgütlerdir de... Yani toplumun her katmanında karşılaştığımız ataerkil zihniyet ve cinsiyetçi ölümler sendikalarda da hakimdir ve sendikalarda kadın çalışanları erkek çalışanlardan ayrı tutan bir iklim yeşermiştir. Sizin sorunuzun tam cevabı olarak söylemek gerekirse, sendikalar, sendikalı olabilmemiş emekçi kadınlara da onların sorunlarına da yeterince duyarlı değildirler.

Bu durum üstelik sadece Türkiye'ye özgü ve yeni bir şey de değildir. İşçi mücadelesi tarihini feminist bir perspektifle yeniden okuduğumuzda, sendikaların 19. yüzyıl sonu ve bütün 20.yüzyıl boyunca kadınları erkekler ile bir tutmadıklarını görebiliyoruz. Erkek egemen sendikalar, emek piyasasında kadınları ücret düşüşlerine neden oldukları için suçlamışlar ve hatta, grev zamanlarında onları grev kırıcısı olarak adlandırmışlardır. Teknolojik değişiklikler erkek ve kadın emeği arasında kol gücüne dayalı bir farkı ortadan kaldırdığında bile, erkekler kendi iş kollarını korumak için kadınları aralarına almamak yolunda mücadele vermişlerdir. Yani, bugün yaşananlar yeni bir şey değildir.

Bugün de Türkiye'de görüldüğü gibi, sendikalar, kadın sorunu diye bir sorun olduğunu kabul etmek ve buna göre davranmaktan yana değildirler. Bu sorunların başında kadınların işe girerken karşılaştıkları ayrımcı muameleler geliyor, kadınlarla erkekler arası ücret farklılıkları ve kadınlara düşük ücret ödenmesi geliyor. İş-

te yükselme durumlarında kadınların farklı değerlendirmelere maruz kaldıklarını ve iş yerinde cinsel tacize uğradıklarını da biliyoruz. Çocuklu kadınlar iş yasasının koruyuculuğuna rağmen doğum ve annelik ile ilgili haklarını yeterince kullanamıyorlar. Örneğin işyerlerinde emzirme odaları ve kreşler yok. Bütün bunlar daha çok kadınların başına gelenler, kadınların yaşadıkları sorunlar. İstenir ki sendikalar bu sorunları, kendi gündemlerini yıllardır işgal eden diğer sorunlar kadar önemsesinler, çözümler üretmeye çalışsınlar. Ama olmuyor, sendikalar bu sorunları görmezden geliyor ya da gördüklerinde, ikinci, üçüncü öneme sahip sorunlar olarak değerlendiriliyorlar.

Bu söyledikleriniz genel bir tutum mu?

Topyekün bir genelleme yapmak yanlış olur elbette ama genele yakın bir tutum diyebiliriz. Bazı sendikalar var tabii, sayıları sınırlı da olsa, kadınların çalışma yaşamında karşılaştıkları engellere de, yaşadıkları ayrımcılığa da daha önem veren. Bunun böyle olmasının birkaç nedeni var. Bazı sendikalarda kadın oranı diğerlerine göre yüksek, bu da haliyle sendikanın hassasiyetini artırıyor. Örneğin memur sendikaları ve özellikle kadın öğretmenlerin yoğun oldukları eğitim sektöründeki sendikalar böyle. İkinci bir neden, çok enteresan, nicelikle açıklanamaz bir şey. Bazen bir takım sendikalar, yine erkek egemen bakış açısına sahip olsalar da, sendika içinde kadın konusunu ciddiye alan yöneticiler ve profesyonel sendikacılar bulunabiliyor. Bu çok olumlu bir şey tabii... Örneğin, petrol ve kimya sektörü kadınların az bulunduğu bir sektördür. Buna rağmen, bugün Petrol İş Sendikası'nın, kadın sendikalı sayısı daha fazla olan bir sendikadan çok daha yoğun biçimde, kadın sorunlarına eğildiğini görmekteyiz. Hatta düzenli bir kadın dergisi çıkartan tek sendika olarak dikkatimizi çekiyor. Yine de sonuç olarak sendikalar hani popüler deyişle 'kadın dostu' olarak adlandırabileceğimiz örgütler değil.

Emekçi kadınların taleplerini iletirken sendikalar içerisinde de yaşadıkları sorunlar var mı?

Var tabii ve hep oldu. Yıllar önce, kadın emeği konusunda bir araştırma yapıyorken¹, sendika temsilcilerine neden kadın üyelerinin sorunları ile ilgilenmediklerini sorduğumda verilen tepkiler dikkate değerdi. Sendikacılara göre, sendikaların üyelerinin refahı için yapacakları daha mühim işler vardı, kadınların sorunları ise özgül sorunlardı. Bu nedenle çalıştıkları işyerinde kreş bulunmamasına veya vardiyada karşılaştıkları sorunlara dikkati çekmek üzere kendilerine başvuran kadın işçileri 'dar görüşlülük' le suçluyor, kınıyorlardı.

Bu durum, bugün de farklı değil. Aile ve çalışma yaşamını uyumlaştırmakta zorluklar yaşayan kadınların bu sorunları sadece kendilerini ilgilendirmiyor aslında. Çocuk bakımı da, yaşlı bakımı da, ailenin yeniden üretimi de sadece kadınların meselesi olarak düşünülemez. Bunlar toplumsal meselelerdir ve sadece kadınların sorumlu olması, çözümleri kadınların yaratması beklenemez. Bir sendikanın bu meselelere de en az ücret artırımı veya işsizlik gibi, başka konular gibi önem vermesi, çözüm üretmesi gerekir. Ayrıca, eğer iş yerinde kadınların karşılaştıkları ayrımcı muameleler ataerkil bir kültür ve ideolojinin sonucu ise, sendikaların bu kültürün iş yerlerinde beslenmemesi, değişmesi için yapabilecekleri ve yapmaları gereken çok şey olduğunu düşünüyorum.

Kadınların sorunlarının ve taleplerinin sadece kadınlar açısından değil, kadın erkek emekçi talepleri açısından da ilerletici tarafları olabilir mi? Yoksa bu alan sadece kadınların sorunları biçimindeki bir yaklaşımla mı ele alınmalı?

İşte yukarıda tam da bunu söylemek istiyordum. Aslında kadınların taleplerinin hepsi sadece kendilerini ilgilendiren talepler değildir. Kadınlar ailenin yeniden üretimini sağladıkları sürece kocalarının yani erkeklerin sistem içinde var olabilmelerini, çocuklarının yani gelecek nesillerin sisteme katılabilmelerini sağlarlar. Yani

kadın emeği, sistemin devamı açısından kritiktir. Emekçilerin ve onları temsil ettiğini varsaydığımız sendikaların meseleye böyle bakıp kadınların taleplerini dikkate almaları gerekir. Sendikaların bu taleplerin, sırf kadın talepleri olmadığını karşılandığı takdirde, tüm emekçileri ileriye götürücü bir özellik taşıdığını görebilmeleri gerekir.

Türkiye'de 80 sonrası kadın hareketinin önem kazanması ile sendikal hareket nasıl etkilendi? Bir ilerleme oldu mu? Son 20 yılı kadınların sendikal örgütlenmedeki yerini değiştirdi mi?

Türkiye'de kadın hareketi birçok kurumun ne kadar 'cinsiyet körü' olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Sendikaların da böyle olduğu ortaya çıktı. 80'li yıllar boyunca sendikalar kadın hareketinin önemli gündem maddelerine önem vermediler. Kadın hareketi, kadın emeğinin değerini tartışırken, kadına yönelik şiddete karşı kampanyalar düzenlerken, sendikaların birçoğu hala kadın işçiler için sadece aile planlaması eğitimleri vermekle meşguldü. Oysa çalışan kadınlar dünyada olup bitenleri, küreselleşmenin kendi hayatlarına nasıl yansımakta olduğunu, sadece işçi olarak değil kadın olarak da güçlenmenin yollarını merak ediyorlardı. Bu konuları sendikaların düzenlediği eğitim prog-

ramları, seminerler ve benzeri buluşmalar vasıtasıyla kadın hareketinden öğrendiler. Sendikalı erkeklerin de kadın hareketinden çok şey öğrendiklerini düşünüyorum. Ancak zihinsel dönüşüm kolay değildir, hele ataerkillik gibi bir kültür size imtiyaz sağlıyorsa bundan vazgeçmek hiç kolay değildir. Bu nedenle sendikalarda erkek sendikacıların henüz yerlerini kadın sendikacılarla bırakmaya ya da bu yerleri onlarla paylaşmaya hazır olmadıklarını düşünüyorum. Kota üzerine yapılan şiddetli tartışmalar bu yüzdendir. Kota uygulaması, sendikaların yönetiminde kadınların yer alabilmesini sağlayacaktır. Erkek sendikacıların kotayı kabul etmeleri, örgütlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğini hayata geçirme konusunda samimi olduklarının bir kanıtı olacaktır. Öte yandan, sendikaların bünyelerindeki kadın üye sayısını artırmaları için yapacakları şeyler de vardır. Dünyada çalışan kadınların yaklaşık % 40'ı sendikalıdır, Türkiye'de ise çalışan kadınların sendikalaşma oranları % 10-15 arasında değişir³. 2002 yılında 49 ülkede 60 ulusal ve bölgesel sendikaların başlattığı 'Kadınlara Sendikalar, Sendikalara Kadınlar' kampanyası ile sendikalarda üye sayısını artırmak hedeflendi. Sendikalar, kadınların sendikalaşmasının önündeki engelleri ortadan kaldırmaya, sendikalılığı teşvik edici özgül politikalar uygulayarak bu sayıyı artırmada % 40-60 arasında başarı sağladılar. Türkiye'de de sendikalar, kadınların sendikal üyeliğini zayıflatan nedenleri ve sendikal faaliyetlere katılımlarının önündeki engelleri saptayarak, bunlardan kendileri ile ilgili olanları ortadan kaldırarak, sendika yapısının her kademesinde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayarak, kadın sendikalı oranının artmasına katkıda bulunabilirler. Bu yönde atılacak adımlar sadece daha çok kadını sendikaya kazandırmayacak, aynı zamanda sendikal mücadelenin gücünü de artıracaktır. ■

_____Söyleşi: **Eda ACARA** (SOC'04) _____

¹ Ecevit, Y. (1991a). "Shopfloor Control: The Ideological Construction of Turkish Women Factory Workers", N. Redclift and T. Sinclair (Eds.) Working Women: International Perspectives on Labour and Gender Ideology, Routledge, London. Ss.56-78.

Ecevit, Y. (1991b). "Kadınlar, Siyasal Katılım ve Sendikalar", A.Ü. Basın Yayın Yüksek Okulu Yıllığı 1989-1990 Nermin Abadan Unat'a Armağan, A.Ü Basın ve Yayın Yüksek Okulu, Ankara. ss. 351-364.

² 2007 yılı itibarıyla, üç işçi konfederasyonu (DİSK, TÜRK İŞ ve HAK İŞ) ile Kamu Sen ve Memur Sen'in yönetim kurullarında hiç kadın üye yok. Sadece Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu (KESK) nun yedi kişilik genel merkez yönetim kurulunda iki kadın üye bulunuyor. Bunun nedeni de üyelerinin % 41'ini kadınların oluşturması ve kota uygulamaları.

³ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın Ocak 2007 verilerine göre tüm sendikalı çalışanlar içinde sendikalı kadın oranı % 15,2. Ancak Bakanlığın verilerinin aksine, sendikalaşma oranı toplu iş sözleşmesinden faydalanan işçi sayısı dikkate alınarak hesaplanırsa bu gruba giren sendikalı işçiler arasında kadınların oranı % 10'a kadar düşüyor.

21. Yüzyıl için YENİ SENDİKAL ÖRGÜTLENME ve Mücadele Arayışı

21. yüzyılın başında, Türkiye'de sendikaların ve sendikal siyasetin ciddi sorunlarla karşı karşıya olduğu sıklıkla gündeme gelmektedir. Bir yandan, sendikaların ve sendikal siyasetin kan kaybıyla ilgili akademide ve sendikalarda zengin tartışmalar sürmektedir. Diğer yandan ise, yeni emek örgütlenmeleri ve/veya yeni sendikal örgütlenme ve mücadelenin oluşturulması konusunda aynı zenginlikten bahsetmek zor görünmektedir. İşte bu yazının temel amacı, "ne" olduğunun kavranması üzerinden "nasıl" olmalıyı tartışmaya açmaktır. Diğer bir deyişle, bu yazının hareket noktası, yeni emek örgütlenmeleri ve/veya yeni bir sendikal örgütlenme ve mücadele tartışması gibi zahmetli, zor ve meşakkatli bir süreci tartışmaya açma isteğidir.

dikaların yüzde 10'luk işkolu barajını aşmak ve toplu sözleşme hakkı elde edebilmek için üye sayılarını büyütme eğilimi içinde olması ise, diğer bir nedeni de, Bakanlığın, uluslararası örgütler nezdinde, örgütlü ve sendikacı bir ülkenin başkanlığı olma isteğidir herhalde.

Tam rakam ne olursa olsun, bu dramatik düşüşün nedenleri üzerine düşünüldüğünde, öncelikle, sendikalar çok ciddi yasal sınırlılıklarla karşı karşıyadırlar. Sendikalar, kapitalizmde hem tekeli hem de rekabetçi birikim rejimi dönemlerinde faaliyet göstermiş örgütlü yapılar ve işlevleri, faaliyetleri ve belki de varoluşları son yılların dönüşüm rüzgârları ile sarsılmaktadır. 1980'lerde Türkiye'de, küresel siyasette sendikaların gerileyişi ve ulusal siyasette sendikalara

Sendikal krize bir diğer neden ise, Türkiye'de son dönem kapitalist emek süreci düzenlemeleridir. "Japon modeli", "insan kaynakları yönetimi" ve "toplam kalite yönetimi" gibi farklı adlandırmalarla anılan bu düzenlemeler, sendikayı tümüyle süreç dışında bırakmayı hedeflemektedir. Yeni düzenlemeler, artık sınıf temelli toplumsal kutuplaşmaya ve sınıflar arasındaki çatışmaya dayalı örgütlenmenin sona erdiğini, bunun yerine toplumsal çıkar grupları arasında uzlaşmaya ve dayanışmaya dayalı bir yapının gelişmekte olduğunu vurgulamaktadırlar. Son dönemde, işyerlerinde, yönetim ve işçiler arasında ortak çıkarlar yaratmayı amaçlayan söylemlerle, formel ve enformel birliktelikle, işçilerin, işletmeye bağlılığını arttırmak ve işçilerin çıkarlarını dile getirebilecekleri, kurumsallaşmış endüstri ilişkilerinin dışında, yeni bir forum yaratmak hedeflenmektedir. Diğer bir deyişle, işletme yönetimleri artık sendikayı aradan çıkararak, doğrudan işçilere ulaşmayı amaçlamaktadır.

Sendikalaşma önünde bir diğer önemli engel, Türkiye'de iş güvencesinin olmamasıdır. Bireysel ve kolektif iş hukukunun kifayetsizliği ve sendikaların güçsüzlüğü, işverenin, işçiyi hiçbir maliyete katlanmadan işten çıkarmasının önünü açmaktadır. Ayrıca, dışarıdaki yedek işçi ordusu da işverenin işten atmadaki pervasızlığını güçlendirmektedir.

Ayrıca, Türkiye'de sendikal mücadele ve sendikalar, ücretler üzerinden tanımlı tartışmalar, pazarlıklar ve de anlaşmalardan öteye geçerek, gelir eşitsizliğinin sürekli arttığı ve emeğin sosyo-politik ortamının sürekli gerilediği bir çevre kapitalist ülkede, demokrasinin yokluğu, gelir dağılımının eşitsizliği ya da insan hakları gibi konularda aktif bir taraf olma işlevini yerine getirememektedirler.

Sendikaların güçsüzleşmesinde bir diğer önemli nokta ise, 1980'lerden bugüne sendikaların ve sendika yanlılarının, medyadaki ve akademideki konumlarıyla ilişkilidir ve sendikalar ve sendika

Bireysel ve kolektif iş hukukunun kifayetsizliği ve sendikaların güçsüzlüğü, işverenin, işçiyi hiçbir maliyete katlanmadan işten çıkarmasının önünü açmaktadır. Ayrıca, dışarıdaki yedek işçi ordusu da işverenin işten atmadaki pervasızlığını güçlendirmektedir.

Son yıllarda, Türkiye'de, hem sendikalaşma oranları hem de toplu iş sözleşmesi kapsamındaki çalışanların oranları dramatik olarak düşmektedir. Türkiye'de sendikalaşma oranları ve sendika üyeliğine ilişkin istatistikler, çok parçalı ve çok çelişkilidir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın 2005 verilerine göre, sendikalaşma oranı yüzde 55,7 iken, Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından yayınlanan istatistikler incelendiğinde, 2005 yılında özel sektörde çalışan işçilerin yüzde 6'sı sendika üyesidir¹. Bu noktada belirtmek gerekir ki; iki kurumun istatistiklerinde yer alan toplam ücretli ve maaşlılar, sigortalı işçilerdir. Dolayısıyla, çığ gibi büyüyen enformel sektör dikkate alındığında, sendikalaşma oranının yüzde 6'ların da altında olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının "hormonlu" istatistiklerinin bir nedeni, sen-

karşı baskı mekanizmalarının yoğun kullanımı sonrası, sendikalar zayıflatılmış ve çalışanların örgütlenme hakları sınırlandırılmıştır.

Sendikal krizin bir diğer nedeni ise, ücretli ve maaşlı çalışanların her geçen gün azaldığı emek piyasasında, sendikaların örgütlenmesi için nesnel temellerin hızla aşınmasıdır. Kamu sektöründe sözleşmeli işçiler artarken; özel sektörde geçici, sözleşmeli ve/veya taşeron işçiler sendikalaşmanın önünü tıkamaktadır.

Sendikal krizi, 1990'lı ve 2000'li yıllarda yoğunlaşan özelleştirme politikaları ile birlikte düşünmek gerekmektedir. Kamu işletmelerinin düşük üretkenlik ve düşük verimliliğine çare olarak sunulan özelleştirme, sözleşmeli işçi kategorisini güçlendirirken, ciddi anlamda işsizliğe ve sendikasızlaşmaya da yol açmıştır.

¹ Yücesan-Özdemir, G. ve Özdemir, A. M. (2008) *Sermayenin Adaleti: Türkiye'de Emek ve Sosyal Politika*, Ankara: Dipnot.

yanlıları, hayatın her alanında zor anlar yaşamaktadırlar. Marksistler ya da emeğin haklarını savunanlar "terörist"le eş anlamlı algılanmakta ve sendikalar da mavi yakalı erkek işçilerin "arkaik" kaleleri olarak görülmektedir. Sendikacılığın bu "yeni imajı"nın üretiminde, medya da önemli rol üstlenmektedir. Medya, sendikalara çok az ses ve yer vermekte ve sendikaları şiddet ve anarşi gibi "arkaik" yöntemler kullanan örgütler olarak görmekte ve göstermektedir.

Ayrıca, Türkiye'de sendikal mücadelenin önündeki en önemli engel, "profesyonelleşme eğilimi"dir. Seçimden sonra, sendika yöneticileri kendilerini ofislerine kapatmakta ve sendikaların tabanından hızla uzaklaşmaktadır. Dolayısıyla, "onlar için güç" ve "onlara karşı güç" ikilemi, sendikal harekette oldukça belirgindir.

Bir önemli konu da şudur: sendikal hareket, yeni iktisadi, siyasi ve ideolojik ortamın yarattığı tehditler ve sorunlar konusunda yeterli bilgiye sahip değildir. Yeni gelişmelere karşı tavrı geliş-

işçi sınıfı, küresel üretimin ekonomi politikası doğrultusunda küresel ölçekte yeni bir zaman ve mekân içinde yapılmaktadır. Endüstriyel paradigmada, işçiler üretimi neredeyse sadece fabrika içinde yaparlardı; fakat günümüzde, taşeron çalışmanın farklı görünüşleri olan "evde çalışma", "eve iş verme" ve "fason üretim", emek süreci örgütlenmesinin "fabrika"nın kapılarının ardına" yaşamın her alanına doğru genişlediğini göstermektedir. Bu zamansal ve mekânsal yenden örgütlenmeyi "biyopolitik üretim"² olarak tanımlayabiliriz. Diğer bir deyişle, biyopolitik üretim, topluma içkindir ve toplumsal ilişkileri ve biçimleri üretir. Dolayısıyla, yeni sendikal örgütlenmenin ve mücadelenin, işçi sınıfını tanımlarken artık fabrika düzleminin sınırlı alanından çıkıp, toplumun yaşamsal alanlarına yönelmesi anlamlıdır.

İkinci olarak, yeni sendikal örgütlenme ve mücadele, geleneksel sendikaların sınırlı bir işçi kategorisinin ekonomik çıkarlarını savunduğu bir ya-

gücü potansiyeline sahip olan kimselerin duygusal ve maddi yeniden üretimi için gerekli olanları, yani hak ettikleri her şeyi içerdiğini, en baştan kabul etmeyi gerektirir. Çocuklara bakım için kreş, mahalleye okul yapmak, bunu yerel ya da ulusal düzeyde örgütlenmiş iktidar şebekelerinden istemek, temiz su için el vermek, sağlık hizmeti götürmek, bunların hepsi örgütlenmenin hesabına dahildir.

Üçüncü olarak, yeni sendikal örgütlenmeye ve mücadeleye örnek oluşturabilecek emek örgütlenmesi için, Chavez yönetiminin Bolivarçı Halkaları ya da Latin Amerika'da gerçekleşen yeni direniş deneyimlerinden yararlanılabilir.

Dördüncü olarak, yeni sendikal örgütlenme ve mücadele, kuşkusuz "toplumsal hareket sendikacılığı" deneyiminden beslenecektir. Toplumsal hareket sendikacılığı, üyelerle birlikte bütün emekçilerin koşullarını iyileştirmek, örgütsüzleri örgütlemek, demokrasi mücadelesinde aktif olmak ve toplumun her alanında işçi denetimini sağlamak gibi ilkelerini formel örgütlülüğün bürokratik ve hiyerarşik yapılanmasını kırarak eylemci ve taban inisiyatifine dayanan bir örgütsel işleyişle savunmaktadır.

Beşinci olarak, yeni sendikal örgütlenme ve mücadele, kapitalizmin yarattığı eşitsizliklerden ve adaletsizliklerden etkilenen geniş emek cephesinin nesne statüsünü aşip "etkin"leşerek, "özne" statüsünü benimsemesini amaçlamalıdır. Yeni sendikal örgütlenme ve mücadele, çözüme yönelik insanların bir araya gelip sorunları tartışmasını ve kendi sorunlarına kendi çözümlerini üretmelerini hedeflemelidir.

Ve son olarak, yeni sendikal örgütlenme ve mücadele, geniş emek cephesi için kültürel eylemliliği amaçlamalıdır. Kültürel eylemlilik, işçi sınıfının sürece aktif olarak katılmasını, yaşananları kendi sözcükleri ile ifade etmesini ve yaşananları değiştirmek için düşünmesini tanımlar. Diğer bir deyişle, yeni sendikal örgütlenme ve mücadele içinde, emek, kendi yaşamını ifade etmek, tanımlamak ve anlamlandırmak zorundadır. Ve de bu yazının son sözü olarak, yeni sendikal örgütlenme ve mücadele içinde kültürel eylemlilik, emeğin değerlerini örecektir (eşitlik, demokratiklik, katılım, dayanışma) ve bu örülen değerler, geleceğe dönük alternatif bir toplumu mümkün kılacak siyasi tavrı da üretecektir. ■

Doç. Dr. Gamze YÜCESAN-ÖZDEMİR (MAN'92)

Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi

tirmede yaşanan sorunlar, sendikaların her geçen gün daha pasifleşmesine ve etkisizleşmesine neden olmaktadır.

Sendikaların dört bir yanının sarıldığı bir dönemde cevabı aranması gereken, kuşkusuz, "ne yapılabilir" sorusudur. Diğer bir deyişle, 21. yüzyılın başında sendikal krizi aşacak yeni arayışların tartışmaya açılması önemlidir. Fikir savaşı, sınıf savaşının bir parçasını oluşturur zira.

Dolayısıyla, 21. yüzyılın başında yeni bir sendikal örgütlenme ve mücadele nasıl olabilir? İlk olarak, yeni sendikal örgütlenmenin ve mücadelenin, işçi sınıfı kavrayışını yeniden tanımlaması önemlidir. Sanayi işçi sınıfı mensuplarının sayıları dünya çapında azalmasa da, artık küresel ekonomide hegemonik bir rol oynamamaktadır. Bu, nasırlı elleriyle makinelerde çalışan endüstriyel işçi sınıfı ortadan kalktı demek değildir; ama

pının terki üzerinden toplumsal zenginliği müşterek üreten tekillikler ağını temsil edecek şekilde örgütlenmelidir. Diğer bir deyişle, yeni sendikal örgütlenme ve mücadele için, toplumsal üretimi gerçekleştiren insanların bulunduğu her yer fabrikadır ya da fabrika her yerdir. Ancak, bu fabrika, işyeri kurallarını kapitalistin koyduğu o fabrika değildir. Dolayısıyla, en geniş anlamda hem emeğin taleplerini siyasi iktidara yöneltecek hem de talep edilen "hakların" sahibi olan kimselerin yalnızlaşmasını, talep edilen şeylerin kamusal veçhesini unutmalarını engelleyecek bir örgütlenme amaçlanmalıdır. Dolayısıyla, bu yeni sendikal örgütlenmenin işsizleri, emekçileri, öğrencileri, ev emeğini ve sokak satıcılarını kapsayabilme özgürlüğüne sahip olması gerekliliğini öne sürebiliriz. Bu kişilere hitap etmek, mücadelenin ücret ilişkisi ile sınırlanmadığını, emek

² Hardt, M. ve Negri, A. (2004) *Çokluk: İmparatorluk Çağında Demokrasi ve İmparatorluk* (Çev. B. Yıldırım), İstanbul: Ayrıntı.

GREV GÖZCÜSÜ

Avrupa'da sancılı bir sürecin sonunda gerçekleşen sanayileşme, sınıf bilincini de beraberinde getirmiştir. Dolayısı ile çalışan kesimin toplumsal bir güç olarak haklarını, örgütlü bir biçimde talep etmeleri aynı zamanda onların siyasal ve sosyal anlamda da bir güç odağı haline gelmelerini sağlamıştır.

Ülkemizin toplumsal gelişiminde ise bu tür sancılı bir sürecin en azından sendikal örgütlenme tarihi açısından var olduğunu söyleme şansımızın olduğunu düşünmemektedirim. İlk olarak, 1946'da sendikaların kurulması ile ilgili yasakların kalkması ile birlikte sanayileşmenin geliştiği illerde sendikaların da kurulduğunu görmekteyiz. Öyle ki; bir anda kurulan sendika sayısı 200'e ulaşmıştır. Yaşanan münferit olayları bir tarafa bırakırsak, Türkiye'de sendikal gücün ağırlığının ancak 1960lı yıllarda hissedilmeye başladığını söyleyebiliriz. 1960'lardan önce sendikaların siyaset ile uğraşmaları yasal olarak mümkün değildi. Bu nedenledir ki; 1950 seçimleri öncesi DP iktidara gelirken, işçi kesimini yanına çekebilmek için grev hakkını vereceğini vaat etmiş ve o dönemin işçi örgütlerinden de ciddi destek almıştır. 1963'e gelindiğinde grev hakkı yasallaşmış ve çalışanlar da yasal haklarına sahip çıkarak, talepleri doğrultusunda eylemlerini arttırmışlardır. 1963 yılında onaylanan grev hakkının verilmesinden sonraki yıllara baktığımızda, grevlerin ve işçi eylemlerin en yoğun yaşandığı yılların, 1974-75, 1979 ve 1980'li yıllar olduğunu görüyoruz.

İşçi eylemlerinin en yoğun olduğu bu yıllarda kronolojik olarak yaşanan diğer gelişmelere bir göz atarsak, ülkemizi geçtiği süreçler ile sendikal güçlerin etkileri arasında da bir bağlantı kurulabilir diye düşünüyorum. Bir grev gözcüsü gibi, o yıllarda grevler yaşanırken ülkemizde neler oluyormuş bir bakalım istedim. 1971 yılını, başta 15-16 Haziran olayları olmak üzere diğer direniş ve eylemler ile anarak, aynı zamanda bunalımın yaşandığı günlerde olağanüstü hal ilan edildiğini kısaca hatırlatıp, 1974'e uzanalım.

12 Mart 1971'deki askeri darbeden sonra 1974'de ilk sivil hükümet kurulmuş. Birinci ve ikinci CHP ve MSP Koalisyonları, Kıbrıs Barış Harekati'nin gerçekleşmiştir. Bu günlerde yurtdışından kitlesel işçi eylemleri haberleri gelmektedir. Ülkemizde de karşılığını bulan bu eylemler sonucunda, grevler artarak sürmekte ve bu grevlerin büyük çoğunluğu da DİSK üyesi sendikalar tarafından yapılmaktadır. İsmail Cem, TRT Genel Müdürü'dür. TRT yayınlarında o güne dek olmadığı kadar toplumsal konuları içeren programlar yapılmaktadır. Hükümetler istifa etmekte, hükümetler kurulmakta. Tüketim mallarının yokluğu uzun kuyruklara neden olmaktadır...İskenderun Demir Çelik 'te on bin işçi grevde, akü fabrikalarında toplu iş anlaşmazlıkları devam etmektedir. Margarin karaborsada.

1975'e bu sıkıntılarla giriliyor ve artık Milliyetçi Cephe Hükümeti kurulma talepleri dillendiriliyor...Aynı zamanda da üniversite boykotları ve karşı guruplar arasındaki çatışmalar gündemi belirlemekte.

ABD, ülkemize silah ambargosu uyguluyor...İsmail Cem'in TRT Genel Müdürlüğü'nden alınışı....

Artık toplumsal hayatta şiddet ve çatışmalar giderek artmakta...Vita ve Sana Fabrikaları'ndan grev, Çapa Hastanesi'den işi bırakma haberleri geliyor...Aydın da dokuma işçilerinin uyarı eylemleri, dokuma sektöründeki grevler sürüyor.

1979 şiddet dozunu giderek arttırmıştır. Abdi İpekçi öldürüldü... Petrol krizi ülkeyi derinden etkiler. Sıkıyönetim sürekli uzatılır...Kahramanmaraş katliamı işyerlerinde saygı duruşları ile protesto edilir. SSK işçileri Türk İş Genel Merkezi'ni işgal eder. Sıkıyönetim uzatılmaya devam edilir...

Tüm baskılara karşın, 1 Mayıs Taksim'de kutlanır. 1977, 1 Mayıs'ında yaşanan katliamın üzerinden iki yıl geçmiştir ve yaşananlar belleklerde tüm canlılığı ile durmaktadır. Bu kez de binin üzerinde kişi gözaltına alınır. Zam haberlerine artık alışıldı...PTT çalışanları bir günlük işi bırakma eylemi yapınca telefon ve telex görüşmeleri aksıyor. IMF'den istenen krediler onaylanırken, aydınlar da faili meçhul cinayetlere kurban ediliyor.

1980'e geldiğimizde, İzmir 'de yaşanan en büyük grev ve direnişlerden birisi olan Tarış olaylarını anımsamalıyız...DİSK, bölgede

İşçi eylemlerinin en yoğun olduğu bu yıllarda kronolojik olarak yaşanan diğer gelişmelere bir göz atarsak ülkemizi geçtiği süreçler ile sendikal güçlerin etkileri arasında da bir bağlantı kurulabilir diye düşünüyorum. Bir grev gözcüsü gibi, o yıllarda grevler yaşanırken ülkemizde neler oluyormuş bir bakalım istedim. 1971 yılını, başta 15-16 Haziran olayları olmak üzere diğer direniş ve eylemler ile anarak aynı zamanda, bunalımın yaşandığı günlerde olağanüstü hal ilan edildiğini kısaca hatırlatıp 1974'e uzanalım.

iki günlük grev kararı alıyor..Aliağa'da üretim duruyor. IMF yine görüşmeler sonucu yeni kredi paketini onaylıyor...İstanbul'da esnaf kepenkleri kapatıyor...Asker açıyor....

Ülkemiz uluslararası arenada güvenliğin olmadığı bir ülke olarak duyuruluyor...

Çorum'da sözde Alevi-Sünni çatışması yaşanıyor. Fahri Korutürk'ün Cumhurbaşkanlığı sona eriyor ve yeni Cumhurbaşkanı seçilemiyor.

Fatsa'da 200'den fazla gözaltı var...Asker ilçenin etrafını sardı...Nihat Erim ve Kemal Türkler öldürüldü..

12 Eylül ve Askeri Darbe

Sonrası mı? Bildiğiniz 80 sonrası...■

— İKİZ KUCUR TAŞDELEN (SOC'83) —

Kaynaklar

1. Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfının Ortak Yayını İstanbul 1996
2. www.almanak.net (Sosyal Araştırmalar Vakfı)

NEDEN OLMASIN? BİR ÖĞRENCİ SENDİKASI...

15 Aralık 2007 günü, ODTÜ Kültür Kongre Merkezi'nde ilk Genel Kurulu'nu gerçekleştirdi ve resmen kuruldu. Genç-Sen şu an, 48 üniversitede örgütlenen bir öğrenci sendikası. Türkiye'nin ilk öğrenci sendikası olma özelliğini taşıyan Genç-Sen'in Örgütlenme ve Uluslararası İlişkiler Sorumlusu Ozan ERSAN (ODTÜ Kimya Bölümü, 4. Sınıf öğrencisi) ile 4. Ekim, 2008 tarihinde, Genç-Sen'in kuruluşu, amaçları ve hedefleri ile ilgili bir söyleşi gerçekleştirdik.

**Genç-Sen'in, sendikalı öğrencilerin öncelikli talepleri neler?
Genç-Sen, bu talepleri karşılamak için neler yapıyor?**

Genç-Sen bir öğrenci sendikası olarak, öğrencilerin demokratik, akademik, bilimsel ve anadilde eğitim alanlarında faaliyet yürütme-yi ana hedefi olarak görüyor.

En büyük sorunumuz işsizlik ve en fazla işsizlik de üniversite mezunları arasında. Bu sorunun çözümü için diğer örgütlerle beraber çalışmak gerekiyor. Sendika bu konuda bütüncül bakıyor. Ekonomik sorunlarımız da var. Genç-Sen, ODTÜ'de fotokopi fiyatları çok yüksek olduğu için bir kampanya yürüttü ve mimarlıktaki fiyatları %25 oranında indirebildi. Yine, Mersin'de okulun içerisindeki ışıklandırma ile ilgili öğrencilerin kazandıkları bir kampanya var. Eskişehir'de yerleşke içerisindeki ulaşımın ücretsiz olması sağlandı. Yine, Genç-Sen ODTÜ'deki yurt kantinlerinin fiyatlarının düşürülmesine yönelik boykotlara da aktif destek verdi. Burs sorununu da unutmamak gerek.

Diğer önemli bir sorun ise, umutsuzluk, "yapamayız" duygusu. Genç-Sen mücadele konusunda bir bellek oluşturmaya çalışıyor ve bu duyguya karşı mücadele ediyor ve üniversitelerde öğrenci dayanışmasını artırmaya çalışıyoruz. Çünkü gençler üniversiteye geliyorlar ve paraları yok, barınacak yerleri yok. Ne yapacaklarını bilmiyorlar. Biz sahip çıkmak istiyoruz. Örneğin, bu yıl okullar açılmadan önce, 2000 tane İngilizce kitabı topladık ve ihtiyacı olan hazırlık öğrencilerine dağıttık. Başka projelerle, öğrenci dayanışmasını güçlendirmeyi hedefliyoruz.

Genç-Sen, Türkiye'nin ilk ve tek öğrenci sendikası. Genç-Sen'in gerçekleştirdiği ilkler neler?

Aslında, öğrenci sendikasının örnekleri dünyada mevcut; İskoçya'da benzer bir sendika 1876'da kurulmuş. Fransa'da da şu an beş öğrenci sendikası var.

Örgütlenmemiz diğer sendikalara göre farklı. Örneğin bizim bir başkanımız yok. Başkanın bütün yetkilerini Merkez Yürütme Kurulu'na (MYK) devrettik ve bu kurulun da yetkilerini kısıtladık. MYK, yönetmekten çok, Temsilciler Meclisi'nin (TM) aldığı kararları takip eden ve yürüten bir kurul. TM, üniversitelerdeki şubelerin seçtikleri temsilcilerden oluşuyor ve ayda bir defa toplanıyor.

Kadın kotasında da çok hassassız. YK' da en az %40 kadın kotası uygulanıyor. Halen 13 yürütme Kurulu üyesinden 6'sı kadın öğrencilerden oluşuyor.

Genç-Sen'e lise, yüksekokul ve yaygın ve örgün eğitim olmak üzere tüm üniversite öğrencileri üye olabilir. Tüzüğümüzde tek bir kısıtlama var; eğer o kişi geçmişinde şiddet içeren bir davranış göstermişse, cinsiyetçi, ırkçı, homofobik davranışlarda bulunmuşsa, sendikaya üye olamıyor.

Diğer Sivil Toplum Kuruluşları, Sendikalar ve kitle örgütlerinin bir öğrenci sendikasına tepkileri neler oldu?

Başlangıçta, "Neden emek-sermaye ilişkisinin içerisinde olmayan öğrenciler olarak sendika kuruyoruz?" diye sorgulandık. Ancak geldiğimiz noktada Türk-İş, TMMOB gibi kuruluşlar bizleri desteklemekteler. Örgütlenme ruhunu taşıyan öğrencilerle dayanışmamız sonunda, öğrencilikleri sonlandığında, diğer sendikalara girmelerinin de itici gücü olmayı hedefliyoruz. Bu nedenle de, diğer kuruluşlarla yakın iletişim içindeyiz. ■

Söyleşi: **Eda ACARA** (SOC'04)

PAZARTESİ

Alakart servisimizle hizmetinizdeyiz.

SALI

GÜNÜN ÖZELİ:
Mangalda Et & Tavuk

ÇARŞAMBA

60'lı yıllar ve Latin Müzikleri eşliğinde, hizmetinizdeyiz.

PAZAR

Açık Büfe Kahvaltı

10:30-13:30

Üye: 20,00 YTL

Katkı Paylı Üye: 16,00 YTL

7-12 Yaş: 13,75 YTL

7-12 Yaş Katkı Paylı:

11,00 YTL

(0-6 Yaş ücretsiz)

PERŞEMBE

GÜNÜN ÖZELİ:
Türk Sanat Müziği eşliğinde balık

CUMA

Orkestra eşliğindeki
GÜNÜN ÖZELİ:
"Tandır"

CUMARTESİ

Orkestra eşliğindeki
GÜNÜN ÖZELİ:
"Balık"

Açık Büfe Öğle Yemeği

HAFTA İÇİ HER GÜN 12:00 - 13:30

12YTL

ORGANİZASYONLAR

Özel yemekler, kokteyller, kurumsal seminer, nikâh, nişan organizasyonları için Vişnelik Tesis İşletmemiz her zaman hizmetinizdedir. Özel temalı geceler de menü içerikleri, fiyatları ve tarihleri değişebilir.

BAR 56

KASIM AYI BOYUNCA

HER ÇARŞAMBA - CUMA - CUMARTESİ

Piano ve Jazz

ÖZEL MENÜLER

Birlikte Size Özel Menüler Hazırlayalım. Vişnelik'te kullanılan menülerin dışında sizin istediğiniz, düşündüğünüz, yakınlarınıza sunmak istediğiniz hemen her şeyi hazırlayabiliriz.

Bunun için Ziyaret Sorumlumuz, İsmail Kayaarslan ve Mutfak Şefimiz, Muhlis Baysal ile görüşmeniz yeterli. Telefonlarımızı bekliyoruz.

REZERVASYON

E-posta yoluyla (visnelik@odtumd.org.tr) kolaylıkla yapabilir ve hemen onay alabilirsiniz.

Rezervasyonlar, rezervasyon saatinden yarım saat sonrasına kadar tutulur. Geç kalması durumunda lütfen Rezervasyon Birimimizi bilgilendiriniz.

Rezervasyon ve Bilgi için (Saat 10:30 - 22:00 arası)

0312 287 73 38 ■ 0312-286 79 79 / 1152 - 1153

Kasım Etkinlik İzlencesi

1 Kasım 2008, Saat 13.30 **Sunum**
"Finansal Krizleri Anlamak: Enerjik ve Fonsal Bir Yaklaşım"

4 Kasım 2008 **Wine Hour**

5 Kasım 2008 **60'lı yıllar ve Latin Müzikleri**

6 Kasım 2008 **Türk Sanat Müziği**

7 Kasım 2008 **Orkestra**

8 Kasım, Saat 13.00 **Panel**

"Elektrik Sektörü Yatırımlarına Yerli Katkı"

8 Kasım 2008 **Orkestra**

11 Kasım 2008, Saat 19.00 **Söyleşi**

"Türkiye'nin Enerji Geleceği Üzerine Düşünceler"

Konuk: Dr. İskender GÖKALP

12 Kasım 2008 **60'lı yıllar ve Latin Müzikleri**

13 Kasım 2008 **Türk Sanat Müziği**

14 Kasım 2008 **Orkestra**

15 Kasım 2008 **Müzikli Projeksiyon Gösterisi**

18 Kasım 2008 **ODTÜ Hour**

19 Kasım 2008 **60'lı yıllar ve Latin Müzikleri**

20 Kasım 2008 **Türk Sanat Müziği**

21 Kasım 2008 **Orkestra**

22 Kasım 2008, Saat 13.00 **Söyleşi**

"İmparatorluktan Petrolütiğin Hazin Öyküsü"

Konuk: Hikmet ULUĞBAY

22 Kasım 2008 **Orkestra**

26 Kasım 2008 **60'lı yıllar ve Latin Müzikleri**

27 Kasım 2008 **Türk Sanat Müziği**

29 Kasım 2008 **Orkestra**

DUYURU

ODTÜ Mezunları Türk Sanat Müziği Koromuz, Büyük Önderimiz Atatürk'ün 70.Ölüm Yıldönümü olan 10 Kasım 2008 Pazartesi günü Saat 20:30'da ODTÜ Kültür Kongre Merkezi Kemal Kurdaş Salonu'nda eski Kültür Bakanı Sn.Talat Halman'ın da "Atatürk ve Müzik" konulu konuşması ile katılacağı "Atatürk'ü Anma Konseri"nde ATA'mıza olan saygı ve sevgisini onun sevdiği şarkı ve türküleri seslendirerek dile getirecektir.

Geliri her zaman olduğu gibi ODTÜ Mezunları Derneği Burs Fonuna aktarılacak olan ve Ekim Ayı içinde TRT tarafından da çekimi yapılmış olan Konserde Koromuz, Öyle Bir Afeti Yektayı Emelsin, Mani Oluyor Halimi Takrire Hicabım, Cana Rakibi Handan Edersin, Dök Zülfünü Meydane Gel gibi güzel şarkılarla, Sarı Zeybek, Havada Bulut Yok, Şahane Gözler Şahane, Bülbülüm Altın Kafeste, Vardar Ovası gibi coşkulu türküleri seslendirecektir.

Tüm sanatseverleri bu coşkuya katılmaya ve Ata'mıza olan sevgimizi nağmelerde birlikte dile getirmeye çağırıyoruz.

PANEL: İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ, KYOTO VE KARBON TİCARETİ

"İklim Değişikliği, Kyoto ve Karbon Ticareti" konulu panel 11 Ekim 2008, Cumartesi günü Vişnelik Salonu'nda Enerji Komisyonu tarafından gerçekleştirildi. Panel konuşmacıları REC Türkiye İklim Değişikliği Proje Yönetici Yardımcısı Gülçin Özsoy, Pioneer Carbon Türkiye Genel Müdürü Aslı Sezer Özçelik ve TMMOB MMO Enerji Komisyonu Başkanı Oğuz Türkyılmaz'dı.

Panel Yöneticisi, ODTÜ MD Enerji Komisyonu Üyesi Arif Künar iklim değişikliğinin, diğer bir

lan çalışmaları özetleyen bir sunum gerçekleştirdi. Özsoy, REC ve Türkiye'nin Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi uyarınca eğitim, öğretim ve kamuoyu bilinçlendirmesinde önemli bir görev üstlendiklerini belirtti. Konuşmasına iklim değişikliğinin, ülkemizde öncelikle su kaynaklarında büyük sıkıntı yarattığını, dolayısıyla tarım sektörünün etkilendiğini ve bunun da ekonomiye olumsuz etkisi olduğunu belirterek devam eden Gülçin Özsoy, iklim değişikliğinden sanayide gelişmiş ülkeler kadar gelişmekte olan ülkelerin de sorumlu olduğunu vurguladı. Özsoy, konuşmasına karbon salınımını azaltmak için özel sektörün projeler geliştirmesi gerektiğini ve azaltımı denetleyen bağımsız

leri ortalamasından düşük olduğunu belirten Özsoy, 2000 yılından sonra sera gazları ve iklim değişikliği konularının ulusal politikaların bir parçası haline geldiğini de belirtti. Birleşmiş Milletler'in TÜSİAD ve Çevre Bakanlığı ile işbirliği halinde Türkiye'yi Kyoto Protokolü müzakerelerine hazırlamak için girişimlerde bulunduğu ve AB uyum sürecinde de Kyoto Protokolü'ne taraf olunması için hükümet üzerinde baskı oluşturulduğu anlatıldı. Özçelik, emisyon azaltımları için sürekli yeni metotlar ve projeler geliştirildiğini ve bu projelerin ufak maliyetlerle büyük faydalar getirdiğini belirterek konuşmasını tamamladı.

Panelin son konuşmacısı Oğuz Türkyılmaz iklim değişikliğinin tanımını yaparak ve küresel ısınmanın iklim değişikliğinin doğrudan ölçülebilir bir sonucu olduğunu anlatarak konuşmasına başladı. Türkyılmaz, rakamlarla örnekler vererek gerek kişi başı enerji tüketiminde gerekse de kişi başına karbondioksit salımında Türkiye'nin dünya ortalamasının ve OECD ülkelerinin ortalamasının altında olduğunu

ve Karbondioksit salımında dünyada % 0,8 lik küçük bir paya sahip olduğunu belirtti. Sonuç olarak Türkiye'nin artan rakamlarına dayanarak Kyoto Protokolü'nü imzalaması için baskı yapılmasının doğru olmadığını, arttığı söylenen rakamları dünya ülkelerini ve toplamlarını referans alarak değerlendirilmesinin daha doğru olacağını belirtti. Türkyılmaz, TEİAŞ'ın ve hükümetin hazırladığı enerji talep tahminlerinin örtüşmediğini, ayrıca hükümetin öncelikle bir enerji stratejisinin ve planının olması gerektiğini, bunun için de senaryo çalışmaları yapılarak Kyoto Protokolü'ne yönelik bir stratejik plan oluşturulabileceğini belirterek konuşmasını tamamladı.

ODTÜ Mezunları Derneği Enerji Komisyonu'nun düzenlediği " İklim Değişikliği, Kyoto ve Karbon Ticareti" konulu panel, üç konuşmacının dinleyicilerden gelen soruları cevaplama-sından sonra sona erdi. ■

_____ Toygar KIZILDUMAN (CE'07) _____

deyişle iklim krizinin önemini vurgulayarak konuşmasına başladı. Künar, Uluslararası Enerji Ajansı'nın yayınlarından örnekler verdi. Çin'in her hafta iki termik santral kurmaya ve Amerika'nın bu kadar enerji kullanmaya devam etmesi halinde 2030 yılında küresel ısınmanın son raddelerine ulaşmasının kaçınılmaz olduğunu belirten Arif Künar, verdiği örneklerle küresel ısınmanın doğuracağı sonuçlardan da bahsetti. İklim değişikliğini olumlu yöne çevirecek önlemler almamız gerektiğini söyleyen Arif Künar, sözü panelin ilk konuşmacısı REC Türkiye İklim Değişikliği Proje Yönetici Yardımcısı Gülçin Özsoy'a devretti.

Gülçin Özsoy iklim değişikliği politikalarının belirlenmesinde etkin öneme sahip olan Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ve Kyoto Protokolü konularını, protokol kapsamındaki mekanizmaları ve Türkiye'deki gönüllü karbon piyasaları ile ilgili yapı-

kuruluşlar olması gerektiğini söyleyerek son verdi.

Panelin ikinci konuşmacısı Aslı Sezer Özçelik, karbon ticaretinin Kyoto Protokolü'ne taraf olmayan bir ülke olarak ülkemizdeki rolünün çok önemli olduğunu belirtti. Özçelik, kişi başına düşen karbondioksit salımı oranlarını örnek vererek konuşmasını sürdürdü. Türkiye'nin kişi başına düşen karbondioksit salımı oranlarının dünya ortalamasından ve Avrupa Birliği Ülke-

Uluslararası 11. Rock Station Open Air Festivali, 4-5 Ekim 2008 tarihlerinde ODTÜ Mezunları Derneği Vişnelik Çim Amfi'de gerçekleşti. Türkiye'nin düzenlenen ilk rock festivali olma özelliğini taşıyan Rock Station Open Air Festivali kapsamında, hem yurt dışında hem de Türkiye'de dinleyicileri bulunan rock devleri konser verdi. Bu isimler arasında, Hayko Cepkin gibi son dönemlerde Türkiye çapında ismini ve müziğini duyuran isimler kadar, "oooo oooo hep seninleyiz Türkiyem" şarkısı ile Türkiye'yi

Euro 2008 futbol turnuvasında coşturan müziğin mucitleri Hell-dorado gibi uluslararası gruplar da yer aldı. Festivalde yer alan diğer isimler ise şöyle: Gitar virtüözü Victor Smolski, 1985 yılından beri çıkarttıkları albümlerle Rock camiasında büyük üne kavuşan RAGE, son 10 yıl içerisinde metal-core dinleyicilerinin büyük beğenisini toplamış Caliban, Rusya'nın endüstriyel gotik rock grubu Satarial, Ankaralı bir grup olan Kara Kedi'nin muhteşem sesi, Asena Özçetin.

11. Rock Station Open Air Festivali Vişnelik'ten Geçti!

EKİM 2008 - AYI İTİBARIYLA BURS FONU'MUZA BAĞIŞTA BULUNAN ÜYELERİMİZ VE ODTÜ DOSTLARI

BURS VERENLER	BÖLÜM MEZUNİYET YILI	BURS VERENLER	BÖLÜM MEZUNİYET YILI
TURGUT AKIN	ECON'74	CİHAT YILDIZ	ECON'86
MUSTAFA TUYGUN	EE'89	AHMET YURTSEVEN	ME'69
MELEK ŞENER	MATH'81	Z.MÜJGAN ERTÜRK	CHE'72
SEYDİHAN ÇAMUR	CP'86	BAHATTİN TUNCER	ARCH'79
ARİF HİKMET DEMİREL	ME'82	M.FİKRET ÇELİK	CE'78
H.BERRİN YÜCEL İNCE	CHEM'86	BURCU TÜRKÖVER	MATH'98
ERMAN TAMUR	CE'68	REFERANS KİMYA LTD.ŞTİ	
MUKADDES ÜSTÜN	BIOL'86	AHMET TAHSİN ÖZGÜL	EE'79

ODTÜ Dostları

CEM SEÇKİN
ASLI ÖZDEMİR

■ Suriye Gezisine Devam...

Bir Bizans Sürprizi: **SERGİLLA**

■ 9 Şubat 2008 öğle sonrası. Gezimizin sonuna yaklaşıyoruz, burası "dead cities - ölü kentler" olarak anılan bölge içinde yer alan bir Bizans yerleşimi. Bara Kasabası'nın hemen çıkışının doğusuna 4 km. gidildikten sonra Bauda adlı kasabaya varılıyor ve onun çıkışından da yaklaşık 3 km sonra ise, Sergilla'ya varıyoruz. Ertan Beyin açıklamalarına göre, bölge çok iyi bilinmiyor ve arkeolojik olarak fazla da araştırılmamış. Ölü kentler bölgesinde Sergilla benzeri yaklaşık 100 kadar Bizans yerleşim yeri var. Bölge, doğuya doğru 140 km ve Türkiye sınırından itibaren de güneye doğru 100 km.'lik bir alan içine yayılmış bulunmakta.

Sergilla genel görünüm

Hamam Binası

Yolculuğumuzun bu son saatlerinde, hepimizin üzerine biraz yorgunluk çökmüş bulunuyor. Az sayıda da olsa, hafif üşütme olayları, ya da, mide şikayetleri duyuyoruz. Ancak, Sergilla uzaktan görülmeye başladığında, hepimiz tekrar ilgiyle canlanıyor ve bir Suriye sürprizi daha yaşıyoruz! Önümüzde, neredeyse hiç yıkılmamış bir Bizans kasabası yer alıyor. Bazı binalar-

da, zaman içinde çürümüş ahşap giriş ve malzemeyi tekrar yerlerine koyabilmeniz, sanki içlerine yerleşmek mümkün olabilir gibi bir izlenim ediniyoruz.

Sergilla, Bauda'nın güneyinde yer almakta, konutlardan, bir kiliseden, bir hamamdan, mezarlık ve lahitlerden oluşan komple bir Bizans yerleşimi. Hem bu gün ve hem de geçmiş zamanda, oldukça izole bir bölgede bulunmakta. Otobüsümüzün park ettiği yere göre, solda bir mezarlık alanı var, çeşitli lahitler göze çarpmakta.

Lahit

Villa İçi Görünüm

Aşağıya doğru, ise, bir Hamam, bir Toplantı Evi (andron) ve bir Kilise olduğunu sonradan öğrendiğimiz yapılar var. Hamam'ın İ.S. 473 yıllarında yapıldığı saptanmış. Böyle bir yerde bir hamam yapısının var olması, burada yaşayan topluluğun refah seviyesine işaret ediyormuş. Muhtelif yapıların altında yer alan birçok sarnıç ve kuyuların varlığı, bizleri şaşırtıyor.

Daha sonra edindiğimiz bilgilere göre, burada bulunan hamam yapısının özelliği; mimari orijininin Erken Roma örneklerinden farklı olarak, Hristiyanlıkla ilişkili bulunması. Hamam içinde yer alan en büyük oda 8mtr x 15 mtr.lik büyük oda. Yüzyılın başlarında bir Amerikan arkeoloji grubunun bu odada yaptığı çalışmada bulunduğu geniş mozaik taban ise, ne yazık ki zaman içinde tahrip ve yok olmuş. Hamam yapısı, Sergilla sakinlerinden, Julianos ve Karısı Domnaya ithaf edilmiş.

Hamam İçi Görünüm

Çevre yapılar

Hemen hamamın güney doğusunda ise, bir başka yapı var. Daha sonra bu yapının bir "Andron" olduğunu öğreniyoruz. Bu da "erkeklerin toplantı yeri" anlamına geliyormuş. Binanın güneye bakan ön cephesi, her bir seviyesinde üçer sütun bulunan iki kat halinde düzenlenmiş. Burası da son derece iyi korunmuş bir durumda. Doğal olarak burada bol fotoğraf çekimleri yapıyoruz.

Androndan doğu yönünde yaklaşık 30 metrelik bir rampayı çıkıyor ve küçük bir kilise kalıntısını ziyaret ediyoruz. Daha sonra bu kilisenin de bu bölgedeki en eski kilise yapılarından birisi olduğunu öğreniyoruz. Bu değerlendirme, bölgede araştırma yapan Butler tarafından yapılmış. Butler'ın değerlendirmesi, kilisenin o çağa göre mimari stiline farklılığına dayanıyor

Sergilla'nın bu en önemli üç yapısını gezdikten sonra, bu yapıların çevrelerinde bulunan konutların bir bölümünü de geziyoruz. Bu konutların bir kısmının, daha sonra kentin zenginlerine ait villalar olduklarını öğreniyoruz. Bazılarının içlerinde halen yaşayan çağdaş Suriyeliler de var! Konutların birkaç tanesinin çevresinde "çağımızın eseri" çitler var. Avlularında çocuklar top oynuyorlar.

Sergilla'nın yaklaşık 1.5 km güney batısında ve yürüyerek gidilebilen Rubea adlı bir başka yerleşimin varlığını öğreniyoruz. Burası zamanında önemli bir Haçlı garnizonuymuş. Ancak, bizim tamamlamamız gereken bir gezi var ve yavaşça otobüse doluşup, sayımımızı yapıyor ve "saat 9:00 yönünde" batmakta olan güneşe göz atarken, "saat 12:00 yönündeki" Cilvegözü Sınır çıkışı için yola çıkıyoruz. ■

— Aydın ÖNİZ (FLE'00) —

Bergama'da

"Müzik Keyfi"

1967 yılında kurulan ODTÜ Türk Müziği Kulübü'nün eski ve yeni üyelerinin, 1984 yılından bu yana her yıl yinelediği ve "Kuşakların Buluşması" olarak adlandırılan 30 Ağustos toplantısı bu yıl, ülkemizin tarih kokan yörelerinden Bergama'da yapıldı. 119 katılımcı ile bu toplantıların ikinci en büyüğü olan Bergama toplantısı, 28-31 Ağustos tarihleri arasında gerçekleştirildi. Toplantıya 67 dönemi üyelerinin yanı sıra ara dönem mezunları, öğrenci kardeşlerimiz, üyelerimizin konukları ve topluluğumuzun kuruluş yıllarından itibaren bizlerle birlikte olmayı sürdüren şefimiz ve hocamız, Erol Sayan da katıldı. Bu toplantının önemli bir özelliği de daha önce bu toplantılara hiç katılmamış arkadaşlarımızın çokluğu. Böylece pek çok arkadaşımız, belki de 20-30 yıldır göremediği arkadaşları ile hasret giderme fırsatı yakalamış oldu.

Üç günlük programın ilk akşamı olan Perşembe akşamı, toplantıya katılanlar havuz başında yapılan müzik ziyafeti ile keyifli dakikalar yaşadı. Hep birlikte söylenen şarkılar, mezunlarımız ve konuklarımız tarafından büyük beğeni topladı. Bu programın ardından eski fosil, taze fosil ve çaylak öğrenci arkadaşlarımızın söylediği solo şarkılar da coşkuyu daha da arttırdı.

Cuma günü yapılan ve 80 kişinin katıldığı Cunda Adası ve Kozak Yaylası gezisinin ardından yine keyifli bir müzik akşamı daha vardı sırada. Yine havuz başında ve açık havada gerçekleştirilen bu müzik ziyafeti gecenin geç saatlerine kadar sürdü. Geç saatlerde odalarına çekilen üyelerimizin ve konuklarımızın yüzlerindeki gülümseme herkesin dikkatini çekti.

Cumartesi günü, tarih kokan Bergama'nın gezilmesi için ayrılmıştı. Asklepion, Akropol ve Bergama Müzesi gezilen yerler arasın-

daydı. Tarihin ilk sağlık merkezlerinden bir olarak kabul edilen Asklepion; 100.000 kişi kapasiteli birkaç anfi-tiyatroya sahip olduğu bilinen ve bir kısmı henüz toprak altında bulunan Akropol ve Bergama Müzesi'nde sergilenen eserler ilgiyle izlendi. Halen Alman-

ya'da bulunan ve bir türlü geri alınmayan Zeus Sunağı'nın maketi ise herkesin gözünü yaşarttı.

Cumartesi gecesi kendi kendimize verdiğimiz konser yine konuklarımız tarafından beğeni ile karşılandı. Şefimiz Erol Sayan'ın yönettiği konsere Bergama Belediye Başkanı da izleyici olarak katıldı ve icra edilen eserleri beğeni ile izledi. Konser sonrasında yine açık havada müzik ziyafeti vardı. Birlikte söylenen şarkıların ardından eski fosillerimizin, yeni fosillerimizin ve çaylak öğrenci kardeşlerimizin icra ettiği dikkatle seçilmiş eserler gecemize ayrı bir renk kattı. Gece, bir sonraki yıl gerçekleştirilecek olan toplantının yeri ve tarihi konusundaki görüşmelerle sona erdi.

Bu toplantının çok önemli diğer bir özelliği de yıllardır ısrarla vurgulamaya çalıştığımız "kuşakların buluşması" kavramının, öğrenci kardeşlerimiz tarafından da benimsendiğinin açıkça görülmesiydi. Öğrenci kardeşlerimizin bütün etkinliklere eksiksiz katılımı ve pek çok konuda sorumluluk üstlenmesi, bu geleceğin sonsuza dek sürebileceğine olan inancımızı bir kez daha pekiştirmiştir.

Pazar sabahı birbirleri ile vedalaşan üyelerimiz birlikteliğinin verdiği mutluluğu ve ayrılmanın verdiği hüznü aynı anda yaşayarak ve bir sonraki yıl ülkemizin bir başka cennet köşesinde yeniden buluşmayı dileyerek Bergama'dan ayrıldılar. ■

_____ **Fatin YÜCEL** (EE'73) _____

Bir Gölgenin Peşinde 9000 Yıl

ÇATALHÖYÜK

Şevket'in, Burdur'un Hacılar Köyü'ndeki tarlasında, deniz hayvan kabuklarından yapılmış bir kolye ile koşturan köstebeği görmesinden yaklaşık 50 yıl sonra, ODTÜ Mezunları Derneği Arkeoloji Grubu olarak, Çatalhöyük'e yolculuğumuz başlıyor. Evet... Hacılar ve arkasından Çatalhöyük, Anadolu'da neolitik dönemin öncü yerleşimleri ve tarım devrimini yaşayan insanoğlunun varlığının kanıtları. İngiliz arkeolog, Mellart'ı 60'lı yıllarda, Ian Hodder'ı ise 90'lı yıllarda üne kavuşturmuş.

Rotamız önce Konya, sonra da Çumra yakınlarındaki Çatalhöyük.

Konya'daki gezimizi oldukça sınırlı tutmaya çalışıyoruz. Yıllardır restorasyonu bitmeyen Karatay Müzesi'nin (Çini Eserler Müzesi) önünden geçip, Alaaddin Cami'ye doğru tırmanıyoruz. 'Kötü bir restorasyon nasıl olur?' sorusunu yanıtlamak için caminin içi ile, dışarıda eski kent sur parçasını koruyan beton kubbe yapıyor.

Arkasından Konya Arkeoloji Müzesi'ne hareket ediyoruz. Bayındırlık fiyatları ile yapılmış iki büyük odadan oluşan, gecekondudan biraz daha kaliteli binayı görmemeye çalışarak içindeki eserleri inceliyoruz. Her biri birbirinden güzel, Pamfilya ve Sidamara tipindeki dört lahitin etrafında dönüp süslemelerini incelerken belki de müzede bir günde çekilen en çok fotoğraf rekorunu kırıyoruz. Diğer odadaki daha eski dönemlere ait Neolitik ve Eski Tunç Çağı eserleri de birbirinden ilgi çekici.

Ramazanda Konya'da öğlen yemek yiyemeyeceğimizi düşünürken, hoş bir sürpriz bizi bekliyor. Bamyacı çorbası, su böreği, sarma, tandır ve yöresel tatlılar birbirinden güzel. Ancak aşevinin ismini veremiyorum, belki kapatılmasına neden oluruz, öğrenmek isteyenler benimle doğrudan temas kurabilirler.

Artık, Çatalhöyük zamanı. Türkiye'nin antik "Kasaba"sının gizemlerini hep beraber gün ışığına çıkarmaya çalışacağız. Buradaki sihirli kelime "Imagine". Kazı direktörü, Shahina Farid, 4040 kazı alanında bizi gezdirirken bu kelimeyi birkaç kez vurguluyor. "Kasaba'yı anlamak ve hissetmek için, çok okumak, incelemek ve yap-bozları birleştirmek gerektiğini

(imagine) bir kez daha anlıyoruz. Yoksa yeni yapılan koruganın altındaki 9000 yıllık yerleşimin temellerini anlamlandırmak bizler için hiç de kolay değil.

1993'ten beri yeni kazı teknikleri ile yürütülen çalışmalarda dünyanın dört bir yanından uzmanlar bir araya geliyor. Bu yıl ekip 160 kişi; İngiltere, Amerika, Almanya, Kanada, Sırbistan, Avustralya, Polonya ve Türkiye'den toplanmış. 2.000 haneli, 6.000- 8.000 nüfuslu bu kasaba için azımsanmayacak bir kalabalık!

Bu büyük kazının pek çok destekleyicisi var. İlk yıllarda bu desteği sağlamak için Ian Hodder zekasını ve bilgisini en üst seviyede kullanmış. Visa'nın desteği, Çatalhöyük'te sıkça bulunan obsidyen yonga ve dilgiler, tarihteki ilk kredi kartı olarak açıklanılarak alınmış. Koçbank'ın desteği ise gizli volkanik cam stokların ilk banka hesapları olarak tanıtılmasıyla... Kazı başkanı Hodder, Mellart'tan 30 yıl sonra, zor alınan izinlerle çalışmalara başlayınca ne olur ne olmaz diye Çumra'ya inen kadın arkeologların başını örtmesini bile istemiş.

Çatalhöyükspor futbol takımına sembol arayacak olsak, dört figür bizi karar vermede zorlar. Ana Tanrıça, Leopar, Boğa ve Akbaba.

Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nin sembolü olan kollarını Leoparlara dayamış doğum yapan heykelcik, Ana Tanrıça Kültü'nün ilk ve en özgün parçası. Destekçileri de her yıl Çatalhöyük'ü ziyaret eden Ana Tanrıça'ya tapanlar grubu olurdu.

"Kasaba"da leopar kemikleri (1 tane dışında bulunamamış), ama resimleri duvar panolarının çoğunda yer alıyor.

Boğa boynuzları evlerin vazgeçilmez süsleri. İnsan ruhunun daha karanlık, erkek yanını ifade ediyor. Boğada bazen insan, bazen hayvan şeklini alan erkek tanrıdan izler var.

Akbaba da diğerleri kadar etkileyici. Mellart'a göre, sekilere yerleştirilen cesetler onlara yediriliyor. Böylelikle insanların ruhu göğe yükseliyor.

Ne dersiniz, Çatalhöyükspor hangisi ile başarırlı olur?

Biraz da her yerde bulabileceğiniz kısa bilgilerle aktaralım:

" Kasaba'daki evler günümüzdekilere benzer kerpiçten. Bitişik nizam. Sokak diyebileceğimiz birkaç istisna bulunuyor. Giriş-çıkışlar sazlar ve çalılar ile örtülen çatılardan gerçekleştiriliyor.

" Evlerin ortalama ömrü 80 yıl. Bazen terk ediliyorlar, bazen kaza sonucu yanıyorlar. Bazen de kullanıcıların yaktıkları öne sürülüyor.

" Yaşayanlar sıva manyağı. Duvarlarında 120 sıva tabakası olan evler bulunuyor.

" Yerleşim, bataklığın üzerinde kurulu. Tarım alanlarına uzak, ancak doğal kil ve kireç deposunun üzerinde.

" Mercimek, bezelye, kara burçak, arpa, buğday vb. bitki kalıntıları bulunuyor. Tarım başlamış.

" Koyun, keçi evcilleştirilmiş. Sığır ilk dönemlerde yabani. Daha sonraları evcilleştirildiğine dair izler bulunmuş.

" Evlerinde ocak bulunuyor. Pişirme için tezek, ısı ve ışık sağlamak için odun kullanıyorlar.

" Ölülerini evlerin içine gömüyorlar. Daha sonra bazılarının kafatasını çıkarıp, saklıyorlar. Kafatası kültü atalarını isimlendirmek, gelecek nesilleri isimlendirmek ve bunlara dayanarak kaynaklar üzerinde hak iddia etmek için önemli.

Çatalhöyük için anlatılacaklar pek çok. Hem de kesin değil. Yapılan kazılar, ele geçen buluntulara göre sürekli değişiyor. Kendi gölgenize basmak gibi, 9000 yılın izlerini bulup, sabitlemek, büyük yetenek ve bilgi istiyor. Biz kimiz, nereden geliyoruz sorularının cevapları içinde gizli. Bizler de bilim insanlarının peşine takılmış bu sorularla beraber yürüyoruz. ■

_____ **N.Emre APAYDIN** (EE' 87) _____

Fotoğraflar:

N. Emre APAYDIN (EE' 87) (Fotoğraf 2 ve 3)
Haluk GÜLDÜR (METE'79) (Fotoğraf 1)

Kaynakça:

" Tanrıça ve Boğa, Michael Balter
" Çatalhöyük, Leoparın Öyküsü, Ian Hodder
" Çatalhöyük, 02.06.2006 Cumhuriyet Bilim ve Teknik, Özgen Acar

Gururumuz Gizem Girişmen

ODTÜ Mezunları Derneği Engelsiz Yaşam Komisyonu üyelerimizden Gizem Girişmen Pekin'de gerçekleşen 2008 Paralimpik Oyunları'nda okçuluk dalında altın madalya aldı. Gizem Girişmen ödül sonrası duygularını şöyle paylaştı:

"Ne istediğini bilmek ve bu doğrultuda yaşamı yönlendirmek konusunda bazı insanlar daha şanslıdır. Ben kendimi bu şansa sahip olan insanlardan biri olarak görüyorum. Geçmişte herhangi bir tahminde bulun deseler, bugün sahip olduklarım ve başardıklarım konusunda iyi tahminlerde bulunamazdım sanırım. Ama, geçirdiğim yaşam süreci, aslında bugüne dair ipuçlarını da yanında taşıdı diyebiliriz. 25 Kasım 1981'de Ankara'da doğmuşum. İlkokulu bitirdiğim yaz bir trafik kazası geçirdim, o tarihten sonra da T5 seviyesinde omurilik felçlisi olarak yaşama devam ettim. Almanya'daki rehabilitasyon sürecimi tamamladıktan sonra, ortaokul ve lise öğrenimimi Tefvik Fikret Lisesi'nde sürdürdüm. Okul konusunda da şanslıydım, 7 yıl boyunca okuduğum okulumda engelli olmamdan dolayı ne bir ayrıcalık ne de bir farklılık yaşadım. Kişiliğimin gelişiminde çok önemli bir role sahip Tefvik Fikret Lisesi. Gerek mimari yapısıyla gerekse eğitim anlayışıyla Türkiye'ye örnek olması gereken okulumdan 2000 yılında mezun oldum ve Bilkent Üniversitesi İşletme Bölümünü kazandım. 2004 yılı Haziran ayında şeref öğrencisi olarak Bilkent Üniversitesinden mezun oldum. İşte bu mezuniyetten sonra, kendimi kendi tercihlerimle okçuluk dünyasının içinde buluverdim.

24 Eylül- 3 Ekim 2005 tarihleri arasında İtalya'nın Massa Carrara şehrinde düzenlenen Bedensel Engelliler Dünya Okçuluk Şampiyonası'nda ilk kez ülkeyi temsil ettim, o tarihten beri de milli okçuyum. 4. Avrupa Okçuluk Şampiyonası'nda Avrupa Üçüncüsü olduktan sonra, bu sporun doğru ortam ve koşullar sağlandığında Türkiye'de de etkin biçimde sürdürülebileceğini ve uluslararası platformlarda Türkiye'nin adının başarılı bir şekilde duyurulabileceğini gördüm. 7 Temmuz 2006 tarihinde Okçuluk Milli Takım Menajerliği'ne uygun görülmemle birlikte, okçuluk sporunun Türkiye'de yaygınlaştırılması ve geliştirilmesini kendime amaç edindim. Gelecek dönemlerde iyi bir ekip ve disiplinli bir çalışmayla okçuluk alanında dünya çapında adımızı duyuracağımıza inanıyorum.

Okçuluk, motivasyon, teknik ve konsantrasyon üçlüsünün iyi özümsemesini gerektiren bir spordur. Bu nedenle bir okçunun kendini sadece teknik anlamda donatması başarı için yeterli değildir. Zihinsel ve bedensel olarak spor disiplini ve kültürünü özümsemenin başarıya giden yolda önemli noktalar olduğunu düşünüyorum. Her konuda olduğu gibi okçuluk sporunda da kişinin eğitim düzeyi, hayata bakış açısı, sosyal ve kültürel gelişimi, yaşamdaki durumu gibi -insani insan yapan- birçok etken başarıda önemli rol oynamaktadır. Türkiye'de bu vizyonun eksik olduğunu ve bunun en büyük nedeninin de Türkiye'de yerleşmiş, oturmuş bir spor kültürünün olmamasından kaynaklandığını düşünüyorum. Bizler sporcular olarak gerek yaşamdaki duruşumuzla, gerek disiplinli çalışmalarımızla spor kültürünün gelişmesine katkıda bulunmalıyız. Okçuluk sporunun, özellikle engelli bireylerin bedenlerinin sağlıklı olmasını ve kalmasını sağlayabilmek açısından çok yararlı olduğunu, süreç içerisinde öğrendim. Engellilerin topluma uyum sorununun çok ciddi boyutlarda yaşandığı ülkemizde, okçuluk sporunun hem bireysel hem de sosyal entegrasyonu sağlayan ve güçlendiren rolünün de dikkat çekici olduğunu düşünüyorum.

Bugüne kadar, ulusal ve uluslar arası pek çok başarıya imza atan Girişmen'in aldığı bazı ödüller

- 2008 Pekin Paralimpik Oyunları Okçuluk ARW2 Bayan Paralimpik Şampiyonu
- 2008 İngiltere 4. Avrupa Okçuluk Grand Prix Yarışması Olimpik Yay ARW2 Bayanlar Fita, İkincilik
- 2007 IPC Okçuluk Dünya Sıralaması Olimpik Yay Bayanlar (ARW2), Birincilik
- 2007 Çek Cumhuriyeti Uluslararası Okçuluk Turnuvası Olimpik Yay ARW2 Bayanlar, Birincilik
- Ekim 2007 Cheongju, Güney Kore- Dünya Okçuluk Şampiyonası Olimpik Yay ARW2 (Oturarak Atan Bayanlar) FITA (sıralama atışları), Birincilik (1214 puan)
- 2007 Gökçe Karataş Vakfı- Engellilerde Yılın Sporcusu Ödülü
- 2007 Türkiye Bedensel Engelliler Açık Alan Okçuluk Şampiyonası Olimpik Yay ARW2 Bayanlar, İkincilik
- 2007 Osman Şahin Okçuluk Turnuvasında Olimpik Yay ARW2 Bayanlar, İkincilik
- 2006 IPC Okçuluk Dünya Sıralaması Olimpik Yay Bayanlar (ARW2), Üçüncülük
- Ağustos 2006 EPC Avrupa Okçuluk Şampiyonası ARW2 Bayanlar, Avrupa Üçüncülüğü

Türkiye'de Bedensel Engelliler Okçuluğu, son bir yılda yoğun ve verimli bir şekilde yaptığımız kamplarla yeni bir boyut kazandı. Okçuluğa olan bakışımız ve okçuluğu yorumlama tarzımız hep kamplarda şekillendi. Dolayısıyla, bizim gibi bedensel engelliler okçuluğunun gelişmekte olduğu bir ülkede, kampların önemi yadsınmaz bir gerçektir. Ancak bir sporcunun gelişimi için sadece kamplar da yeterli değildir. Bir okçunun, yarışma ortamında bulunması, o atmosferi paylaşması; gerek turnuvada göstereceği performansı dolayısıyla derecesini, gerekse gelişimini doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle sporcular elde olan imkanlar dahilinde, yurtiçinde ve yurtdışında katılabildiği kadar yarışmaya katılmalıdır.

Her başarının arkasında bir destek grubunun olduğuna inanıyorum. Ülkemizdeki potansiyel eğer iyi değerlendirilirse daha birçok başarıya imza atabiliriz. Ben bugün sahip olduğum başarıya çok çalışarak ulaştım ancak ailemin bana sunduğu imkan ve koşulların bu başarıda önemli bir katkısı bulunmaktadır. Bu süreçte bana sunulan maddi ve manevi olanaklar sayesinde, bana düşen sadece disiplinli ve inancılı bir şekilde çalışmaktı. Böyle bir çalışma disiplini ile olimpiyatlarda ülkeyi altın madalya alarak temsil etme başarısını gösterebildim. Pekin'de İstiklal Marşı'mızı söylemek ve söyletmek en büyük hedeflerimden biriydi.

Bildiğiniz gibi madalyamı 1995 yılında kaybettığım babama ithaf ettim, gerçekleştirmeyi hedeflediğim projelerden biri de engelli ve engelli olmayan okçuların bir arada yarıştığı, aynı atmosferi paylaştığı uluslararası bir okçuluk turnuvasını babam adına düzenlemek." ■

— Röportaj: Şule TÜZÜL (MAN'94) —

AYDINLANMAYA GİDEN YOLDA

Yazı, insan ilişkilerinin bir gereksinimi olarak daha ilk çağlarda ortaya çıkmış, uygarlıkla gelişmiş, hatta uygarlığı geliştirmiştir. Yazılı belgelerle eski uygarlıkların tanınip incelenmesi sağlanmış, geçmişle yaşanan gün arasında bağlantılar kurulmuş, tarih çağlarının yazı ile başladığı kabul edilmiştir. Toplumların dillerinin seslerini harflerle biçimlendiği alfabenin öğrenilmesiyle kazanılan okur yazarlık, insanlığın gelişmesini sağlayan eğitimin en önde aracı olmuştur. Okur yazarlığın kolay kazanımı dille alfabenin ses uyumunu gerektirdiği için alfabeleri bu uyumu sağlamayan toplumlar, eğitimle kazanılan bilimsel ve teknik ilerlemelere ayak uyduramayip geri kalmışlardır. Daha az sayıda harfle dil-ses uyumunu daha kolay sağlayan Latin harfleriye, giderek yaygınlaşıp uluslararası nitelik kazandıkça, adeta gelişme göstergesi oldu. Bugün az gelişmiş ülkelerin çoğunun Latin harfi kullanmadığı görülür.

İslamiyeti kabul ettikten sonra Kuran'ın yazıldığı Arap harflerini benimseyen Türkler, zor öğrenilen bu harfler Türk diline uymadığından, yüzyıllarca eğitimin bu önemli aracından yeterince yararlanamadılar. Üstelik alfabe Arap dil ve kültürünü de beraber getirdiğinden, Osmanlı'nın son yüzyılına kadar ilkokuldan sonra tek öğrenim kurumu olan medreselerde halka yabancı bu dil ve kültürle yetişenler, ülkenin bilge kişileri sayıldılar ve ulema olarak anılan üstün sınıfı oluşturdular. Bu konumuyla ulema, hukuku, eğitimi ve yönetimiyle din devleti olan Osmanlı'nın siyasal ve sosyal yaşamında gitgide yenilikleri engelleyen bir baskı unsuru haline geldi. Ayrıcalıklı durumunu korumak uğruna, Kuran harflerinden başka alfabenin öğrenilmesine olanak tanımamakla eğitimin çağdaşlaşıp yaygınlaşmasını önleyerek ülkenin batının gelişmelerine uzak kalmasına, sanayileşememesine, kalkınamamasına, yarı sömürge haline gelmesine ve ileri ülkelere tutsak olarak bu eksi puanlarla girdiği Birinci Dünya Savaşı sonunda çökmesine ön ayak oldu.

Kurtuluş Savaşı zaferle noktalanıp Türkiye Cumhuriyeti kurulduğunda, bu tarihsel akışı çok iyi bilen Atatürk, kazanılan bağımsızlığın ve saygınlığın korunması için toplumun düşünsel tutsaklıktan kurtularak çağdaşlaşması gerektiğini de biliyordu. Bu da ulema kafasına karşı bir zaferi gerektiriyordu. Böylece Atatürk, Türk Devrimini bu hedefe varmak için verilecek savaşın silahı, eğitim devrimini de en ağır topu yaptı. Eğitimde amaçlanan ilerlemeye ulaşmak için okur yazarlık önkoşul olduğundan,

1924 yılında temel eğitim veren tüm eğitim kurumlarını ulusal, laik eğitimde birleştiren yasanın kabul edilmesi, Latin harflerine dayalı Türk alfabesine geçme ortamını da sağladı. Hazırlıklar tamamlanınca Atatürk'ün bizzat öğretmenliğini yaptığı harf değişimi Kasım 1928'de Mecliste kabul edilerek yürürlüğe girdi.

Latin harflerinin kabulü, Türk Devriminin çok önemli bir halkası oldu. Ve her yenilik hareketinin önüne dikilen kara ses, ulusu bir gecede geleneksel alfabesinden, geçmişinden koparıldığı, dilsiz bırakıldığı suçlamalarıyla bu hareketin de karşısına dikildi. Oysa ne Arap harfleri Türklerin geleneksel harfleri idi, ne de Latin harfleri yasa bir gecede alınmış bir karardı.

Türkler İslamlaşana kadar Göktürk, Saga, Uygur, Sanskrit, İbrani alfabelerini de kullanmışlardı. Öte yandan, Arap harflerinin sözcüklerin başında, ortasında ve sonunda kullanımına göre birkaç şekilde okunduğundan Türkçeye uyumsuz kalarak eğitim yetersizliğini körüklediğini, bunun da ülkenin geri kalmasında büyük rol oynadığını Osmanlı devlet adamları kavramıştı. Geriliği giderebilmek için eğitimde de ciddi yeniliklerin yapıldığı Tanzimat Devri'nde alfabe değişikliği, Latin harflerine geçme veya Arap alfabesini kolaylaştırma olasılıkları dönemin aydınlarından Münif Paşa tarafından gündeme getirildi. Aralarında Namık Kemal'i de sayabileceğimiz kimi aydınlar, batının kul-

YAZI DEVRİMİ

landığı harfler bilinmeden bilim ve teknikte hızla ilerleyen gelişmeleri izlemenin olanaksızlığını göremeyerek; ancak, Kuran okumada kullanılan Arap harflerinden kopmanın İslamiyetten kopmak olacağını öne sürerek harf değişikliğine karşı koydular. Meşrutiyet Dönemi'nde Mecliste çeşitli halkların toplanması dil sorununu öne çıkarınca, devletin resmi dilinin Türkçe olduğu Anayasayla belirlenirken Latin harflerinin alınmasını da tekrar gündeme getirildi; hatta, bu düşünceye bir ara II. Abdülhamit bile sahip çıktı. Ne var ki İslamcıların din ile alfabeyle bir arada ele aldığı gibi Türkçüler de harf değişikliğine Orta Asya Türklerinden ayracağı gerekçesiyle karşı koydular. İttihat Terakki Dönemi'nde de çoğu aydın Latin harflerine karşı çıkarken Enver Paşa'nın Arap harflerinin bağlantısız yazıldığına daha kolay okunacağı öne sürerek Enveriye harfli alfabeyle yerleştirmeye çalışması, eğitimin gelişmesi için alfabede değişim gerektiğini gösteren bir baş-

ka girişim oldu. Türlü denemelere karşı Latin harflerine ancak Cumhuriyetin duyurulmasını izleyen Türk devrimi ile geçildi.

Özetlenen tarihsel sına-yanılmalarla Latin harflerine geçişin kaçınılmaz bir hale gelmesi, konunun TBMM kurulduktan sonra da hayli tartışılmasını gerektirmişti. Hatta 1923 yılında İzmir'de toplanan Türkiye İktisat Kongresi'nde ekonomi konuları kadar Kazım Karabekir'in şiddetle karşı koyduğu Latin Harfleri konusu görüşülmüştü. Cumhuriyet duyurulduktan sonra da süren ve çoğu Kurtuluş Savaşının asları arasında geçen tartışmalarda, geleneksel, dinsel veya çıkarsal bağlarla sürmesi istenen eski harflerin ateşli savunucuları, yüzlerine vurulan gerçekler karşısında susmak zorunda kaldılar. "Bu gerçekler neydi?" dediğinde ortaya çıkan acıklı tabloda görülen, 14 milyonluk Türkiye'nin %2'si kadın, ancak % 9'unun okur yazar olduğu; bu yüzden, yazın yaşamının gelişemediği, halka sosyal yönünü geliştirmesi için okuma malzemesi olarak sunulacak bilimsel veya edebi yapıtların ne kadar az olduğuydu. Atatürk'ün kendisini harf devrimiyle bir ulusun alfabesini değiştirdiği için kutlayan yabancı gazeteciye kimsenin böyle bir şey yapamayacağını, sadece yüz bin kişinin alfabesinin değiştiğini söylemesi, bu tablonun en gerçekçi anlatımıydı. TBMM'nin ilk hükümetinde özenle yerleştirilen, Milli Eğitim Bakanlığı'nın okur yazar oranı çoğaldığında yaygın halk kit-

lelerine sunulacak kaynak yoksunluğu gözetilerek ancak 1941 yılında İnönü ve Hasan Ali Yücel'in gayretleriyle gerçekleştirilecek dünya klasiklerinin Türkçeye kazandırılması için daha 1920 yılında ilke kararı alınması da bu alanda boşluğun bir başka anlatımıydı.

1924 yılında temel eğitim veren tüm eğitim kurumlarını ulusal, laik eğitimde birleştiren yasanın kabul edilmesi, Latin harflerine dayalı Türk alfabesine geçme ortamını da sağladı. Hazırlıklar tamamlanınca Atatürk'ün bizzat öğretmenliğini yaptığı harf değişimi Kasım 1928'de Mecliste kabul edilerek yürürlüğe girdi. O hafta içinde yetişkinlere yeni harfleri öğretmek üzere açılan Millet Mekteplerinde binlerce yurttaş dört ay içinde okur yazar oldu. Okur yazar oranı 1935'te %19,5, 1940'da da % 23'e ulaştı. Bu gelişmelerin eskide çıkarı olanları karşı devrime iteceği düşünülerek, gerici öne ayak olabilecek tekkeler, zaviyeler, tarikatlar gibi bölücülük getirecek birimler de yasaklandı. Ardından Türk tarihi ve dili üzerine yapılan çalışmalar, araştırmalar ve Atatürk'ün mirasını bırakacak kadar değer verdiği kurumlar geldi. Üniversite Reformu ile yüksek öğrenimden, medrese kalıntısı izler silindi. Çok kısa bir zamanda açılan bu ışıklı yoldan toplumunun alabilmesine yararlanması için bütün yurt, eğitim ve kültür yuvası olan Halk Odaları ve Halk Evleriyle donatıldı.

Ne yazık ki bu nefes kesen gelişmeler, yirmi yılda hızını kaybetti, 1950'de karşı devrim başladı. Geri dönüşün başlangıcı, özgür düşüncenin yerleşmesini, yurttaşlık bilincinin gelişmesini hedefleyen öğrenim birliği yasının delin-

mesi oldu. Atatürk Türk Devrimiyle yüzyıllarca ortaçağ anlayışı ile yetişmiş, Tanrı haklarına dayanarak yönetilmiş Türk halkının düşüncesini ve yazgısını değiştirmeyi hedeflemişti. Ama bu değişimin tüm tutsak uluslara örnek olup onları da aydınlığa yönlendireceğini gören yayılmacı güçler, yeniliklerle çıkarları sarsılan iç güçlerle birleşerek Türk Devriminin karşısına dikildi. Halkın bilinçlenmesini önleyerek aldıkları destekle siyasal yaşamda söz sahibi de olan bu kişiler hala amacına tam ulaşmamış harf devrimini de sık sık ele alıp asılsız olduğunu anlattığımız geleneklerin yıkıldığı söylemleriyle bugün bile halkı üzmeğe. Oysa Türkiye, Atatürk'ün açtığı ışıklı yolda çok ilerledi. Cumhuriyetin duyurulmasından bu yana yetişenlerin büyük bir kısmı artık aydınlıktan karanlığa dönüşün olamayacağını görece kadar bilinçli. Bu durumda, Türk Devrimi'ni çekmekte olduğu büyüme sancularından çabuk kurtarmak için aydına düşen görev, Atatürk'ün harf devrimi sırasında "Yeni harfleri öğrenip vatanında, kadına, erkeğe, hamala, sandalçıya hemen öğretiniz." dediği gibi, gerçekleri iyi öğrenip en yaygın şekilde anlatmaktır. ■

Prof. Dr. Seçil KARAL AKGÜN

ODTÜ Tarih Bölümü Başkanı

¹Tansel, Fevziye Abdullah, *Arap Harflerinin İslahı ve Değiştirilmesi Hakkında ilk Teşebbüs ve Neticeleri* (1862-84), *Bellekten Cilt XVII*, 223-249

²Karal, Ord. Prof. Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi Cilt VIII*, Ank. 1964, s. 404

³Albayrak, Mustafa, *Millet Mektepleri*, Ank. 1979

USTAYA SELAM OLSUN

"Kapıda bulunacaksın sen o gün... Otomobil de hazır olacak kapıda... Ben hemen oracıkta, sana sarılıp sarılıp öpmemek için, doya doya kucaklamamak için seni, kendimi zor tutacağım çıkınca..."

Durmak yok. Doğru taksiye... Ver elini Bebek... Bebek'te oturup içeceğiz seninle... Çok değil, ayak üstü biraz... Susuzluğumuz dinsin diye yalnız... İçerken bile ben gözlerimi kapayıp evimizi, odamızı görecekim hep, evimizi, odamızı tadacağım içimden, yudum yudum..."

"Bak peşin pazarlık: O gün ışık söndürmek yok hiç. Ben o gece hiç ama hiç uyumayacağım. Bebeğime bakıp bakıp dalacağım hep. Benim canım bebeğimi seyredecekim uyurken... Gözlerinin yumuluşunu, yumuk yumuk nefes alış verişlerini... Sonra sabah olunca uyanışını... Tatlı tatlı gerinişlerini..."

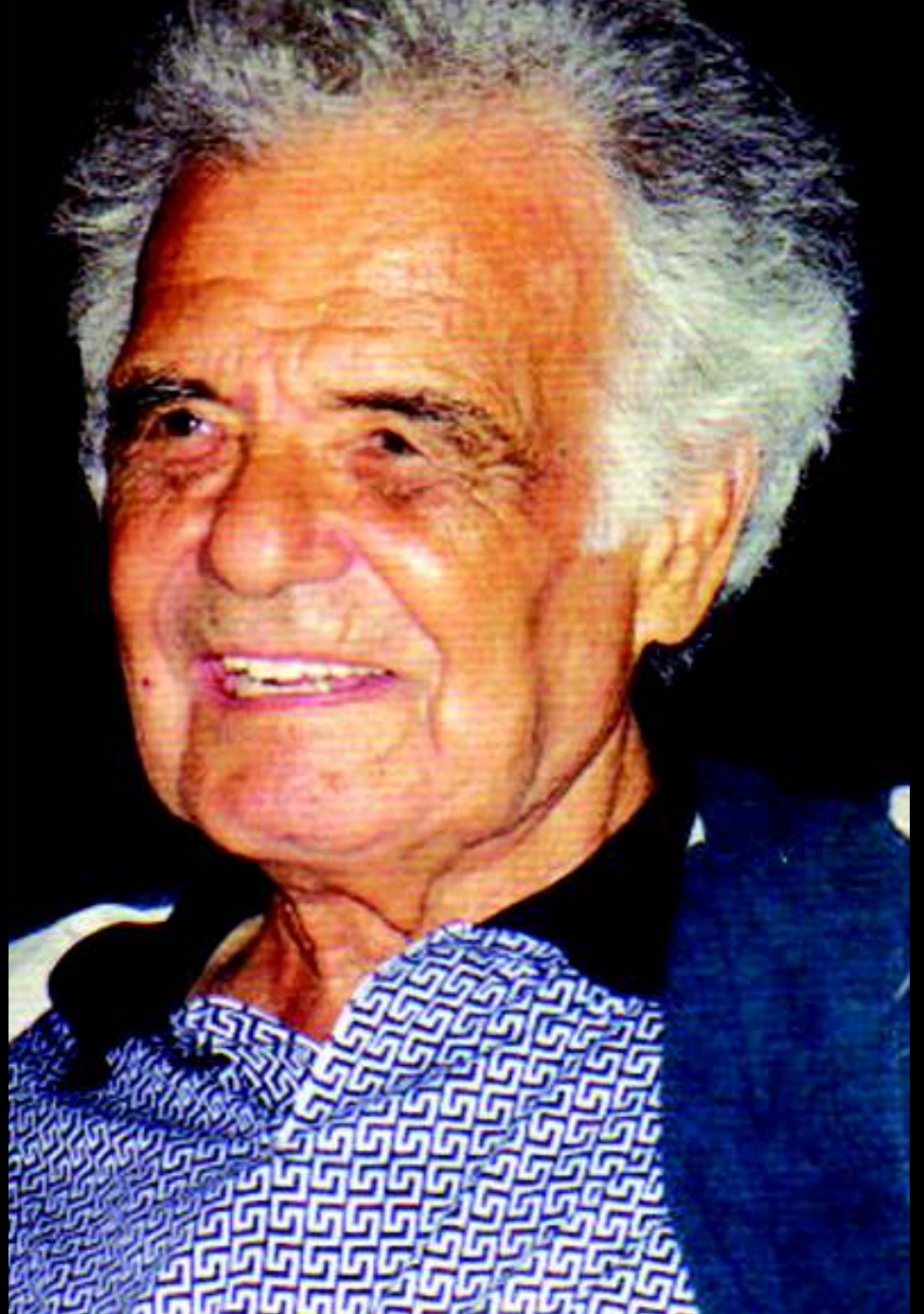
"Gece rüyalarında bile ayrılmayacağım bebeğimden. Upuzanikken o rüyaları ben de görmüş gibi olacağım onunla..."

"Sabah... çayını ben hazırlayacağım bebeğimin... uyandırmadan... ekmeğini elimle kızartacağım... yudum yudum çayını ben içireceğim..."

Ben soyup, ben giydireceğim, ben yedirip ben içireceğim. Saçlarını ben tarayacağım. Ben yıkayıp, ben kurulayacağım.

"Hey Allah'ım sen bilirsin..."

"Ah! Ah benim caaanım bebeğim!..."

"Bak peşin pazarlık: O gün ışık söndürmek yok hiç. Ben o gece hiç ama hiç uyumayacağım. Bebeği-me bakıp bakıp dalacağım hep. Benim canım bebeği-mi seyredeceğim uyurken... Gözlerinin yumuluşunu, yumuk yumuk nefes alış verişlerini... Sonra sabah olun-ca uyanışını... Tatlı tatlı gerinişlerini..."

İşte ilk bu satırlarda içime işledi, Nail Çakırhan'ın sevdası... Kimi zaman sevgiliye, kimi zaman bir dosta, kimi memlekete, kimi yaşadığı sokağa, kente; ama hepsi derinlerde en saf en yalın haliyle... 1948 yılı 13 Ağustos'a 33 gün kala. Hapishaneden bu mektup gider eşi Halet'e. Yıllar sonra da, 11 Ekim 2008 günü aramızdan ayrılmadan bir süre önce, 3 hapishaneden yazdığı sevda dolu mektuplarını bir kitapta toplar. Ancak birbirinden yüklü bu mektuplar bile anlatmaya yetmez yazarın "bugünkü halinden, şu andaki yüz ifadesinden, hal tavırlarından çıkarıla-mayacak,"* hiçbir yazının sınırlarına sığmayacak inanılmaz öykülerle dolu hayatını.

1910 yılında Ula'da doğar, Muğla, Konya, İstanbul, Moskova ve daha nicelerine, dahası sevdaları onu nereye götürür ise oraya göçer durur. İlkokulu Ula'da ortaokulu Muğla'da, liseyi Konya'da okur. 12 yaşında şiir yazmaya başlar. 13 yaşında ilk el yazması gazetesini, 18'inde Konya'da ilk basılı mecmuayı çıkarır. 19'unda İstanbul'da Tıp Fakültesine yazılır; fakat fakülteyi bırakıp gazeteciliğe atılır. 1930'da Nazım Hikmet'le birlikte 1+1= Bir adlı bir kitap çıkarırlar, tam da o dönemlerde iki şair can dostu olur. Hatta bir yıl süren Muğla ayrılığı dönüşünde Nazım onun için bir de şiir kaleme alır:

*Hoş geldin!
Kesilmiş bir kol gibi
omuz başımızdaydı boşluğun...*

*Hoş geldin!
Ayrılık uzun sürdü.
Özledik,
Gözledik...*

.....

*Hoş geldin.
Dinleyip diyecek çok.
Fakat uzun söze vaktimiz yok.
YÜRÜYELİM...*

İki yıl sonra komünist teşkilatları kurmaktan hapse düşer, 2,5 yıl Nazım'la aynı koğuşta kalır. 24'ünde Sovyetler Birliği'ne gider, ekonomi, politika okur. 1937'de Türkiye Komünist Partisi göreviyle Türkiye'ye döndükten sonra, gazetecilik, kitapçılık, muhasebe gibi türlü işlerle uğraşır. 1938'de şiirinde taparcasına anlattığı o kadını, Halet Çamlıbel'i tanıır ve tüm yasaklara rağmen gizlice evlenir.

*Kimi der ki kadın ;
Uzun kış gecelerinde,
Serip* bir döşek gibi
Yatmak içindir.
Kimi der ki kadın ;
Yeşil bir harman yerinde,
Dokuz zilli bir köçek gibi
Oynatmak içindir.*

*.....
Ne bu, ne şu.
Ne öyle, ne böyle.
Ne döşek, ne köçek.
Ne ayal, ne vebal...
Benim;
Kollarım, bacaklarım, dudaklarım,
Ve başımdır.
Yavrurum, anam, öz kardeşim, karım,
Kavga Yoldaşımdır.*

*** Resimli Ay'da " çekip bir döşek gibi " olarak geçiyor.*

1945'te Görüşler'in dergi sekreteri olur. Dergi 4 Aralık 1945'te Tan Matbaası yakıncaya kadar döneme damgasını vurur.

1946'da kurucuları arasında yer aldığı Türkiye Sosyalist Emekçi Partisi'nin kapatılması üzerine tutuklanır ve dört yıl yattıktan sonra 1950 affından yararlanarak serbest kalır ve hemen yurtdışında tedavi görmekte olan Halet'in yanına gider. Ülkeye geri döndüğünde yeni bir sevdaya kapılır. Kazı yapan ve restorasyonla görevlendirilen eşine yardım etmek için gittiği Karatepe-Aslantaş'da mimarlığa girer ve 1983'te "Uluslararası Ağa Han Mimarlık Ödülü'nü alır. Aramızdan ayrıldığı 2008 yılına kadar da doğduğu toprakların kimliğini korumak için çeşitli çalışmalar yürütür.

Şair olur, yazar olur, devrimci olur, dost olur, eş olur, mimar olur, tam bir sevda adamı olur ya işte en çok da bu yüzden aramızdan ayrılışı büyük bir boşluk olur...

*.....
Kavgam onların adıyla anılır.
Onlar öyle aç,
Öyle çıplak
Sanılır
Ama;
İlk önce onlar
Alt ettiler yokluğu,
Onlar tattılar,
İlk önce asıl tokluğu.
Daha çok onlar yaşamalıydı.
Daha çok onlar hak etmişlerdi bunu;
Daha çok onlar bilirlerdi
Yaşamının ne olduğunu..*

** yazar son kitabı "Canım Halet'çiğim" in önsözünde böyle tanımlıyor kendi hayatını.*

_____ **Melda TANRIKULU** (CP'06) _____

EMEK

Emek gibi hem çok somut hem de son derece soyut bir kavramı, içinde yaşadığımız anın bağlamından kopuk irdelemek mümkün mü? Çok değil, 6 ay önce kaleme alınacak bir yazı ile bugün kaleme alınacak bir yazı ana fikri bakımından olmasa bile vurguları bakımından farklılık taşımaz mı? Bugün kapitalizmin uzun (1820'lerden 19'uncu yüzyılın sonlarına dek uzanan) ve büyük (1929) bunalımlarının adeta bir bileşkesi özelliği gösteren bir krizi deneyimlemiyor muyuz? Bu uzun ve büyük buhranın ana tetikçisi, bilişim teknolojisinin sunduğu altyapı olanakları ile üretken emek faaliyetinden koparak borsalar arasında fink atan sermayenin para formu değil mi?

"Emekle servet arasındaki", "çok çalışmakla iyi yaşamak arasındaki bağlar kopmuştur" şeklindeki saptamalara kaynaklık eden paradan para kazanma devri çökerken, o devrin afra-tafrasından yanına yaklaşılmayan "Chicago boys"larını şimdi ara ki bulasın. Evet, hava döndü, şimdi yeniden emek zamanı.

Emek, insan türünü tanımlayan bilinçli/amaçlı üretken faaliyetin adıdır. Emek, insana ait bir faaliyet olarak ya da insan ürünü görülürse eksik kavranmış olur; tersine bizzat insan kendi faaliyetinin, emeğin bir ürünüdür. Engels'in tanımıyla insan "Emek faaliyetine girişen yegâne hayvandır". Diğer bir ifadeyle emek, insan varlığının te-

Bugünün kriz ortamında belki de yeniden emeğin insan doğasındaki tanımlayıcı yeri ile kapitalizm koşullarındaki yeri arasındaki ilişkiyi sorgulamak gerekecektir. Dünyaları "fayda", "malîyet", "risk", "girişim" "bireysel çıkar", "kariyer" vb. terimlerden ibaret olanların, dünyamızı ne hale getirdiği ortadadır.

mel koşuludur; insanı insan olarak var eden emektir. Bu maddeci tarih görüşüne göre, insan türünün benzersizliğinin göstergeleri olarak ileri sürülen insan eli ve dilinin gelişimi de, bilinçli/amaçlı faaliyetin (emeğin) bir ürünü olarak görülmelidir. Nitekim gen teknolojisindeki her yeni gelişme maddeci tarih görüşünü doğrulayan yeni kanıtlar sunmaktadır.

Emeğin insan antropolojisindeki yerini belirledikten sonra insan tarihi içindeki yerine geçilebilir. Emek tam da bilinçli bir faaliyet olduğu için, faaliyetin bilgisi kuşaklar boyu aktararak birikmiştir; bunun anlamı, üretken faaliyette kullanılan araçların (üretim araçları) sürekli gelişimidir. Böylece insan, kendi gereksiniminden fazla üreten bir tür özelliği kazanmıştır. İn-

sanlık tarihi, işte bu emek fazlasının, artı ürünün hangi mekanizmalarla ve nasıl paylaşılacağı üzerine süren mücadeleler tarihi olarak da görülebilir. İnsanlığın son 4 asrını belirleyen kapitalizmi önceki toplumsal ilişki tarzlarından farklı kılan da, sözü edilen artığa, Marx'ın ifadesiyle "ekonominin gizli mabedinde", yani bizzat üretim sürecinde el konuluyor olmasıdır.

Bugünün kriz ortamında belki de yeniden emeğin insan doğasındaki tanımlayıcı yeri ile kapitalizm koşullarındaki yeri arasındaki ilişkiyi sorgulamak gerekecektir. Dünyaları "fayda", "malîyet", "risk", "girişim" "bireysel çıkar", "kariyer" vb. terimlerden ibaret olanların, dünyamızı ne hale getirdiği ortadadır. İnsanı, emeğine yani bizzat kendi özsel varlığına yabancılaştıran

bir sistemi, emek bakış açısıyla yeniden sorgulamak, tür olarak varlığımızın idamesi bakımından da elzem görünmektedir.

Bilindiği gibi, kapitalizmi ayırt edici kılan emeği metalaştırması ve metalaşmış emek rejimini genelleştirmesidir. Kapitalizm için emek, emek-gücünden ibarettir; sözleşme serbestisi ile kiralanan emekçiye ödenen ücret, onun emeğinin değil emek-gücünün karşılığıdır. Ödenmemiş emek ya da aynı anlama gelecek şekilde artı-değer, üretim araçlarının sahibi olan kapitaliste kalır. Ne var ki bir meta olarak emek-gücü, metalar dünyası içinde biriciktir; üretim faktörleri içinde sadece o kullanıldığında bitip tükenmez, aksine değer yaratır. Bundan dolayıdır ki, emek-gücü, aynı zamanda, metalaştırılmış bir metadır; yani her an yeniden meta-dışına çıkabilme kapasitesine sahip bir metadır.

1929 Büyük Bunalımını izleyen yıkım ve savaşların hemen ardından Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) bünyesinde 1944 Mayıs'ında kabul edilen ünlü bir bildirge vardır. Filadelfiya Bildirgesi olarak da bilinen bu metnin ilk maddesi "Emek bir meta değildir." şeklindedir, izleyen maddede ise, "Yoksulluk, bulunduğu yerlerde, herkesin refahına yönelik bir tehlike oluşturur." tespiti yer alır. Emek meta değildir demek, "emek sadece emek gücünden ibaret değildir." demektir. Somutlaştırırsak, "emekçi, ücret karşılığı istihdam edildiği andaki varlığından (emek-gücünden) ibaret değildir." demektir. Dolayısıyla, burada amaçlanan, emeğin meta-dışı alanlarının genişletilmesi, aynı anlama gelecek şekilde, piyasa bağımlılığının azaltılmasıdır. "Yoksulluk var olduğu her yerde refaha bir tehdittir." şeklindeki ilke ise, sosyal refah düzeyinin yükseltilmesi konusunun bir ön kabul olarak benimsenmesi anlamına gelir.

Bugün ise emek salt üretken faaliyeti içinde değil, aynı zamanda yeniden-üretim alanları bakımından da kapsamlı ve derinlikli bir biçimde metalaşmış durumdadır. Yaşamı sürdürübilmenin nakit-para dışı biçimleri neredeyse tümüyle tasfiye edilmiştir. Nakit para gereksinimini karşılayacak istihdam olanakları hem daralmış hem de güvencesiz hale gelmiştir. Kapitalizm insanlığı hem böylesi bir noktaya, piyasa karşısında üryan ve muhtaç bir konuma sürüklemiş hem de kendi kriziyle vurmuştur. Öyle anlaşılıyor ki; bu krizin ardından kaleme alınacak yeni bir Filadelfiya Bildirgesinde, emeğin bir meta olmadığını vurgulamak yeterli olmayacak, bir bütün olarak genelleşmiş meta ilişkisi ve özel mülkiyet rejimi hedef tahtasına yatırılacaktır. ■

— **Doç Dr. Metin ÖZÜĞURLU** (SOC'86) —
Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi

Var olanın tüm akıcılığına ve karmaşasına meydan okuyan görkemimin yanında bir o kadar yalın, sessiz ve içsel bir yolculuktur gitmek. Bazen gitmek gerekir. Hızla koşarken insan her zaman fark etmez rüzgarın soğuşunu ve şiddetini, ancak durduğunuzda hissettiğiniz terleme ve yüzünüzdeki o sıcaklıktır rüzgar. Hayat da böyledir. Bir an gelir durursunuz ve yaşamın tüm çıplaklığının bedeninize çarptığını hissedersiniz. Koşarak kaçırdığınız, göremediğiniz belki de yaşayamadığınız anları keşfedersiniz ama artık geriye dönmek yoktur. Gitmek o an başlayan, o an yaşanan bir yoldur, bir öze dönüş yolculuğudur.

Her öze dönüş, yeniden kaçırılanlarla, yaşanmamışlıklarla yüzleşmek, bir nevi aynanın karşısında çırl çıplak kalabilmek insanın varlığı ile yaşadığı derin ve ağır bir mücadeledir. Büyük cesaret ister kendine dönebilmek. Yalnızlık her yanını sarar insanın. Geçmiş yoktur. Şimdiye ve geleceğe güçlü kalabilme telaşdır içe dönmek.

Yaban Çilekleri (Smultronstället)

Ingmar Bergman'ın yaşlı Profesörü Isak Borg için de bir ödül töreni yolculuğu ile başlayan içe dönüş, müthiş bir yalnızlık ve özlemin hatırlanması, yanılısamalar, yeniyeye, yaşamda daha çok sevmeye, sevilmeye ihtiyacın keşfiyle sıcak bir yatakta huzurlu bir uyku ile bitmişti. Her zaman insanın korkularına, kaçışlarına, özellikle ru-

hun saklamak istediklerine kendi aynasını tutan Bergman filmlerinin benim için en önemlilerinden biridir Yaban Çilekleri (Smultronstället) ve bir yolculuk hikayesini olanca sade bir dille anlatır izleyicisine.

Yeni Hayat

Yeni Hayat ise bir gitmek hikayesinin ardında müthiş bir kayıbi, yokluğu anlatır. Orhan Pamuk'un kaleminden yolculuk belki de kendi hayatı adına da yaşadığı arayışların yazı halidir.

Her gidişin, her gidenin bir kendini arayış ve keşfediş halidir bu. Bergman'ın filme döktüğü bu yolculuk, Orhan Pamuk için bir yazıdır. Kimileri için bir yürüyüş, kimileri için sessiz bir bekleyiştir. Kimileri için ise bir yeniden doğuş...

Kartal'ın Ömrü

Kartalların ömrü 70 yıla yakındır, ancak bu yaşa ulaşmak için kartalın 40 yaşındayken çok zor bir sınavdan geçmesi gerekmektedir. Yaşlanan ve yorulan kartalın pençeleri sertleşir, gagası uzar, kanatlar yaşlanır, ağırlaşır ve artık kartal avlanamaz hale gelir.

Bir karar vermelidir kartal, yaşamaya devam etmek, ömrünü sürdürebilmek için çıkabildiği en yüksek dağ kayalığında kendine bir mağara bulmalı ve kendi ile büyük bir savaşa girerek yeniden doğmalıdır. Yeniden doğmayı seçen kartal aylarca yalnızlığına kapandığı mağarada önce kayalara gagasını vurarak onu söker ve uzun

bir süre yeni gagasının çıkmasını bekler. Yeni gagası çıkan kartal bu sefer sertleşen pençelerini çeker, yeni pençeleri çıkınca da tek tek tüylerini yolar.

Yaklaşık 5 ay sonra kartal, hayatının kalanına yeniden başlamak için ilk uçuşunu yapar.

Tıpkı kartallarınki gibi bir yeniden doğuş hikayesidir gitmek. İçe dönüşler kimi zaman tek başına yalnızlığı yaşamaktır, kimi zaman en sevdiğiniz yerlerde sadece en sevdiğinizlerle özlediğiniz kendinizi bulmaktır.

Benim için bu yeniden doğuş her zaman yaşamımın bir parçası olmuştur. Hep en yoruldum dediğim anlarda, artık düşünüyorum dediğim anlarda o en uzak dağın zirvesinde, en kuytu mağarada soyunmaya başladım, ta ki sadece bir ruh kalana dek. Bu yolculuklarda, dostlarımı yanımdan hiç ayırmam. Onlarda bir aynadır ruhuma. Ruhumdaki geçirilmiş derin yaraları gördükçe kanar, kanadıkça iyileşerek yenilenirim.

Gitmek aslında sadece bir geri dönüş hikayesinin başlangıç noktasıdır.

Kendine gitmeyenler, kendi ruhlarını görmeye tahammül edemeyenler ise sadece aynanın siyah tarafında kalan, yalnızca karanlıkta sevişebilen, maskelerini düşürmeyenlerdir.

Oysa hayat aynanın önünde, insanın kendindedir...■

Emrah DELİKAN (CE'06) —

Fotoğraf için sevgili Salih Gülere teşekkür ederim.
www.salihguler.eu

Bir keşfediş öyküsü...

Gitmek...

*Yeni bir ülke yoktur,
Diyor o ünlü şair;
Ne de yeni denizler.
Nereye gitsen bu kent,
Seni peşinden izler.
Ama gitmektir benim
Yenilmezliğim dünyada.
Ve ben durmaz giderim,
Bu can tende durdukça.*

Metin Altıok

Halfeti Rum

İki aydır Gaziantep'i anlatmaya çalışıyoruz. Bu ay kentin biraz dışına çıkıp çevreyi gezmeye başlayacağız. İlk durağımız, günümüzde büyük kısmı sular altında kalmış olan Halfeti. Daha sonra keyifli bir tekne turu ile Rumkale'ye ve ardından Zeugma kazı alanına uğrayacağız. Böylece Fırat Nehri'nin Doğu ve Batı kıyılarını dolaşmış olacağız.

Halfeti

Gaziantep'ten yola koyulduktan sonra 60 kilometre kadar yol alınca Birecik'e ulaşılmakta. Burada kısa bir mola verdikten sonra Kuzeye doğru yönelip son derece bakımlı ve düzenli fıstık bahçelerinin arasından geçerek kısa bir sürede Halfeti'ye gidebilirsiniz.

Bölgedeki pek çok yerleşim yeri gibi Halfeti'nin geçmişi de neredeyse üç bin yıl öncesine kadar uzanmakta. Bölge, Asurlulardan Makedonlara, Süryanilerden Mısırlılara, Sasanilerden Emevilere kadar çok sayıda medeniyetin egemenliğinde kalmış. 1516'da Mercidabık Savaşı'ndan sonra Osmanlı topraklarına katılmış. Vital Cuinet,

XIX. yüzyıl sonunda Halfeti ve çevresinde 26 bin Müslüman ve çoğu Asuri olmak üzere 2 bin gayri Müslim'in yaşadığını kaydetmekte.

Halfeti, günümüzde yaklaşık 3 bin nüfuslu bir ilçe. İdari açıdan Şanlıurfa'ya, ekonomik açıdan ise Gaziantep'e bağlı. Arazisinin

önemli bir bölümü Birecik Barajı'nın suları altında kaldığından Karaotlak Bölgesi'nde yeniden inşa edilmiş. Halen Eski Halfeti olarak anılan bölge yavaş yavaş turistik bir bölge haline gelmekte. Yetkililerin verdiği

bilgilere göre, turizm sezonunda yöreyi haftada bin kişi ziyaret ediyormuş! Ama ilçede konaklama sorununun olduğunu da unutmayın. Eski Halfeti'de 15 yataklı bir misafirhane bulunmakta. Birkaç kişi de pansiyonculuk ile uğraşmakta.

İlçenin önemli bir bölümü sular altında kaldığı için gezilecek yerler oldukça sınırlı. Ama kalan eserler bile Halfeti'nin geçmişte ne denli görkemli olduğunu açıkça ortaya koymakta. Taş evlerin çoğu XX. yüzyıl başında gayri Müslim ustalar tarafından inşa edilmiş. Kalan konakların neredeyse tamamında hâlâ yaşıyor. Ara sokakların birinde dolaşırken yüksek duvarların ardında da kalsa bir konak dikkatimi çekti. Kapısını çaldım. Yaşlı bir hanım pencereden baktı. Kapıyı tekrar çaldım, hanım yine baktı. Ben beklemeyi sürdürdüm. Biraz sonra kapı açıldı. Yaşlı hanım, "Evladım, siyatiğim var, merdivenleri inemiyorum, ama sen bekleyince dayanamadım kapıyı açtım" dedi. Böylece nefis bir konağı yakından görme imkânım oldu. Kimin konağı mı dersiniz? O müthiş gitarist Ahmet Kanneçi'nin amcasının konağı!!!

Halfeti'de güzel bir havada sahilde yürürken, Boğaz kıyılarında ya da Kordon'da dolaşıyormuş hissine kapılmanız mümkün! Abartmıyorum, gerçekten çok güzel bir yer.

Sahil boyu lokantalar, çay bahçeleri ile dolu. Bu arada yeri gelmişken belirtelim; bölgede "şabot" adı verilen balıktan yemeyi ihmal etmeyin. Şabot, yaklaşık bir metre uzunluğunda, 8-10 kilo ağırlığında bir balık. Baraj gölünde tutuluyor; yöreye özel baharatlarla "marine" edilmiş şişi gerçekten tatmaya değer.

Savaşan Köyü

Ara sokakları dolaştıktan sonra Halfeti Kaymakamlığı'na ait Siyah Gül teknesi ile baraj gölünde bir geziye çıkabilirsiniz. Peki, teknenin adı nereden geliyor? Hemen açıklayalım: Halfeti'de yetişen bir gülün rengi neredeyse siyahmış ve bu gül başka yerlerde çoğaltılmaya kalkılırsa koyu kırmızıya dönü-

kale Zeugma

şüyormuş. Ne kadar doğrudur, bilmiyorum; görmek kısmet olmadı! Teknenin kaptanı Mehmet Erdoğan, son derece samimi bir kişi, kendi çapında bir şair. Tekne gezisinden sonra size şiirlerinden örnekler sunabilir ve mutlaka birlikte bir fotoğrafının çekilmesini isteyebilir!

Peki, bu tekne gezisinde neler görebilirsiniz? İlk yer Savaşan ya da eski adı ile Bilesür Köyü. Köyün önemli bir bölümü sular altında kaldığı için büyük ölçüde terk edilmiş. Sahildeki birkaç ev lokanta ya da çay bahçesine dönüştürülmüş, teknelerle gelecek müşterileri bekliyor! Köyün adını ilk kez duysanız bile minaresi suyun ortasında kalmış caminin fotoğrafını mutlaka görmüşsünüzdür!

Rumkale

Siyah Gül teknesi, Savaşan köyünden sonra Rumkale'ye doğru yönelmekte. Burası Fırat'ın ortasında bir "yarımada". Tepede büyük bir kale yer almakta. Kale, Asurlular Dönemi'nde "Şitamrat" adını taşıyormuş. Bir dönem "Hromgla"

ile yapılmış! Rumkale'nin tamamını gezmek için birkaç saatinizi ayırmak gerekmektedir.

Zeugma

Yörede ziyaret edeceğimiz son nokta Zeugma kazı alanı. Ama bu geziyi yapmak için Birecik'e dönüp, Fırat'ın Batı kıyısında yol almak gerekmektedir. Yol boyunca yine göz alıcı fıstık bahçelerinden geçilmekte.

olarak anılmış. Yörenin, Arapların eline geçmesinden sonra "Kal'at ül Rum" adını almış. Bu ad çok küçük bir değişiklik ile günümüze kadar devam etmiş.

Kale içinde kilise ve manastır gibi dini yapılar yer almakta. Rivayete göre, bir vakitler İncil'in nüshaları burada çoğaltılmış! Çevrede büyük bir sarnıç da bulunmakta; hemen belirtelim burayı gezerken dikkatli olmakta yarar var, çünkü 70-80 metre derinliğindeki sarnıcın çevresinde bir koruma unsuru bulunmuyor! Civarda bugün terk edilmiş vaziyette birkaç ev de bulunmakta.

Bu evler kalenin taşları

Bu arada çok bilinen bir hikâyeyi özetliyoruz: Zeugma, 2300 yıl kadar önce Büyük İskender tarafından "Seleukia Euphrates" adıyla kurulmuş. Zaman içinde Kommagene Krallığı'nın 4 büyük kentinden biri haline gelmiş. 2000 yıl kadar önce Roma İmparatorluğu'na bağlanmış ve "köprü", "geçit" anlamına gelen "Zeugma" adını almış.

Zeugma'da ilk kazı 1987'de yapıldı. Bu kazıda bazı heykeller bulundu. 1992'de yapılan kazılarda ise büyük bir taban mozaiki ile ilk villa gün ışığına çıkartıldı. Bölgenin Birecik Barajı'nın suları altında kalacak olması nedeniyle 1993'ten itibaren kazılara hız verildi. Buradan çıkarılan eserler, geçen sayılarda yazdığımız gibi Gaziantep Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmekte. Halen kazı alanında görülebilecek çok fazla bir şey yok. Kazı alanında sadece birkaç sütun, koruma amacıyla üstü örtülmüş mozaik parçaları bulunmakta. Ama kazı alanının çevresinin son derece iyi düzenlendiğini, hediye eşyaların ve Zeugma ile ilgili kitapların satıldığı tezgâhların bulunduğunu da kaydedelim. Her şeye rağmen yolunuz düşerse görülmesinde fayda var!

İneceğimiz bir diğer durakta karşılaşabilmek dileğiyle, ■

M. Bülent VARLIK
(ECON/STAT Ocak-76)

Beyaz Perde **Renkli** Rüyalar

■ Oğuz Atay Tutunamayanlar'da "Hayat, düşünceleri tutan bir hapisanedir." diyor. Buna kesinlikle katılıyorum ve düşünceyi özgürleştirmenin en güzel, en büyüğü ve belki de yegane yolunun sanat olduğunu düşünüyorum. Yolu sanatın içinden, bu özgürleşmenin bir ögesi olarak, üretici, izleyici, en azından bir sanat sever olarak geçmeyenlerin

varlığının gereksiz, özgürlüklere engel büyük boşluklar olduğuna inanıyorum.

Sanat pek çok dalı ile toplumların, zamanın, ülkelerin ve insanların özgürleşmesine hizmet eder. Bu dallardan ne yazık ki hepsine birden ilgi duymak, bu dallarda üretici ve/veya izleyici olmak oldukça güç. O yüzden hepimiz, genelde alt kültürümüzden, ailemizden gelen ya da zamanla yaşamışlıkların getirdiği ilgi alanlarımız dahilinde bir sanat dalının parçası oluruz, olmalıyız.

Ben sinema, tiyatro ve fotoğraf gibi sanat dalları konusunda iyi bir izleyici ve amatör bir üreticiyim. O yüzden, kültür sanat köşemizin bu ayki bölümünü benim yazmam önerildiğinde hemen kabul ettim ve hazır tam zamanıyken bir sinema yazısının uygun olacağını düşündüm.

Ülkemizde genel olarak sinema izleyicilerinin yakındığı en önemli nokta dünya sinema festivallerini yaşayamamak ya da oldukça geriden takip edebilmek. Ancak düşünmeye ve hayal kurmaya engel bir şey olmadığına göre, gözlerimizi kapatarak hızlıca bir sinema festivalleri turu yapmanın kimseye zararı olmaz.

İşte 65. Venedik Film Festivalindeyiz. Ferzan Özpetek'in "Kusursuz Bir Gün" (Un Giorno Perfetto), Semih Kaplanoğlu'nun ise, "Süt" ile katıldığı festival, Avrupa'nın ortasında bir Amerikalı olarak The Fountain, Requiem for a Dream gibi filmlerinden tanıdığımız Arofsky'nin "The Wrestler" filminin Altın Aslan'ı alması ile sonlandı. Festival haberlerinde ve izleyici yorumlarında en çok ismiyle söz edilen bir diğer film ise, Gümüş Aslan, yani en iyi yönetmen ödülüne layık görülen Aleksey German Jr.'a ait "Paper Soldier" (Bumaznyi Soldat) filmi oldu.

Venedik'ten hemen sonra Toronto Film Festivali'ne Kanada'ya gidiyoruz. Pek çok benzer filmin izleyici ile buluştuğu bu festivalde benim için öne çıkan filmler Coen kardeşlerin "Burn After Reading" filmi ve Wong Kar Wai'nin "Ashes of Time Redux" filmi oldu. Bu festivalde de Venedik Film Festivali'nde de Türk yönetmenlerin filmleri gösterildi. Özellikle Nuri Bilge Ceylan'ın "Üç Maymun"unun, Ustalar bölümünde gösterilmesi oldukça güzeldi. Toronto'da da gösterimi gerçekleşen

Sanat pek çok dalı ile toplumların, zamanın, ülkelerin ve insanların özgürleşmesine hizmet eder. Bu dallardan ne yazık ki hepsine birden ilgi duymak, bu dallarda üretici ve/veya izleyici olmak oldukça güç. O yüzden hepimiz, genelde alt kültürümüzden, ailemizden gelen ya da zamanla yaşamışlıkların getirdiği ilgi alanlarımız dahilinde bir sanat dalının parçası oluruz, olmalıyız.

Üç Maymun filminden bir görüntü...

bir Yeşim Ustaoğlu filmi, "Pandoranın Kutusu" ise geçtiğimiz günlerde, San Sebastian Film Festivali'nde "En İyi Film" ödülünü alarak bizi sevindirdi.

Festival filmleri ne yazık ki henüz ülkemizde vizyona girmedi ancak pek çok Türk filmi izleyicisi için, 10-19 Ekim tarihlerinde gerçekleşecek olan 45. Altın Portakal Film Festivali, gala niteliğinde olacak. Altın Portakal'ın hemen ardından da Türk filmlerini sinemalarda izleyebileceğiz. Yabancı sinemanın ürünlerinden bazılarını Ekim ayı boyunca İstanbul Emek Sineması'nda devam edecek olan "Filmekimi" Film Festivali'nden de takip etmek mümkün. Filmekimi, Avrupa festivallerinde yer alan bazı filmlerin de gösteriminin yanında pek çok alternatif sinema örneği ile oldukça zengin bir festival.

Festivallerden gerçeğe, kuru şehir Ankara'nın yaklaşmakta olan kışına dönersek, bu yıl için öneri demesek de gitmeyi planladığım filmlerden kısa kısa bahsetmek isterim:

Aronofsky-The Wrestler : Özellikle, The Fountain filmi çok etkileyici bulduğum yönetmenin bu filmi asla kaçırmam.

Joel Coen | Ethan Coen-Burn After Reading: Geçen yılın bol Oscar'lı filmi, "No Country For Old Men"den sonra Coen'lerin yeni filmi heyecanla bekliyorum.

Aleksey German Jr.- Paper Soldier: Daha önce izlemediğim bir yönetmen, ancak Rus sineması her zaman iyidir. Gitmek lazım.

Wong Kar Wai-Ashes of Time Redux: Benim için çok özel olan yönetmenlerden biridir Wong Kar Wai, özellikle yönetmenin Chungking Express, In The Mood For Love gibi filmleri unutulmazdır. Geçen yıl, My Blueberry Nights ile izlediğimiz yönetme-

nin yeni filmi kaçırılmaması gerekenlerden.

Laurent Cantet-The Class: Cannes Film Festivali, en iyi film ödülü sahibi film. Fransız sineması. Sevenlere duyurulur.

Steven Soderbergh-Che: İki bölüm halinde yayınlanacak olan film, festivallerde beklediği ilgiyi fazla görmedi ama konu Che olunca, bence atlanamaz. Bir de "Olağan Şüpheliler", "21 Gram", "Sin City" çok sevdiğim filmlerde oynayan Benicio Del Toro'nun, Che benzerliğine çok şaşıracağınıza hiç şüphem yok.

New York, I Love You: Öncelikle "Paris, I Love You" filmi izlemediyseniz, bir de kısa film izleyicisi iseniz, hızla bu filmin DVD'sini almanızı öneririm. Pek çok yönetmenin kısa filmlerinde oluşan prodüksiyonun ikinci filmi ise "New York, I Love You". Yönetmenlerden biri de bu sefer Fatih Akın. Benim dört gözle beklediğim filmlerden.

Türk filmlerine gelirse

Nuri Bilge Ceylan - Üç Maymun: Nuri Bilge Ceylan fotoğrafçılığını, fotoğraf bakışını sinemaya taşımış, bu görselliğin çekiciliği ile izleyicisini büyüleyen bir yönetmen. Ancak bir sinema filminde, bir fotoğraf karesini çok uzun süre durağan olarak izlemek, sıradan diye tabir edebileceğim, sıradan sinema izleyicisi için oldukça sıkıcı olabiliyor. Nuri Bilge filmlerine giderken bir kez daha düşün-

mekte fayda var. Beni sorarsanız, ben filmi çoktan izledim bile.

Yeşim Ustaoğlu- Pandora'nın Kutusu: Özellikle siyasi açıdan pek çok ilginç eleştiriye maruz kalan, mesaj verme kaygısı ile yavan, duygusallığı ile içe dokunan bir film-di bence "Güneşe Yolculuk". Yönetmen şimdi yeni filmi ile karşımızda. Bu sefer etliye sütlüye dokunmayan bir konuyu işlemiş. İspanya'dan da Altın İstiridye ile döndü. İzleyelim, görelim derim.

Semih Kaplanoğlu-Süt: Her ne kadar "Yumurta"dan çok mutlu ayrılmamam da Süt'ü izleyeceğim.

Erdal Kırıl-Vicdan: İlgili çekici bir film. Altın Portakal'ın jürisi sanyorum, artık başrol oyuncusu olan ve Antalya'ya ödül alacağım diye gidip hep eli boş dönen Nurgül Yeşilçay'a "En İyi Kadın Oyuncu" ödülünü verecektir. Film henüz izlemedim ama en kısa zamanda izleyeceğim.

Derviş Zaim-Nokta: Derviş Hoca'nın filmleri kendine has dili olan etkileyici filmler. Zevkle izleyeceğim.

Bahadır Karataş-Usta: Bahadır Karataş filmlerini hiç izlemedim. Ancak "Usta", Yetkin Dikinciler, Fadik Sevin Atasoy gibi müthiş oyuncularıyla bende merak uyandıran bir film.

Bunlar benim izleyeceğim filmler. Sizlere de şimdiden iyi seyirler dilerim. ■

Emrah DELİKAN (CE'06)

ODTÜ ATATÜRK ANITI

ODTÜ Atatürk Anıtı, kütüphane, U3, kafeterya ve rektörlük ile çevrelenmiş alanda doğal bir kaide üzerinde ODTÜ'nün merkezini işaretliyor ve 70 yıl sonra devrimlerini yeniden anımsatıyor.

10 Kasım 2001'de ODTÜ'de Atatürk'ü anarken "Bir kitabın sayfaları" başlığıyla yapılan sunumda "Bir Atatürk kitabı okuyacağız" derken anıtı bir kitaba benzetmişim. Kitabın kapağında Atatürk'ün en güzel yontulmuş maski bulunuyordu ve iç sayfalarında ise, çağdaş bir ülke olabilmemiz için yaptıkları ve güzel sözleri vardı.

Mustafa Kemal, 1923 yılında "Memleketler çeşitlidir fakat uygarlık birdir." demiş. Biz ODTÜ'lüler, tüm insanlığı, herkesin eşit yararlandığı çağdaş uygarlığa ulaştırmak için çabalamadık mı hep? 1937 yılında aynı dileğini başka şekilde ifade etmiş: "İnsanlığın hepsini bir vücut ve her milleti bunun bir uzvu saymak gerektir."

"Her ilerleme ve kurtuluşun anası özgürlüktür." demiş. ODTÜ'lü de hep özgürlük istedi, ODTÜ adını özgürlük ve bağımsızlık sözcükleriyle yazdı tüm beyinlere.

1925'de "Hayatta en hakiki mürşit ilimdir." demiş. ODTÜ hem bilimin izinde yürüdü, hem de bilim insanları yetiştirdi. Mustafa Kemal aynı yıl, "İlimin ve fennin yaşadığımız her dakikadaki gelişmesini kavramak ve ilerleyişini izlemek şarttır." demiş. ODTÜ'lü yenilikleri izlediği için öncü ve farklı oldu.

"Ormansız bir yurt vatan değildir." demiş. ODTÜ'lüler öğrencisiyle, çalışanıyla, mezunuyla elele verip şimdi gururla anlattığımız ODTÜ Ormanı'nı yarattık.

Anıtın ön tarafında çağdaş kadın ve erkek figürleriyle yani halkıyla yan yana Atatürk vardır ve hemen sol taraflarında, 1937'de söylediği "Ben bir halk adamıyım." sözü yazılıdır. Diğer yanında, "Ey Türk Gençliği! Birinci vazifen" diye başlayan hitabesinin başlangıcı yer alır. ODTÜ'lü her yaşta gençtir.

Anıtın arka yüzünde kurtuluşun kronolojisinden önemli tarihler yazılıdır "Atatürk Samsun'da 19.5.1919" ile başlayan 23 Nisan, 29 Ekim ile süren... Atatürk devrimleri sıralıdır alt alta: "Kadına seçme ve seçilme hakkının tanınması", "Tekke ve zaviyelerin kapatılması", "Şapkanın kabulü", "Anayasanın laikleştirilmesi", "Üniversite devrimi"...

Anıtı çevreleyen yazıların aralarında Anadolu topraklarındaki uygarlıkları simgeleyen şekiller görünür: Hitit Güneşi, Selçuklu Kartalı ve ODTÜ Logosu... Bir başka yüzünde elinde bir demet buğday başağı tutan el bu toprakların bereketini anlatır. Sanatçının elleri sanki çalışırken bırakmış o izi, anıtın üzerinde. El izlerini ve imzaları izleyerek sola doğru yürüyünce "Sanatsız kalan bir ulusun hayat damarlarından biri kopmuş demektir." yazısı çıkar karşımıza.

10 Kasımlarda anıtın üzerindeki meşale yakılır erkenden ve o gece karanlığı delerek yanar alevleri bir azalıp bir yükselerek. O alevlerde Atatürk'ün bugünlerde daha çok önemsememiz gereken uyarıları vardır ve de heykeltraşın selamları. ODTÜ Atatürk anıtı, Atatürk heykellerinin en güzelidir.

Atatürk'ü yitirdiğimiz 10 Kasım 1938'den bu yana yetmiş yıl olmuş. Saygı ve özlemle anıyoruz. ■

— Aydın TİRYAKİ (CHE' 81) —

Mehmet Şadi Çalık

1966 yılında ODTÜ Atatürk Anıtı için bir yarışma düzenlendi. Yarışmada birinci sırayı Şadi Çalık'ın yapıtı aldı. Şadi Çalık 1917'de Kandıya'da doğdu. 1923'de İzmir'e göç ettiler. 1939'da Güzel Sanatlar Akademisinde Belling'in öğrencisi oldu. 1949'da Paris'e gidip ertesi yıl döndü. 1957'de minimumizm ile oluşan büyük ilgi uyanırdı. Güzel Sanatlar Akademisi 1959'da asistan, 1969'da doçent ve 1971'de profesör oldu. ODTÜ'de Atatürk Anıtı, ve U-3 Abstre heykel ve Galatasaray'daki 50 çelik borudan oluşan 50. yıl anıtı çok bilinen anıtlardır. Çalık birçok yerde Atatürk heykelleri, mimariye, dekoratif eleman olarak uyguladığı figürsüz yapıtlar, soyut heykeller yaptı 24 Aralık 1979'da İstanbul'da yaşama veda etti. (Kaynak: Hüseyin Gezer "Cumhuriyet Dönemi Türk Heykeli" İş Bankası Yayınları (1983) Sayfa 199)

ENVER GÖKÇE

Toplumcu şiirin peşindeydik. Aklımızda, gönlümüzde Enver Gökçe de vardı elbet. Çok rahatsızdı. Aziz Nesin, O'nu Bulgaristan'da tedavi ettirmişti. Sonuç olumsuzdu. Seyranbağları Düşkünler Yurdu'nda kalyordu. Melih Ercan (EE'83) ile ziyarete gittik. Odasına girdiğimizde, yüzümüzde yalnızca acı vardı. Yatağında yatıyordu, bacaklarında yaralar açılmıştı, gözlüğünü ters takmıştı ve çoraplarının tekleri farklı idi. Kurucusunun, "Sanatçı, alnında ışığı ilk hisseden insandır." dediği, kadim kültüründe ozanların en güzide biçimde yer aldığı ve her gencinin şair olduğu bir ülkede, büyük bir ozanımızın son günlerini böyle görmek, 18 yaşındaki delikanlı yüreğimizi kanatmıştı.

Enver Gökçe ile sohbet etmeye çalıştık. Toparlayamıyorduk. Sözcükler çok anlamlı değildi. Onca acı, zulüm, yoksunluk bir koca şairi daha tüketmişti... Bize el yazısı ile yazdığı bir şiirini verdi. Kırışık bir kağıda yazılmıştı. Prof. Dr. Nuri Saryal'ın desteği ile tek sayı çıkarabildiğimiz, ODTÜ Edebiyat Kulübü Dergisi "Yasak"ın ikinci sayı dosyasını onay için Rektörlüğe vermiştik. Bir daha o dosya dönmedi ve Yasak çıkarılmadı; Enver Gökçe'nin bu şiiri o dosyanın içindeydi. Orjinal olarak. Çocuktuk. Düşünememiştik. Kopya almamıştık. Çok büyük acı, utanç duydum uzun süre. Ta ki bu şiiri bir dergide yayınlanmış görene kadar. Ataol Behramoğlu'na da vermişti bir kopyasını. O andaki mutluluğumu tarif edemem... O şiiri sizlerle yanda paylaşmaktan mutluluk duyuyoruz...

"Ben gider oldum
kardaşlar.
Ve de
kız kardaşlar,
Ben gider oldum,
Gayri
Haram bana
Bu toprak damlar
Bu ağaçlar,
Bu taşlar bana.
Apat dediğin
Şişirilmiş oto lastiği
Ve bir kaç
Tahtadan ibaret
Bir saldır.
Suda yüzer.

Oğul, uşak, bir de karım
Kurt bana
H.... çeker
Kuş bana
Yılan bana
H.... çeker
Çiyan bana
Lan kardaş
Bu nasıl yara
Kanar heryerimden.
Döğülmüşüm
Süğülmüşüm
Koğulmuş.
S... çekilmişim yani
Kendi öz yurdumda.
Bir meri keklük gibi
Çeker giderim."

Odadan çıktığımızda Melih Ercan sırtını bana dönüp, pencereden dışarı bakarak ağlıyordu. Ben ruhunu yitirmiş bir insan halinde, ağlamıyordum bile... Bu ziyaretimizden bir süre sonra, Toplumcu Şiirimizin Çınarı, Enver Gökçe çekip gitti...

Enver Gökçe anılarımızı tazelerken, Muzaffer İlhan Erdost'a kulak kabartalım:

" Enver Gökçe'nin şiiri, güz ekini gibidir. Kırsal alandan gelenler bilirler, sonyazda yani güzün ekilen buğday, ilkyazla birlikte, eriyen karın altından filizlenir. Soğuğa, kırağıya dayanıklıdır. Kurağa dayanıklıdır. Nice boralar, fırtınalar, ya da Anadolu'nun kavurucu sıcağı ortasında, eğilip dökülmez boy verir, başak verir. Böyle dayanık-

lıdır, Enver Gökçe'nin şiiri. Enver Gökçe'nin şiiri harman olur, tığ olur. Savrulur. Tohumdan ürüne, buğdaydan ekmeğe var olur gider. Enver Gökçe'nin şiiri, bir yandan bizim bilincimizi ve direncimizi pekiştirirken, bir yandan da devrimci şiirimizde özgün bir tohum olarak yineler kendini.

Bilinir, Enver Gökçe'nin cezaevlerinden aldığı, cezaevlerinin ağır koşullarının bedenine sızdırdığı sayrılıklar, Onun gövdesini saran sayrılıklar, kuşkusuz bedeninin özünü, beynini de kuşatır. Bu nedenledir ki, destansı uzun şiirler, uzun dizeler, gövdesinde yürüyen hastalıklarla birlikte, boyundan ve eninden daralır. Yani giderek kısalır dizeler, tek sözcüklere dönüşür. Ama süt filizi ekinin tanelişmesi gibi, daha yoğunlaşır, daha sertleşir. Çünkü, dünkü cezaevi gerçeğinden bugünkü cezaevi gerçeğine uzanır gibi, açlık direnişlerinin bağrında tohumlanır gibi, devrimci düşünce, devrimci inanç, onun bedeniyle bütünleşir, tüm varlığı bilince dönüşür, şiiri de, bilincin ışığa dönüştüğü şiir olur. Bu ışıktır, yeniden cezaevlerinde doğan, onunla büyüyen. Hepsine kucak dolusu sevgi. Gönül dolusu selam."

Vatan Şairi Enver Gökçe, yattığın yerler ışıklarla dolsun, ellerinden öperim. ■

— Hürol TAŞDELEN (EE' 84) —

KARDEŞLİK ACILARI

Yıllar var ki sizleri düşünüyorum :
Yanan şehirlerim,
Düşmana ekmek veren tarlalarım
Teknelerim, ocaklarım, öğretmenlerim!
Ve sizleri :
Caddeler, tarlalar, fakülteler,
Nehir boyları, şehirler, ordular
Aşklarım, hünerlerim, sefaletlerim!
Ellerime ateş düştü
Yüreğime, gövdeme, kollarıma.
Biliyorum ey demokrasi!
Bütün şairlerin ölür
Barikatların susar
Ve yanar da limanların, iskelelerin
Zafer gülleri sensiz açmaz

Böyle bir macerada.
Kardeş, kardeş!
Alkış tutan ellerini kesmedim,
Tanklarımla tarhlarını ezmedim.
Ben kendi halimle müthiş kişi
Ben sevici sert ve delişmen...
Ve hürlük kardeşlik çirasını
Kendi hissemce götüren insan.
Biliyorum bu dünyada
Gökyüzü ve denizyüzü
Cümle çiçek ve cümle yemişler vardır
Biliyorum bu dünyada
Yalnız ve "yalnız insanlar
Yani kardeşler vardır."
Beni şehir şehir beni,

Beni köy kent beni
Beni usul, beni yolca götür
Kardeşlik treni!
Ağır yaralılar taşıyorum
İncinmesin kollarım, ayaklarım, ellerim
İşiltli gündüzlere gitmeliyim
Acılar, darağaçları, kelepçe demirleri!
Bayram şenliklerine,
Demokrasi şenliklerine gitmeliyim
Uğruna şiir yazılan, döğüşülen, ölünen
insanlar!
Yeter değil bana
Zaferlerin,
Yıllardır gece hücumlarına
Sokak savaşlarına katlandığım.

ŞANS MÜZİĞİ

Şans, Müzik, Tesadüf ve Özgürlük...

■ Bir insanın yaşamında bu dört sözcüğün varlığını düşünebilir misiniz? İnsana kiskanılası duygular çağırıyor.

Jim Nash, bu dört sözcüğü kısa sürede yaşamış biri. Nash, otuzlu yaşlarında işini seven bir itfaiyecidir. Karısı evi terk etmiş, iki yaşındaki kızını ablasının yanına bırakmış, yalnız yaşamaktadır. Bu dönemde babasından miras kaldığını öğrenir ve özgürlüğünün keyfini çıkarmaya karar verir. İşinden ayrılır. Aldığı sıfır kilometre arabası ile Amerika'yı dolaşmaya başlar. Araba kullanmak onun için büyük bir keyiftir, özgürlüktür. Araba kullanırken ruhunu serbest bırakır, klasik müzik eşliğinde istediği yere gider ve bu yaşam bir süre devam eder. Daha sonra Pozzi adında bir kumarbaz ile tanışır. Elinde kalan son parayı, Pozzi ile beraber kumar masasında kaybeder. Şansın müzik formuyla geldiği ve sonra, ıssız bir sessizlikle yok olduğu bir poker partisi sonucunda çok sevdiği arabasını da yitirir. Bunlar yetmiyormuş gibi, kumar oynadıkları kişilere borçlanmışlardır. Nash'in elinde hiç birşey kalmamıştır.

Borçlandıkları Flower ve Stone zengin, kentnin dışında oldukça geniş bir arazi içinde yer alan şatoda yaşamaktadırlar. Pokerde burada oynanmıştır. Flower ve Stone, borçlarını ödemedi buradan ayrılamayacaklarını söylerler. Nash ve Pozzi çaresizdirler ve yapacak bir şeyleri yoktur. Flower ve Stone, bunlara bir öneride bulunur. İrlanda'dan getirdikleri eski bir şatonun taşları ile buradaki arazileri üzerinde bir duvar yaptırma projeleri vardır. Bu işi kabul ederler ise borçlarını ödeyebileceklerdir. "Dürüst ücrete, dürüst iş" önerisi ile bu işi kabul etmek zorunda kalırlar. Yaptıkları sözleşme ile yaklaşık 50 gün çalıştıktan sonra borçlarını ödemiş ve serbest kalmış olacaktırlar. Nash, durumu çabuk kabullenir. Zaten gidecek yeri yoktur. Parası bitmiş, arabası gitmiş, işsiz ve yaşamı karmakarışıktır. Uzunca bir süre, bu kadar zaman bir yerde kalmamıştır.

Duvarın yeri hazırlandıktan sonra, sıra örme işlemine gelmiştir. İlk günlerde, Pozzi ile beraber zorlanarak kaldırdıkları her bir taş, başlarında sürekli bir gardiyan gibi bekleyen bahçıvan ve ona karşı geliştirdikleri düşünceler, her bir taşı yerine koyduktan sonra bir sonraki taşın ağırlığı, insanın yaşam ile yaptığı mücadeleye benzemektedir. Her bir taş, yaşamdaki sıkıntıları, zorlukları, yaşamdaki olayların üst üste bindiği zaman getirdiği yorgunluğu anlatmaktadır. Geçmişten getirdiğimiz tüm bağlarımız bizim bugünkü davranışlarımızı ve yaşamımızın biçimini, tercihlerimizi etkilemektedir. Bu kapsamda, duvar sadece bugünkü hayatımızı değil; geçmiş birikim ve deneyimlerimizi de temsil eder. Paul Auster, okuyucuya açtığı labirentlerde üst kurmacanın en önemli temsilcilerinden birisi olarak, derin ve çok incelikli bir sanat tarzı olan "yaşama felsefesini" bize duvar kanalıyla vermektedir.

Bu bölüm, Dino Buzzati'nin Tatar Çölü'nü anımsatır. Teğmen Drago'nun 35 yılı, Tatar saldırısını sınırda bir kalede beklemekle geçer. Buzzati, hayatımızdaki küçücük kararların, bütün hayatımızı nasıl

etkileyeceğini, mücadele gücümüzün tüm yaşam boyu devam etmesi gerektiğini çok güzel bir şekilde gözler önüne sermişti. Nash de yılmadan çalışmaya devam eder ve birçok sıkıntı ile beraber 50 günün sonuna gelir. Ancak, duvar örme işi ve yaşam mücadelesi burada bitmeyecektir.

Paul Auster; kullandığı sözcükler ile duygusal bir tat bıraktığı için kolay ve sıkılmadan okunmaktadır. Aynı zamanda, zekice kurguladığı olayların bağlantısında uyandırdığı merak unsuru ile sürekli okuma isteği yaratmaktadır. Bu özelliğinden dolayı da tüm dünyada en çok okunan yazarlardan biridir.

Varoluşçu yaşam felsefesini benimsemiş olan Paul Auster'ın bu özelliğini Şans Müziği'nde de görmekteyiz. Yazarın kendi hayatındaki dönemeçlerin (babasının bıraktığı miras ile evliliğinin bitmesinin aynı zamanlara denk gelmesi ve roman karakteri Nash'in çalışmayıp sadece araba kullanmak istemesi, Paul Auster'in da sadece yazmaya kendisini odaklaması gibi) roman karakteri ile örtüşmesi dikkati çeken bir başka unsurdur.

Nash, duygusal yönden zayıf düştüğü ve hayata yenildiğini hissettiği anda tüm sorumluluk ve beklentilerini sıfırlayarak araba ile aylarca gezecek hayattan kaçmanın yollarını arar. Araba kullanmak, tıpkı poker oynamak gibi insanda bağımlılık yapan bir arzu, bir istektir ve ne yapsa, bunun önüne geçemez. Bir kısır döngünün içinde olan Nash, özgürlüğü için paranın olması gerektiğini ancak parayı elde etmek için de özgürlüğünden fedakarlık ederek duvarı örme işinin farkındadır. Para ile satın aldığı özgürlüğünü, yine para için feda etmesi romanın trajik yönlerindedir. Yaşamda da böyle değil midir? Hep yeni başlangıçlar bir takım olayların sonunu getirmez mi? Duvarın örülmesi bittiğinde aslında

Nash de kendi hayatının sıfırlandığını ve işlevinin kalmadığını farkındadır; romanın sonunda hayatının da sona ermesi kaçınılmaz olur, müzik ve arabası ile birlikte karlı yolda savrulur...

Paul Auster, çağdaş Amerikan edebiyatının "Benzersiz bir yazar", "Kült Yazar", "Büyük edebiyatçı" kimliğine sahip bir yazandır. Filme çekilmiş dört senaryosu ve ondokuz romanı mevcuttur. Bunlardan biri olan "Şans Müziği", 1990 yılında yayımlanmış sürrealist bir romandır.

13 Ekim tarihinde Edebiyat Kulübü üyeleri ile beraber, Paul Auster ve Şans Müziğini konuşmak için bir araya geldik. Oldukça keyifli bir geceydi. Şans Müziği'nin okuyucuya vermiş olduğu mesajları değerlendirdik. Her birimiz kitaptan aldığımız hazı paylaştık.

17 Kasım tarihinde büyük usta Ayla Kutlu'nun "Bir Göçmen Kuşu O" ve "Emir Bey'in Kızları" adlı romanlarını Edebiyat Kulübü üyeleri ve yazarıyla birlikte konuşacağız. Birlikte olmak dileğiyle. ■

— Tülay ÜNLÜEVCEK (PSY'83) —

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Ardından...

(1 9 1 4 - 2 0 0 8)

ÖLÜ

*Hangi mahallede imam yok,
Ben orada öleceğim.
Kimse görmesin ne kadar güzel,
Ayaklarım, saçlarım ve her şeyim.
Ölüler namına, azade ve temiz,
Meçhul denizlerde balık;
Müslüman değil miyim, haşa,
Fakat istemiyorum, kalabalık.
Beyaz kefenler giydirmesinler,
Sızlamasın karanlığım havada.
Omuzlardan omuzlara geçerken sallanmayayım,
Ki bütün azalarım hülyada.
Hiçbir dua yerine getiremez,
Benim kainatlardan uzaklığımı.
Yıkamasınlar vücudumu, yıkamasınlar,
Çılınca seviyorum sıcaklığımı...*

Fazıl Hüsnü Dağlarca